॥तैत्तिरीय ब्राह्मणम्॥ ॥अष्टकम् २॥

॥प्रथमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः॥

अङ्गिरसो वै स्त्रमांसत। तेषां पृश्तिर्धर्मधुगांसीत्। सर्जीषेणांजीवत्। तेंऽब्रुवन्। कस्मै नु स्त्रमांस्महे। येंऽस्या ओषधीर्न जनयांम् इतिं। ते दिवो वृष्टिमसृजन्त। यावंन्तः स्तोका अवापंद्यन्त। तावंतीरोषंधयोऽजायन्त। ता जाताः पितरों विषेणांलिम्पन्॥१॥

तासाँ जुग्ध्वा रुप्यन्त्यैत्। तैंऽब्रुवन्। क इदिमृत्थमंक्रितिं। वयं भागधेयमिच्छमाना इतिं पितरोंऽब्रुवन्। किं वों भागधेयमितिं। अग्निहोत्र एव नोऽप्यस्त्वित्यंब्रुवन्। तेभ्यं एतद्भागधेयं प्रायंच्छन्। यद्भुत्वा निमार्ष्टिं। ततो वै त ओषंधीरस्वदयन्। य एवं वेदं॥२॥

स्वदंन्तेऽस्मा ओषंधयः। ते वृथ्समुपावांसृजन्। इदं नों हृव्यं प्रदांपयेतिं। सोंऽब्रवीद्वरं वृणे। दशं मा रात्रींर्जातं न दोहन्। आसङ्गवं मात्रा सह चंराणीतिं। तस्मांद्वथ्सं जातं दश रात्रीर्न दुंहन्ति। आसङ्गवं मात्रा सह चंरति। वारेवृत्र् ह्यंस्य। तस्मांद्वथ्स संस्षृष्ट्यय रुद्रो घातुंकः। अति हि सन्धान्धयंति॥३॥

अुलिम्पु-वेद् घातुंक एकं च॥______[१]

प्रजापंतिर्ग्निमंसृजत। तं प्रजा अन्वंसृज्यन्त। तमंभाग उपाँस्त। सोंऽस्य प्रजाभिरपाँकामत्। तमंव्रुरुंथ्समानो-ऽन्वैत्। तमंव्रुधं नाशंक्रोत्। स तपोऽतप्यत। सोंऽग्निरुपांरम्तातांपि वे स्य प्रजापंतिरितिं। स र्राटादुदंमृष्ट॥४॥

तद्घृतमंभवत्। तस्माद्यस्यं दक्षिणतः केशा उन्मृंष्टाः। ताञ्चेष्ठलक्ष्मी प्रांजापत्येत्यांहुः। यद्रराटांदुदमृंष्ट। तस्मांद्रराटे केशा न संन्ति। तद्ग्रौ प्रागृह्णात्। तद्यंचिकिथ्सत्। जुहवानी(३) मा हौषा(३)मितिं। तद्विंचिकिथ्सायै जन्मं। य एवं विद्वान् विंचिकिथ्संति॥५॥

वसीय एव चेतयते। तं वाग्भ्यंवदञ्जुहुधीतिं। सौंऽब्रवीत्। कस्त्वम्सीतिं। स्वैव ते वागित्यंब्रवीत्। सोंऽजुहोथ्स्वाहेतिं। तथ्स्वांहाकारस्य जन्मं। य एवङ्स्वांहाकारस्य जन्म वेदं। क्रोतिं स्वाहाकारेणं वीर्यम्। यस्यैवं विदुषंः स्वाहाकारेण जुह्वंति॥६॥

भोगांयैवास्यं हुतं भंवति। तस्या आहुंत्यै पुरुषमसृजत। द्वितीयंमजुहोत्। सोऽश्वंमसृजत। तृतीयंमजुहोत्। स गामं-सृजत। चृतुर्थमंजुहोत्। सोऽविंमसृजत। पृश्चममंजुहोत्। सोऽजामंसृजत॥७॥

सौंऽग्निरंबिभेत्। आहुंतीभिवें मांऽऽप्नोतीतिं। स प्रजापंतिं

पुनः प्राविंशत्। तं प्रजापंतिरब्रवीत्। जायस्वेतिं। सौंऽब्रवीत्। किं भागधेयम्भि जीनिष्य इतिं। तुभ्यमेवेद॰ हूयाता इत्यंब्रवीत्। स एतद्भांगधेयमभ्यंजायत। यदंग्निहोत्रम्॥८॥

तस्मादि सिहोत्रमुंच्यते। तद्ध्यमानमादित्यौं ऽब्रवीत्। मा हौषीः। उभयोर्वे नांवेतिदितिं। सौं ऽिम्नरंब्रवीत्। कथं नौं होष्यन्तीतिं। सायमेव तुभ्यं जुहवन्ं। प्रातमह्यमित्यंब्रवीत्। तस्माद्मये साय हूं यते। सूर्याय प्रातः॥९॥

आग्नेयी वै रात्रिः। ऐन्द्रमहंः। यदनुंदिते सूर्ये प्रातर्जुहुयात्। उभयमेवाग्नेय स्यात्। उदिते सूर्ये प्रातर्जुहोति। तथाऽग्नये साय हूंयते। सूर्याय प्रातः। रात्रिं वा अनुं प्रजाः प्र जांयन्ते। अहा प्रतिं तिष्ठन्ति। यथ्सायं जुहोतिं॥१०॥

प्रैव तेनं जायते। उदिते सूर्यें प्रातर्जुहोति। प्रत्येव तेनं तिष्ठति। प्रजापंतिरकामयत् प्रजाययेविते। स एतदंग्निहोत्रं मिथुनमंपश्यत्। तदुदिते सूर्येऽजुहोत्। यजुंषाऽन्यत्। तूष्णीम्न्यत्। ततो वे स प्राजायत। यस्यैवं विदुष् उदिते सूर्येऽग्निहोत्रं जुह्वंति॥११॥

प्रैव जांयते। अथो यथा दिवाँ प्रजानन्नेति। ताहगेव तत्। अथो खल्वांहुः। यस्य वै द्वौ पुण्यौं गृहे वसंतः। यस्तयोर्न्यः राधयंत्यन्यं न। उभौ वाव स तावृंच्छ्तीतिं। अग्निं वावा- ऽऽदित्यः सायं प्र विंशति। तस्मांद्ग्निर्दूरान्नक्तं दद्दशे। उभे हि तेजंसी सुम्पद्येते॥१२॥

उद्यन्तं वावाऽऽदित्यम्ग्निरन्ं स्मारोहित। तस्मौद्धूम एवाग्नेर्दिवां दद्दशे। यद्ग्नयें सायं जुंहुयात्। आ सूर्याय वृक्ष्येत। यथ्सूर्याय प्रातर्जुहुयात्। आऽग्नयें वृक्ष्येत। देवतांभ्यः स्मदं दध्यात्। अग्निज्योंतिज्योंतिः सूर्यः स्वाहेत्येव सायश् होत्व्यम्। सूर्यो ज्योतिज्योंतिर्ग्निः स्वाहेतिं प्रातः। तथोभाभ्यार् सायश् हूंयते॥१३॥

उभाभ्यां प्रातः। न देवतांभ्यः समदं दधाति। अग्निज्यांति-रित्यांह। अग्निर्वे रेतोधाः। प्रजा ज्योतिरित्यांह। प्रजा एवास्मै प्र जंनयति। सूर्यो ज्योतिरित्यांह। प्रजास्वेव प्रजांतासु रेतो दधाति। ज्योतिरिग्निः स्वाहेत्यांह। प्रजा एव प्रजांता अस्यां प्रतिष्ठापयति॥१४॥

तूष्णीमृत्तंरामाहंतिं जुहोति। मिथुन्त्वाय् प्रजांत्यै। यद्दिते सूर्ये प्रांतर्जुहुयात्। यथाऽतिंथये प्रद्रंताय शून्यायांवस्थायांहार्य हर्रन्ति। ताहगेव तत्। क्वाऽऽह् तत्स्तद्भवतीत्यांहुः। यथ्म न वेदं। यस्मै तद्धर्न्तीति। तस्माद्यदौष्मं जुहोतिं। तदेव संम्प्रति। अथो यथा प्रार्थमौषसं पंरिवेवेष्टि। ताहगेव तत्॥१५॥

रुद्रो वा एषः। यद्गिः। पत्नीं स्थाली। यन्मध्येऽग्नेरंधिश्रयेंत्। रुद्राय पत्नीमपि दध्यात्। प्रमायुंका स्यात्। उदीचो-ऽङ्गारान्निरूह्याधि श्रयति। पत्नियै गोपीथाये। व्यन्तान्करोति। तथा पत्यप्रमायुका भवति॥१६॥

घर्मो वा एषोऽशाँन्तः। अहंरहः प्र वृंज्यते। यदंग्निहोत्रम्। प्रतिषिश्चेत्पशुकांमस्य। शान्तिमेव हि पंशव्यम्। न प्रति-षिश्चेद्वह्मवर्चसकांमस्य। सिमंद्धिमेव हि ब्रह्मवर्चसम्। अथो खलुं। प्रतिषिच्यंमेव। यत्प्रंतिषिश्चिति॥१७॥

तत्पंश्वयम्। यञ्जुहोतिं। तद्बंह्मवर्चिस। उभयंमेवाकः। प्रच्युंतं वा एतद्स्माल्लोकात्। अगंतं देवलोकम्। यच्छृतः ह्विरनंभिघारितम्। अभि द्योतयति। अभ्येवैनंद्घारयति। अथो देवत्रैवैनंद्गयति॥१८॥

पर्यमि करोति। रक्षंसामपंहत्यै। त्रिः पर्यमि करोति। त्र्यांवृद्धि यज्ञः। अथों मेध्यत्वायं। यत्प्राचीनंमुद्धासयेत। यजंमान शुचाऽपंयेत्। यद्दंक्षिणा। पितृदेवत्य ई स्यात्। यत्प्रत्यक्॥१९॥

पत्नी र्श्वा प्रियंत्। उदीचीन् मुद्वांसयित। एषा वै देवमनुष्याणा र्श्वान्ता दिक्। तामे वैन्दनू द्वांसयित शान्त्यै। वर्त्मं करोति। युज्ञस्य सन्तंत्यै। निष्टंपित। उपैव तथ्स्तृंणाित। चतुरुन्नंयित। चतुंष्पादः पृशवंः॥२०॥

पृश्नेवावं रुन्थे। सर्वांन्यूर्णानुन्नंयित। सर्वे हि पुण्यां राद्धाः। अनूच् उन्नंयित। प्रजायां अनूचीनृत्वायं। अनूच्येवास्यं प्रजा-ऽर्धुंका भवति। सम्मृंशित् व्यावृंत्त्यै। नाहोंष्युनुपं सादयेत्। यदहोंष्यनुपसादयेंत्। यथाऽन्यस्मां उपनिधायं॥२१॥

अन्यस्मैं प्रयच्छंति। ताहगेव तत्। आऽस्मैं वृश्च्येत। यदेव गार्हंपत्येऽिं श्रयंति। तेन गार्हंपत्यं प्रीणाति। अग्निरंबिभेत्। आहुंतयो माऽत्येष्यन्तीति। स पृताः समिधंमपश्यत्। तामाऽधंत्त। ततो वा अग्नावाहुंतयो-ऽिंधयन्त॥२२॥

यदेन १ समयंच्छत्। तथ्समिधंः सिम्त्वम्। सिमध्मा दंधाति। सम्वैनं यच्छति। आहुंतीनां धृत्यैं। अथों अग्निहोत्रम्वेध्मवंत्करोति। आहुंतीनां प्रतिष्ठित्यै। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यदेका १ सिमधंमाधाय द्वे आहुंती जुहोतिं। अथं कस्या १ सिमिधं द्वितीयामाहुंतिं जुहोतीतिं॥२३॥

यद्वे स्मिधांवा द्थ्यात्। भ्रातृंव्यमस्मै जनयेत्। एका र स्मिधंमाधायं। यजुंषाऽन्यामाहुंतिं जुहोति। उभे एव स्मिद्वंती आहुंती जुहोति। नास्मै भ्रातृंव्यं जनयित। आदींप्तायां जुहोति। समिद्धमिव हि ब्रह्मवर्च्सम्। अथो यथाऽतिंथिं ज्योतिंष्कृत्वा पंरि वेवेष्टि। तादगेव तत्। चतुरुन्नंयित। द्विर्जुंहोति। तस्मांद्विपाचतुंष्पादमत्ति। अथौं द्विपद्येव चतुंष्पदः प्रतिष्ठापयित॥२४॥ भुवृति प्रतिषिश्चतिं गमयति प्रत्यक्पशवं उपनिधार्यांप्रियन्तेति तच्चत्वारिं च॥—————[3]

उत्तरावंतीं वै देवा आहंतिमजुंहवुः। अवांचीमसुंराः। ततों देवा अभवन्। पराऽसुंराः। यं कामयेत् वसीयान्थस्यादितिं। कनीयस्तस्य पूर्वर्ष हुत्वा। उत्तरं भूयो जुहुयात्। एषा वा उत्तरावृत्याहुंतिः। तान्देवा अंजुहवुः। तत्स्तेंऽभवन्॥२५॥

यस्यैवं जुह्वंति। भवंत्येव। यं कामयेत् पापीयान्थस्यादितिं। भूयस्तस्य पूर्व हुत्वा। उत्तरं कनीयो जुहुयात्। एषा वा अवाच्याहुंतिः। तामसुंरा अजुहवुः। तत्स्ते परांऽभवन्। यस्यैवं जुह्वंति। परैव भवति॥२६॥

हुत्वोपं सादयत्यजांमित्वाय। अथो व्यावृंत्त्यै। गार्हंपत्यं प्रतींक्षते। अनंनुध्यायिनमेवेनं करोति। अग्निहोत्रस्य वे स्थाणुरंस्ति। तं य ऋच्छेत्। यज्ञस्थाणुमृंच्छेत्। एष वा अग्निहोत्रस्यं स्थाणुः। यत्पूर्वाऽऽहुंतिः। तां यदुत्तंरयाऽभि जुंहुयात्॥२७॥

यज्ञस्थाणुमृच्छेत्। अतिहाय पूर्वामाहुंतिं जुहोति। यज्ञस्थाणुमेव परिं वृणक्ति। अथो भ्रातृंव्यमेवास्वाऽतिं क्रामित। अवाचीन स्मायमुपमार्षि। रेतं एव तद्दंधाति। ऊर्ध्वं प्रातः। प्र जनयत्येव तत्। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। चतुरुन्नंयति॥२८॥

द्विर्जुहोति। अथ क्वं द्वे आहुंती भवत् इतिं। अग्नौ वैश्वान्र

इतिं ब्रूयात्। एष वा अग्निर्वैश्वान्रः। यद्ग्रौह्मणः। हुत्वा द्विः प्राश्ञांति। अग्नावेव वैश्वान्रे द्वे आहुंती जुहोति। द्विर्जुहोतिं। द्विर्निमौष्टिं। द्विः प्राश्ञांति॥२९॥

षट्थ्सम्पंचन्ते। षड्वा ऋतवंः। ऋतूनेव प्रींणाति। ब्रह्मवादिनों वदन्ति। किं देवत्यंमग्निहोत्रमितिं। वैश्वदेवमितिं ब्र्यात्। यद्यजुंषा जुहोतिं। तदैन्द्राग्नम्। यत्तूष्णीम्। तत्प्रांजापत्यम्॥३०॥

यन्निमार्ष्टि। तदोषंधीनाम्। यद्वितीयम्। तत्पंतृणाम्। यत्प्राश्ञांति। तद्गर्भांणाम्। तस्माद्गर्भा अनंश्ञन्तो वर्धन्ते। यदाचामंति। तन्मंनुष्यांणाम्। उदंङ्घर्यावृत्याचांमति॥३१॥

आत्मनों गोपीथायं। निर्णेनेक्ति शुद्धौं। निष्टंपित स्वगाकृत्यै। उद्दिंशित। सप्तर्षीनेव प्रींणाति। दक्षिणा पूर्यावर्तते। स्वमेव वीर्यमनुं पूर्यावर्तते। तस्मादक्षिणोऽर्ध आत्मनों वीर्यावत्तरः। अथों आदित्यस्यैवावृत्मनुं पूर्यावर्तते। हुत्वोप् समिन्थे॥३२॥

ब्रह्मवर्चसस्य समिं छै। न बर्हिरनु प्र हेरेत्। असई स्थितो वा एष यज्ञः। यदंग्निहोत्रम्। यदंनु प्रहरेत्। यज्ञं विच्छिंन्द्यात्। तस्मान्नानुं प्रहृत्यम्। यज्ञस्य सन्तंत्यै। अपो नि नंयति। अवभृथस्यैव रूपमंकः॥३३॥

अभव-भवति जुहुयात्रयिति मार्ष्टि द्विः प्राश्ञांति प्राजापुत्यमाचामतीन्थेऽकः॥______[४]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। अग्निहोत्रप्रायणा यज्ञाः। किं

प्रांयणमग्निहोत्रमितिं। वृथ्सो वा अंग्निहोत्रस्य प्रायंणम्। अग्निहोत्रं यज्ञानांम्। तस्यं पृथिवी सदंः। अन्तरिक्षमाग्नींद्धम्। द्यौर्हंविर्धानम्। दिव्या आपः प्रोक्षंणयः। ओषंधयो बुर्हिः॥३४॥

वन्स्पतंय इध्मः। दिशः परिधयः। आदित्यो यूपः। यजंमानः पृशुः। समुद्रोऽवभृथः। संवृथ्सरः स्वंगाकारः। तस्मादाहिताग्रेः सर्वमेव बहिष्यं दत्तं भेवति। यथ्सायं जुहोति। रात्रिमेव तेनं दक्षिण्यां कुरुते। यत्प्रातः॥३५॥

अहंरेव तेनं दक्षिण्यं कुरुते। यत्ततो ददांति। सा दक्षिणा। यावन्तो वै देवा अहुंतमादन्। ते परांऽभवन्। त एतदिग्निहोत्र ए सर्वस्येव समवदायां जुहवुः। तस्मादाहुः। अग्निहोत्रं वै देवा गृहाणां निष्कृंतिमपश्यित्रिति। यथ्सायं जुहोति। रात्रिया एव तद्धुताद्यांय॥३६॥

यजंमान्स्यापंराभावाय। यत्प्रातः। अहं एव तद्धुताद्यांय। यजंमान्स्यापंराभावाय। यत्ततोऽश्ञातिं। हुतमेव तत्। द्वयोः पर्यसा जुहुयात्पृशुकांमस्य। एतद्वा अग्निहोत्रं मिथुनम्। य एवं वेदं। प्र प्रजयां पृशुभिर्मिथुनैर्जायते॥३७॥

इमामेव पूर्वया दुहे। अमूमुत्तंरया। अधिश्रित्योत्तंरमा नंयति। योनांवेव तद्रेतः सिश्चति प्रजनंने। आज्येन जुहुयात्तेजंस्कामस्य। तेजो वा आज्यम्। तेजस्व्येव भंवति। पर्यसा पृशुकांमस्य। एतद्वे पंशूना रूपम्। रूपेणैवास्में पृशूनवं रुन्थे॥३८॥

पृशुमानेव भेवति। दुभ्नेन्द्रियकांमस्य। इन्द्रियं वै दिधे। इन्द्रियाव्येव भेवति। युवाग्वां ग्रामंकामस्योषधा वै मेनुष्याः। भागुधेयेनैवास्में सजातानवं रुन्धे। ग्राम्येव भेवति। अयंज्ञो वा एषः। योऽसामा॥३९॥

चृतुरुन्नंयित। चतुंरक्षर रथन्तरम्। रथन्तरस्यैष वर्णः। उपरीव हरित। अन्तरिक्षं वामदेव्यम्। वामदेव्यस्यैष वर्णः। द्विर्जुहोति। द्वांक्षरं बृहत्। बृह्त एष वर्णः। अग्निहोत्रमेव तथ्सामंन्वत्करोति॥४०॥

यो वा अंग्निहोत्रस्योपसदो वेदं। उपैनमुप्सदो नमन्ति। विन्दतं उपस्तारम्। उन्नीयोपं सादयति। पृथिवीमेव प्रीणाति। होष्यन्नुपंसादयति। अन्तरिक्षमेव प्रीणाति। हुत्वोपं सादयति। दिवंमेव प्रीणाति। एता वा अंग्निहोत्रस्योपसदं:॥४१॥

य एवं वेदं। उपैनमुप्सदों नमन्ति। विन्दतं उपस्तारम्ं। यो वा अग्निहोत्रस्याश्रांवितं प्रत्याश्रांवित् होतांरं ब्रह्माणं वषद्कारं वेदं। तस्य त्वेव हुतम्। प्राणो वा अग्निहोत्रस्याश्रांवितम्। अपानः प्रत्याश्रांवितम्। मनो होतां। चक्षुंर्ब्रह्मा। निमेषो वंषद्कारः॥४२॥ य एवं वेदं। तस्य त्वंव हुतम्। सायं यावांनश्च वै देवाः प्रांत्यांवांणश्चाग्निहोत्रिणों गृहमागंच्छन्ति। तान् यन्न तुर्पयेंत्। प्रजयांऽस्य पृशुभिविं तिंष्ठेरन्। यत्तुर्पयेंत्। तृप्ता एंनं प्रजयां पृशुभिंस्तर्पयेयुः। सृजूर्देवैः सायं यावंभिरितिं साय सम्मृंशति। सृजूर्देवैः प्रातर्यावंभिरितिं प्रातः। ये चैव देवाः सायं यावांनो ये चं प्रातर्यावांणः॥४३॥

तानेवोभया ईस्तर्पयति। त एंनं तृप्ताः प्रजयां पृशुभिस्तर्प-यन्ति। अरुणो हं स्माहौपंवेशिः। अग्निहोत्र एवाह सायं प्रांत्वं भ्रातृंव्येभ्यः प्र हंरामि। तस्मान्मत्पापीया सो भ्रातृंव्या इति। चतुरुन्नंयति। द्विर्जुहोति। समिथ्संप्तमी। सप्तपंदा शक्नंरी। शाक्नरो वर्ज्यः। अग्निहोत्र एव तथ्सायं प्रांत्वं यजंमानो भ्रातृंव्याय प्र हंरति। भवंत्यात्मनां। परांऽस्य भ्रातृंव्यो भवति॥४४॥

बुर्हिः प्रातर्हुताद्यांय जायते रुन्धेऽसामा कंरोत्येता वा अग्निहोत्रस्योपसर्दो वषद्भारश्चं प्रात्यांवांणो वज्रस्रीणि च॥ $\left[oldsymbol{arphi}
ight]$

प्रजापंतिरकामयताऽऽत्मन्वन्मं जायेतेतिं। सोंऽजुहोत्। तस्यांऽऽत्मन्वदंजायत। अग्निर्वायुरांदित्यः। तेंऽब्रुवन्। प्रजा-पंतिरहौषीदात्मन्वन्मं जायेतेतिं। तस्यं व्यमंजनिष्महि। जायंतान्न आत्मन्वदित् तेंऽजुहवुः। प्राणानांमृग्निः। तनुवैं वायुः॥४५॥

चक्षुंष आदित्यः। तेषा १ हुतादंजायत् गौरेव। तस्यै पर्यसि व्यायंच्छन्त। ममं हुतादंजिन् ममेतिं। ते प्रजा-पंतिं प्रश्ञमायन्। स आंदित्यौऽग्निमंब्रवीत्। युत्रो नौ जयाँत्। तन्नौं सहासदितिं। कस्यै कोऽहौंषीदितिं प्रजापंतिरब्रवीत्कस्यै क इतिं। प्राणानांमहमित्यग्निः॥ ४६॥ तनुवां अहमितिं वायुः। चक्षुंषोऽहमित्यांदित्यः। य एव

प्राणानामहौषीत्। तस्यं हुतादंजनीतिं। अग्नेर्हुतादंजनीतिं। तदंग्निहोत्रस्यांग्निहोत्रत्वम्। गौर्वा अंग्निहोत्रम्। य एवं वेद गौरंग्निहोत्रमितिं। प्राणापानाभ्यांमेवाग्निः समर्धयति। अर्व्यर्धुकः प्राणापानाभ्यां भवति॥४७॥

य एवं वेदं। तौ वायुरंब्रवीत्। अनु मा भंजत्मितिं। यदेव गार्हंपत्येऽधिश्रित्यांहवनीयंमभ्युंद्रवान्। तेन त्वां प्रीणानित्यंब्रूताम्। तस्माचद्गार्हंपत्येऽधिश्रित्यांहवनीयं-मुर्म्युद्गवंति। वायुमेव तेन प्रीणाति। प्रजापंतिर्देवताः सृजमानः। अग्निमेव देवतानां प्रथममंसृजतः। सौंऽन्यदां-लम्यंमविंत्वा॥४८॥

प्रजापंतिम्भि पूर्यावंर्तत। स मृत्योरंबिभेत्। सोंऽमुमांदित्य-मात्मनो निरंमिमीत। त इत्वा पराङ्घर्यावर्तत। ततो वै स मृत्युमपांजयत्। अपं मृत्युं जैयति। य एवं वेदं। तस्माद्यस्यैवं विदुषंः। उतैकाहमुत द्यहं न जुह्वंति। हुतमेवास्यं भवति।

रौद्रं गविं। वायव्यंमुपंसृष्टम्। आश्विनं दुह्यमानम्। सौम्यं दुग्धम्। वारुणमधि श्रितम्। वैश्वदेवा भिन्दवंः। पौष्णमुदंन्तम्। सार्स्वतं विष्यन्दंमानम्। मैत्र॰ शर्रः। धातुरुद्वांसितम्। बृह्स्पतेरुत्तीतम्। स्वितुः प्र क्रान्तम्। द्यावापृथिव्य है ह्वियमाणम्। ऐन्द्राग्नमुपंसन्नम्। अग्नेः पूर्वा-ऽऽहृतिः। प्रजापंतेरुत्तंरा। ऐन्द्र॰ हुतम्॥५०॥

दक्षिणत उपं सृजित। पितृलोकमेव तेनं जयित। प्राचीमा वर्तयित। देवलोकमेव तेनं जयित। उदींचीमावृत्यं दोग्धि। मनुष्यलोकमेव तेनं जयित। पूर्वो दुह्याञ्चेष्ठस्यं ज्यैष्ठिनेयस्यं। यो वां गृतश्रीः स्यात्। अपंरौ दुह्यात्किनिष्ठस्यं कानिष्ठिनेयस्यं। यो वा बुभूषेत्॥५१॥

न सं मृंशति। पाप्वस्यसस्य व्यावृत्त्यै। वायव्यं वा पृतदुपंसृष्टम्। आश्विनं दुद्यमानम्। मैत्रं दुग्धम्। अर्यम्ण उद्घास्यमानम्। त्वाष्ट्रमुंत्रीयमानम्। बृह्स्पतेरुत्रीतम्। सवितुः प्रक्रान्तम्। द्यावापृथिव्यः हियमाणम्॥५२॥

पुन्द्राग्नमुपं सादितम्। सर्वांभ्यो वा एष देवतांभ्यो जुहोति। यौऽग्निहोत्रं जुहोतिं। यथा खलु वै धेनुं तीर्थे तर्पयंति। एवमंग्निहोत्री यजंमानं तर्पयति। तृप्यंति प्रजयां पृशुभिः। प्र सुंवर्गं लोकं जांनाति। पश्यंति पुत्रम्। पश्यंति पौत्रम्। प्र प्रजयां पृशुभिंमिंथुनैर्जायते। यस्यैवं विदुषोंऽग्निहोत्रं जुह्वंति। य उं चैनदेवं वेदं॥५३॥ त्रयो वै प्रैयमेधा आंसन्। तेषां त्रिरेकोंऽग्निहोत्रमंजुहोत्। द्विरेकः। स्कृदेकः। तेषां यस्त्रिरजुंहोत्। स ऋचाऽजुंहोत्। यो द्विः। स यजुंषा। यः स्कृत्। स तूष्णीम्॥५४॥

यश्च यजुषाऽजुंहोद्यश्चं तूष्णीम्। तावुभावाँर्भुताम्। तस्माद्यजुषाऽऽहुंतिः पूर्वां होत्वयाँ। तूष्णीमृत्तंरा। उभे एवधी अवं रुन्धे। अग्निज्यीतिज्यीतिरग्निः स्वाहेतिं सायं जुंहोति। रेतं एव तद्दंधाति। सूर्यो ज्योतिज्यीतिः सूर्यः स्वाहेतिं प्रातः। रेतं एव हितं प्र जनयित। रेतो वा एतस्यं हितं न प्र जांयते॥५५॥

यस्यौग्निहोत्रमहुंत् सूर्योऽभ्यंदेतिं। यद्यन्ते स्यात्। उन्नीय् प्राङ्कदाद्रंवेत्। स उपसाद्यातिमेतोरासीत। स यदा ताम्यैत्। अथ भूः स्वाहेतिं जुहुयात्। प्रजापितिर्वे भूतः। तमेवोपांसरत्। स एवेनं तत् उन्नयति। नार्तिमार्च्छति यजमानः॥५६॥

यद्ग्निमुद्धरंति। वसंवस्तर्द्धग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। वसुंष्वेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। निहितो धूपायञ्छेते। रुद्रास्तर्द्धग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। रुद्रेष्वेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। प्रथममिध्ममुर्चिरा लंभते। आदित्यास्तर्द्धग्निः॥५७॥

तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्वंति। आदित्येष्वेवास्यांग्निहोत्र श

हुतं भंवति। सर्वं एव संवृंश इध्म आदीं भवति। विश्वं देवास्तर्ह्याग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। विश्वंष्वेवास्यं देवेष्वंग्निहोत्र हुतं भंवति। नित्रामर्चिरुपावैति लोहिनीकेव भवति। इन्द्रस्तर्ह्याग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। इन्द्रं एवास्यांग्निहोत्र हुतं भंवति॥५८॥

अङ्गारा भवन्ति। तेभ्योऽङ्गारेभ्योऽर्चिरुदंति। प्रजा-पंतिस्तर्द्धाग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। प्रजापंतावेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। शरोऽङ्गारा अध्यूंहन्ते। ब्रह्म तर्द्धाग्निः। तस्मिन् यस्य तथांविधे जुह्नंति। ब्रह्मंत्रेवास्यांग्निहोत्रः हुतं भंवति। वसुंषु रुद्रेष्वांदित्येषु विश्वंषु देवेषुं। इन्द्रें प्रजापंतौ ब्रह्मन्। अपंरिवर्गमेवास्यैतासुं देवतांसु हुतं भंवति। यस्यैवं विदुषांऽग्निहोत्रं जुह्नंति। य उं चैनदेवं वेदं॥५९॥

आदित्यास्तर्ध्यप्रिरिन्द्रं पुवास्याँग्निहोत्र२ हुतं भंवति देवेषुं चृत्वारिं च (यद्ग्नित्रिहितः प्रथम२ सर्वं पुव निंतुरामङ्गांगः शरोऽङ्गांग् ब्रह्म वसुंष्वष्टौ॥)॥————[${\circ}$

ऋतं त्वां सत्येन परिषिश्चामीतिं सायं परिषिश्चति। सत्यं त्वर्तेन परिषिश्चामीतिं प्रातः। अग्निर्वा ऋतम्। असावांदित्यः सत्यम्। अग्निमेव तदांदित्येनं सायं परिषिश्चति। अग्निनां-ऽऽदित्यं प्रातः सः। यावंदहोरात्रे भवंतः। तावंदस्य लोकस्यं। नार्तिर्न रिष्टिः। नान्तो न पंर्यन्तौंऽस्ति। यस्यैवं विदुषौंऽग्निहोत्रं जुह्णंति। य उंचैनदेवं वेदं॥६०॥ अङ्गिरसः प्रजापंतिर्ग्निः रुद्र उत्त्रावंतीं ब्रह्मवादिनौंऽग्निहोत्रप्रांयणा युज्ञाः प्रजा-पंतिरकामयताऽऽत्मुन्वद्रौद्रङ्गविं दक्षिणृतस्त्रयो वे यद्ग्निमृतं त्वां सृत्येनैकांदश॥११॥ अङ्गिरसः प्रैव तेनं प्शूनेव यन्निमार्ष्ट् यो वा अग्निहोत्रस्योप्सदो दक्षिणृतः षृष्टिः॥६०॥ अङ्गिरसो य उंचैनदेवं वेदं॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके प्रथमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥द्वितीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके द्वितीयः प्रपाठकः॥

प्रजापंतिरकामयत प्रजाः सृंज्येति। स एतं दर्शहोतारम-पश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यं दर्भस्तम्बंऽजुहोत्। ततो वै स प्रजा अंसृजत। ता अंस्माथ्सृष्टा अपाँकामन्। ता ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रह्त्वम्। यः कामयेत् प्रजायेयेति। स दर्शहोतारं मनंसाऽनुद्रुत्यं दर्भस्तम्बे जुंहुयात्। प्रजापंतिवे दर्शहोता॥१॥ प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजायते। मनंसा जुहोति। मनं इव हि प्रजापंतिरे। प्रजापंतेराप्त्यै। पूर्णयां जुहोति। पूर्ण इंव हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेराप्त्यै। न्यूंनया जुहोति। न्यूंनाद्धि प्रजापंतिः प्रजा असृंजत। प्रजाना सृष्ट्यै॥२॥

दर्भस्तम्बे जुंहोति। पृतस्माद्वै योनैंः प्रजापंतिः प्रजा असृजत। यस्मदिव योनैंः प्रजापंतिः प्रजा असृजत। तस्मदिव योनेः प्रजायते। ब्राह्मणो दक्षिणत उपास्ते। ब्राह्मणो वै प्रजानांमुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येव प्रजायते। ग्रहों भवति। प्रजानां सृष्टानां धृत्यैं। यं ब्राह्मणं विद्यां विद्वाः सं यशो नर्च्छेत्॥३॥

सोऽरंण्यं प्रेत्यं। दुर्भस्तम्बमुद्भथ्यं। ब्राह्मणं दंक्षिणतो निषाद्यं। चतुंर्होतृन्व्याचंक्षीत। एतद्वै देवानां पर्मं गुह्यं ब्रह्मं। यचतुंर्होतारः। तदेव प्रकाशं गंमयति। तदेनं प्रकाशं गृतम्। प्रकाशं प्रजानां गमयति। दुर्भस्तम्बमुद्गथ्य व्याचेष्टे॥४॥

अग्निवान् वै देर्भस्तम्बः। अग्निवत्येव व्याचंष्टे। ब्राह्मणो देक्षिणत उपाँस्ते। ब्राह्मणो वै प्रजानांमुपद्रष्टा। उपद्रष्टुमत्येवैनं यशे ऋच्छति। ईश्वरन्तं यशोर्तोरित्यांहः। यस्यान्ते व्याचष्ट्र इति। वर्स्तस्मै देयः। यदेवैनं तत्रोपनमंति। तदेवावं रुन्थे॥५॥

अग्निमादधांनो दशंहोत्राऽरणिमवं दध्यात्। प्रजांतमेवैनमा धंत्ते। तेनैवोद्भुत्यांग्निहोत्रं जुंहुयात्। प्रजांतमेवैनंश्नुहोति। हिविर्निर्वपस्यं दशंहोतारं व्याचंक्षीत। प्रजांतमेवैनं निर्वपति। सामिधेनीरंनुवक्ष्यं दशंहोतारं व्याचंक्षीत। सामिधेनीरेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते। अथों युज्ञो वै दशंहोता। युज्ञमेव तंनुते॥६॥

अभिचरं दर्शहोतारं जुहुयात्। नव वै पुरुषे प्राणाः। नाभिदंशमी। सप्राणमेवैनम्भि चंरति। एतावृद्धे पुरुषस्य स्वम्। यावंत्प्राणाः। यावंदेवास्यास्ति। तद्भि चंरति। स्वकृत् इरिणे जुहोति प्रदरे वां। एतद्वा अस्यै निर्ऋतिगृहीतम्। निर्ऋतिगृहीत एवैनं निर्ऋत्या ग्राहयति। यद्वाचः क्रूरम्। तेन वषंद्वरोति। वाच एवैनं क्रूरेण् प्र वृंश्चति। ताजगार्तिमार्च्छंति॥७॥

प्रजापंतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृंजेयेतिं। स एतं चतुंर्होतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयेंऽजुहोत्। ततो वै स दंर्शपूर्णमासावंसृजत। तावंस्माथ्सृष्टावपाँ-क्रामताम्। तौ ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्हंस्य ग्रह्त्वम्। दर्शपूर्णमासावालभंमानः। चतुंर्होतारं मनंसाऽनुद्रुत्यां-हवनीयें जुहुयात्। दर्शपूर्णमासावेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते॥८॥

ग्रहों भवति। दुर्शपूर्णमासयोः सृष्टयोर्धृत्यै। सोंऽकामयत चातुर्मास्यानि सृजेयेति। स एतं पश्चेहोतारमपश्यत्। तं मनसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयेंऽजुहोत्। ततो वै स चांतुर्मास्यान्यं-सृजत। तान्यंस्माथ्सृष्टान्यपांकामन्। तानि ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रहुत्वम्। चातुर्मास्यान्यालभंमानः॥९॥

पश्चेहोतारं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयं जुहुयात्। चातुर्मास्यान्येव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्रतंनुते। ग्रहों भवति। चातुर्मास्यानारं सृष्टानां धृत्यैं। सोऽकामयत पशुबन्धर सृंज्येति। स एतर पह्वांतारमपश्यत्। तं मनंसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयंऽजुहोत्। ततो व स पंशुबन्धमंसृजत। सोस्माध्सृष्टोऽपांकामत्। तं ग्रहेणागृह्णात्॥१०॥

तद्गहंस्य ग्रह्त्वम्। पृशुब्न्धेनं यृक्ष्यमाणः। षङ्कोतारं मनसा-ऽनुद्रुत्याऽऽहवनीयें जुहुयात्। पृशुब्न्थमेव सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्र तंनुते। ग्रहों भवति। पृशुब्न्थस्यं सृष्टस्य धृत्यैं। सोंऽकामयत सौम्यमध्वर संजेयेति। स एत सप्तहीतारमपश्यत्। तं मनसाऽनुद्रुत्यांऽऽहवनीयेंऽजुहोत्। ततो वै स सौम्यमध्वरमं-सृजत॥११॥

सौंऽस्माथ्मृष्टोऽपाँकामत्। तं ग्रहेंणागृह्णात्। तद्ग्रहंस्य ग्रह्त्वम्। दीक्षिष्यमांणः। सप्तहोंतारं मनंसाऽनुद्रुत्यां-ऽऽहवनीयं जुहुयात्। सौम्यमेवाध्वर सृष्ट्वाऽऽरभ्य प्र तंनुते। ग्रहों भवति। सौम्यस्याध्वरस्यं सृष्टस्य धृत्यैं। देवेभ्यो वै यज्ञो न प्राभंवत्। तमेतावच्छः समंभरन्॥१२॥

यथ्संम्भाराः। ततो वै तेभ्यों युज्ञः प्राभंवत्। यथ्संम्भारा भवंन्ति। युज्ञस्य प्रभूँत्ये। आतिथ्यमासाद्य व्याचंष्टे। युज्ञमुखं वा आतिथ्यम्। मुख्त एव युज्ञः सम्भृत्य प्र तंनुते। अयज्ञो वा एषः। योऽप्रक्रीकः। न प्रजाः प्रजायेरन्। पत्नीर्व्याचंष्टे। युज्ञमेवाकः। प्रजानां प्रजनंनाय। उपसथ्सु व्याचंष्टे। एतद्वे पत्नीनामायतंनम्। स्व एवैनां आयत्नेऽवंकल्पयित॥१३॥ वृतुः आल्भंमानेऽगृह्णद्मुज्ञाभरक्षायेर्थ्यदं॥———[२]

प्रजापंतिरकामयत् प्रजायियेति। स तपोऽतप्यत। स त्रिवृत् इ स्तोमंमसृजत। तं पंश्रद्शः स्तोमों मध्यत उदंतृणत्। तौ पूर्वपक्षश्चापरपक्षश्चांभवताम्। पूर्वपक्षं देवा अन्वसृंज्यन्त। अपरपक्षमन्वसुंराः। ततो देवा अभवन्। पराऽसुंराः। यं कामयेत् वसीयान्थस्यादिति॥१४॥

तं पूर्वपक्षे यांजयेत्। वसीयानेव भवति। यं कामयेंत्

पापीयान्थस्यादिति। तमंपरपृक्षे यांजयेत्। पापीयानेव भंवति। तस्मौत्पूर्वपृक्षोऽपरपृक्षात्कंरुण्यंतरः। प्रजापंतिर्वे दशहोता। चतुरहोता पश्चहोता। षङ्कोता सप्तहोता। ऋतवंः संवथ्सरः॥१५॥

प्रजाः प्शवं इमे लोकाः। य एवं प्रजापंतिं बहोर्भूया रेसं वेदं। बहोरेव भूयाँ-भवति। प्रजापंतिर्देवासुरानं मृजत। स इन्द्रमपि नासृजत। तं देवा अंब्रुवन्। इन्द्रं नो जन्येतिं। सौं ऽब्रवीत्। यथाऽहं युष्मा इस्तप्साऽसृक्षि। एविमन्द्रं जनयध्वमितिं॥१६॥

ते तपोंऽतप्यन्त। त आत्मिन्निन्द्रंमपश्यन्। तमंब्रुवन्। जायस्वेतिं। सोंऽब्रवीत्। किं भांग्धेयंम्भि जंनिष्य इतिं। ऋतून्थ्यंवथ्यरम्। प्रजाः पृशून्। इमाँ ह्योकानित्यं ब्रुवन्। तं वै माऽऽहुंत्या प्र जनयतेत्यं ब्रवीत्॥१७॥

तं चतुंर्होत्रा प्राजंनयन्। यः कामयेत वीरो म् आजांयेतेति। स चतुंर्होतारं जुहुयात्। प्रजापंतिर्वे चतुंर्होता। प्रजा-पंतिरेव भूत्वा प्रजायते। जजन्दिन्द्रंमिन्द्रियाय स्वाहेति ग्रहेण जुहोति। आऽस्यं वीरो जांयते। वीर॰ हि देवा पृतयाऽऽहुंत्या प्राजंनयन्। आदित्याश्चाङ्गिरसश्च सुवर्गे लोकेंऽस्पर्धन्त। व्यं पूर्वे सुवर्गं लोकमियाम व्यं पूर्व इतिं॥१८॥

त आंदित्या पृतं पश्चंहोतारमपश्यन्। तं पुरा प्रांतरनु-

वाकादाग्नींध्रेऽजुहवुः। ततो वै ते पूर्वे सुवृगं लोकमांयन्। यः सुवृगंकांमः स्यात्। स पश्चंहोतारं पुरा प्रांतरनुवाकादाग्नींध्रे जुहुयात्। संवृथ्सरो वै पश्चंहोता। संवृथ्सरः सुवृगं लोकः। संवृथ्सर एवर्तुषुं प्रतिष्ठायं। सुवृगं लोकमेति। तेंऽब्रुवृन्निङ्गंरस आदित्यान्॥१९॥

क्वं स्थ। क्वं वः सुद्ध्यो हूव्यं वंक्ष्याम् इति। छन्दः स्वित्यंब्रुवन्। गायित्रियां त्रिष्टुभि जगत्यामिति। तस्माच्छन्दः सु सुद्ध्य आदित्येभ्यः। आङ्गीरसीः प्रजा हूव्यं वहन्ति। वहन्त्यस्मै प्रजा बिलम्। ऐन्मप्रतिख्यातं गच्छति। य एवं वेदं। द्वादंश्य मासाः पञ्चर्तवंः। त्रयं इमे लोकाः। असावादित्य एकिविश्शः। एतिस्मन्या एष श्रितः। एतिस्मन्यतिष्ठितः। य एवमेतः श्रितं प्रतिष्ठितं वेदं। प्रत्येव तिष्ठति॥२०॥

स्यादितिं संवथ्सरो जनयध्वमितीत्येष्रवीत्पूर्व इत्यांदित्यानृतवः पद्गं॥———[३]

प्रजापंतिरकामयत् प्रजाययेविते। स एतं दर्शहोतारमपश्यत्। तेनं दशधाऽऽत्मानं विधायं। दर्शहोत्राऽतप्यत। तस्य चित्तिः स्रुगासीत्। चित्तमाज्यम्। तस्यैतावंत्येव वागासीत्। एतावान् यज्ञऋतुः। स चतुरहोतारमसृजत। सोऽनन्दत्॥२१॥

असृंक्षि वा इममितिं। तस्य सोमों ह्विरासींत्। स चतुंर्होत्राऽतप्यत। सोंऽताम्यत्। स भूरिति व्याहंरत्। स भूमिंमसृजत। अग्निहोत्रं दंर्शपूर्णमासौ यजूर्षेषि। स द्वितीयंमतप्यत। सोंऽताम्यत्। स भुव इति व्याहंरत्॥२२॥ सौंऽन्तिरिक्षमसृजत। चातुर्मास्यानि सामानि। स तृतीयंमतप्यत। सोंऽताम्यत्। स सुवृरिति व्याहंरत्। स दिवंमसृजत। अग्निष्टोममुक्थ्यंमितरात्रमृचः। एता वै व्याहंतय इमे लोकाः। इमान्खलु वै लोकानन् प्रजाः प्शवृश्छन्दार्सेस प्राजांयन्त। य एवमेताः प्रजापंतेः प्रथमा व्याहंतीः प्रजांता वेदं॥२३॥

प्र प्रजयां पृशुभिंर्मिथुनैर्जायते। स पश्चंहोतारमसृजत। स ह्विनीविन्दत। तस्मै सोमंस्त्नुवं प्रायंच्छत्। एतत्तें ह्विरितिं। स पश्चंहोत्राऽतप्यत। सोंऽताम्यत्। स प्रत्यङ्कंबाधत। सोऽसुंरानसृजत। तद्स्याप्रियमासीत्॥२४॥

तद्दुर्वर्ण् हरंण्यमभवत्। तद्दुर्वर्णस्य हिरंण्यस्य जन्मं। स द्वितीयमतप्यतः। सोऽताम्यत्। स प्राङंबाधतः। स देवानं-सृजतः। तदंस्य प्रियमांसीत्। तथ्सुवर्ण् हरंण्यमभवत्। तथ्सुवर्णस्य हिरंण्यस्य जन्मं। य एव स्वर्णस्य हिरंण्यस्य जन्म वेदं॥२५॥

सुवर्णं आत्मनां भवति। दुर्वर्णों ऽस्य भ्रातृं व्यः। तस्मां थ्सुवर्ण् १ हिरंण्यं भार्यम्। सुवर्णं एव भवति। ऐनं प्रियं गंच्छति नाप्रियम्। स सप्तहोतारमसृजत। स सप्तहों त्रैव सुंवर्णं लोकमैंत्। त्रिण्वेन स्तोमें नैभ्यो लोकभ्योऽसुं रान्प्राणुंदत। त्रयस्त्रि १ प्रत्यं तिष्ठत्। एकवि १ शेन् रुचं मधत्त॥ २६॥

स्प्तद्रशेन प्राजांयत। य एवं विद्वान्थ्सोमेन यजंते। सप्तहाँत्रैव सुंवर्गं लोकमेति। त्रिणवेन स्तोमेनैभ्यो लोकभ्यो भ्रातृंव्यान्प्रणुंदते। त्रयस्त्रिष्शेन प्रति तिष्ठति। एकविष्शेन रुचं धत्ते। स्प्तद्रशेन प्र जांयते। तस्मांध्सप्तद्रशः स्तोमो न निर्हत्यः। प्रजापंतिर्वे संप्तद्रशः। प्रजापंतिमेव मध्यतो धंते प्रजात्यै॥२७॥

देवा वै वर्रुणमयाजयन्। स यस्यैयस्यै देवतांयै दक्षिणामनयत्। तामं ब्लीनात्। ते उब्रुवन्। व्यावृत्य प्रतिगृह्णाम। तथां नो दक्षिणा न ब्लेष्यतीतिं। ते व्यावृत्य प्रत्यंगृह्णन्। ततो वै तान्दक्षिणा नाष्ट्रीनात्। य एवं विद्वान्व्यावृत्य दक्षिणां प्रतिगृह्णातिं। नैनं दक्षिणा ब्लीनाति॥२८॥

राजां त्वा वरुंणो नयतु देवि दक्षिणेऽग्नये हिरंण्यमित्यांह। आग्नेयं वै हिरंण्यम्। स्वयैवेनंद्देवतंया प्रतिंगृह्णाति। सोमाय वास इत्यांह। सौम्यं वै वासंः। स्वयैवेनंद्देवतंया प्रतिंगृह्णाति। रुद्राय गामित्यांह। रौद्री वै गौः। स्वयैवेनां देवतंया प्रतिंगृह्णाति। गृह्णाति। वरुंणायाश्वमित्यांह॥२९॥

वारुणो वा अर्थः। स्वयैवैनं देवतंया प्रतिगृह्णाति। प्रजापंतये पुरुषिमित्यांह। प्राजापत्यो वे पुरुषः। स्वयैवैनं देवतंया प्रति गृह्णाति। मनंवे तल्पमित्यांह। मानुवो वे तल्पंः। स्वयैवैनं देवतंया प्रति देवतंया प्रति गृह्णाति। उत्तानायां ङ्गीर्सायान् इत्यांह। इयं वा उत्तान आंङ्गीरसः॥३०॥

अन्येवेन्त्प्रतिं गृह्णाति। वैश्वान्यर्चा रथं प्रतिं गृह्णाति। वैश्वान्रो वे देवत्या रथंः। स्वयेवेनं देवत्या प्रतिं गृह्णाति। तेनांमृत्त्वमंश्यामित्यांह। अमृतमेवाऽऽत्मन्धत्ते। वयो दात्र इत्यांह। वयं एवेनं कृत्वा। सुवर्गं लोकं गंमयति। मयो मह्यंमस्तु प्रतिग्रहीत्र इत्यांह॥३१॥

यहै शिवम्। तन्मयंः। आत्मनं एवेषा परींत्तिः। क इदं कस्मां अदादित्यांह। प्रजापंतिवें कः। स प्रजापंतये ददाति। कामः कामायेत्यांह। कामेन हि ददांति। कामेन प्रतिगृह्णातिं। कामो दाता कामः प्रतिग्रहीतेत्यांह॥३२॥

कामो हि दाता। कामः प्रतिग्रहीता। काम र समुद्रमाविशे-त्यांह। समुद्र इंव हि कामः। नेव हि कामस्यान्तोऽस्ति। न संमुद्रस्यं। कामेन त्वा प्रतिगृह्णामीत्यांह। येन कामेन प्रतिगृह्णाति। स एवैनंममुष्मिं लोके काम आगंच्छति। कामैतत्तं एषा ते काम दक्षिणत्यांह। कामं एव तद्यजंमानोऽमुष्मिं लोके दक्षिणामिच्छति। न प्रतिग्रहीतिरि। य एवं विद्वान्दक्षिणां प्रतिगृह्णाति। अनृणामेवेनां प्रति गृह्णाति॥३३॥

अन्तो वा एष यज्ञस्यं। यद्देशममहंः। दशमेऽहंन्थ्सर्पराज्ञियां ऋग्भिः स्तुवन्ति। यज्ञस्यैवान्तं गृत्वा। अन्नाद्यमवं रुन्धते। तिसृभिः स्तुवन्ति। त्रयं इमे लोकाः। एभ्य एव लोकभ्यो-ऽन्नाद्यमवं रुन्धते। पृश्चिवतीर्भवन्ति। अन्नं वै पृश्चि॥३४॥ अन्नमेवार्वं रुन्धते। मनंसा प्रस्तौति। मन्सोद्गायित। मनंसा प्रतिं हरित। मनं इव हि प्रजापंतिः। प्रजापंतेरास्यैं। देवा वै सूर्पाः। तेषांमिय राज्ञीं। यथ्संपराज्ञियां ऋग्भिः स्तुवन्तिं। अस्यामेव प्रतिं तिष्ठन्ति॥३५॥

चतुंरहोतृन् होता व्याचंष्टे। स्तुतमनुंश श्सित् शान्त्यैं। अन्तो वा एष यज्ञस्यं। यद्दंशममहंः। एतत्खलु वै देवानां पर्मं गृह्यं ब्रह्मं। यचतुंरहोतारः। दशमेऽह् श्रुश्चतुंरहोतृन्व्याचंष्टे। यज्ञस्यैवान्तं गृत्वा। प्रमं देवानां गृह्यं ब्रह्मावं रुन्धे। तदेव प्रकाशं गंमयति॥३६॥

तदेनं प्रकाशं गृतम्। प्रकाशं प्रजानां गमयित। वार्चं यच्छित। यज्ञस्य धृत्यें। यज्ञमानदेवत्यं वा अहंः। भ्रातृव्यदेवत्यां रात्रिः। अहा रात्रिं ध्यायेत्। भ्रातृंव्यस्यैव तल्लोकं वृंङ्के। यद्दिवा वार्चं विसृजेत्। अहुर्भातृंव्यायोच्छि १षेत्। यन्नक्तं विसृजेत्। रात्रिं भ्रातृंव्यायोच्छि १षेत्। अधिवृक्षसूर्ये वार्चं विसृजित। एतावंन्तमेवास्में लोकमुच्छि १षित। यावंदादित्यों ऽस्तमेतिं॥३७॥

पृश्चिं तिष्ठन्ति गमयति शि॰पेत्पर्श्वं च॥_______[६]

प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। ताः सृष्टाः समंश्लिष्यन्। ता रूपेणानुप्राविशत्। तस्मांदाहुः। रूपं वै प्रजापंतिरितिं। ता नाम्नाऽनु प्राविशत्। तस्मांदाहुः। नाम् वै प्रजापंतिरितिं। तस्मादप्यांमित्रौ सङ्गत्यं। नाम्ना चेद्ध्वयेते॥३८॥ मित्रमेव भेवतः। प्रजापंतिर्देवासुरानंसृजतः। स इन्द्रमिष् नासृंजतः। तं देवा अंब्रुवन्। इन्द्रं नो जन्येतिं। स आत्मित्रन्द्रंमपश्यत्। तमंसृजतः। तं त्रिष्टुग्वीर्यं भूत्वाऽनु प्राविंशत्। तस्य वर्ज्ञः पश्चद्रशो हस्त आपंद्यतः। तेनोदय्यासुंरान्भ्यंभवत्॥३९॥

य एवं वेदं। अभि भ्रातृंव्यान्भवति। ते देवा असुंरैर्विजित्यं। सुवृगं लोकमायन्। तेंऽमुष्मिं लोक व्यक्षध्यन्। तेंऽब्रुवन्। अमुतंः प्रदानं वा उपंजिजीविमेतिं। ते सप्तहोंतारं यज्ञं विधायायास्यम्। आङ्गीर्सं प्राहिण्वन्। एतेनामुत्रं कल्प्येतिं॥४०॥

तस्य वा इयं क्रृप्तिः। यदिदं किं चं। य एवं वेदं। कल्पंतेऽस्मे। स वा अयं मंनुष्येषु युज्ञः सप्तहोता। अमुन्नं सुद्धो देवेभ्यो हृव्यं वंहति। य एवं वेदं। उपैनं युज्ञो नमिति। सोऽमन्यत। अभि वा इमेंऽस्माल्लोकादमुं लोकं कंमिष्यन्त इति। स वार्चस्पते हृदिति व्याहंरत्। तस्मात्पुत्रो हृदंयम्। तस्माद्स्माल्लोकादमुं लोकं नाभि कांमयन्ते। पुत्रो हि हृदंयम्॥४१॥

देवा वै चर्तुर्होतृभिर्युज्ञमंतन्वत। ते वि पाप्मना भ्रातृंव्येणाजंयन्त। अभि सुंवर्गं लोकमंजयन्। य एवं विद्वाङ्श्वतुंर्होतृभिर्युज्ञं तंनुते। वि पाप्मना भ्रातृंव्येण जयते। अभि सुंवर्गं लोकं जंयति। षड्ढोंत्रा प्रायणीयमा सांदयति। अमुष्मे वै लोकाय षड्ढोंता। घ्रन्ति खलु वा एतथ्सोमम्। यदंभिषुण्वन्ति॥४२॥

ऋजुधेवैनंमुमं लोकं गंमयित। चतुंरहोत्राऽऽतिथ्यम्। यशो वै चतुंरहोता। यशं एवाऽऽत्मन्धंत्ते। पश्चंहोत्रा पृशुमुपंसादयित। सुवुग्यों वै पश्चंहोता। यजंमानः पृशुः। यजंमानमेव सुंवुगं लोकं गंमयित। ग्रहान्गृहीत्वा सप्तहोतारं जुहोति। इन्द्रियं वै सप्तहोता॥४३॥

इन्द्रियमेवाऽऽत्मन्धेत्ते। यो वै चतुंरहोतॄननुसव्नं तुर्पयंति। तृप्यंति प्रजयां पृशुभिः। उपैनः सोमपीथो नंमति। बहिष्प्वमाने दर्शहोतारं व्याचंक्षीत। माध्यं दिने पवंमाने चतुंरहोतारम्। आर्भवे पवंमाने पञ्चंहोतारम्। पितृयज्ञे षङ्कोतारम्। यज्ञायज्ञियस्य स्तोत्रे सप्तहोतारम्। अनुस्वनमेवेनाः स्तर्पयति॥४४॥

तृप्यंति प्रजयां पृश्भिः। उपैन सोमपीथो नमित। देवा वै चतुंर्होतृभिः स्त्रमांसत। ऋद्धिंपरिमितं यशंस्कामाः। तैंऽब्रुवन्। यन्नः प्रथमं यशं ऋच्छात्। सर्वेषात्रुस्तथ्सहास्दितिं। सोम्श्चतुंर्होत्रा। अग्निः पश्चंहोत्रा। धाता षड्ढोंत्रा॥४५॥

इन्द्रंः सप्तहौँत्रा। प्रजापंतिर्दशंहोत्रा। तेषा् सोम् ५

राजांनं यशं आर्च्छत्। तन्त्र्यंकामयत। तेनापाँकामत्। तेनं प्रलायंमचरत्। तं देवाः प्रैषेः प्रैषंमैच्छन्। तत्प्रैषाणाँ प्रैषुत्वम्। निविद्धिन्यंवेदयन्। तन्निविदाँन्निवित्त्वम्॥४६॥

आप्रीभिराप्नुवन्। तदाप्रीणांमाप्रित्वम्। तमंघ्नन्। तस्य यशो व्यगृह्णतः। ते ग्रहां अभवन्। तद्ग्रहांणां ग्रह्त्वम्। यस्यैवं विदुषो ग्रहां गृह्यन्तें। तस्य त्वंव गृहीताः। तेंऽब्रुवन्। यो वै नः श्रेष्ठो-ऽभूत्॥४७॥

तमंबिधष्म। पुनिर्मि स्पुंबामहा इति। तं छन्दोभिरसुवन्त। तच्छन्दंसां छन्द्स्त्वम्। साम्ना समानयन्। तथ्साम्नेः सामृत्वम्। उक्थैरुदंस्थापयन्। तदुक्थानांमुक्थृत्वम्। य एवं वेदं। प्रत्येव तिष्ठति॥४८॥

सर्वमायुरिति। सोमो वै यशः। य एवं विद्वान्थ्सोमंमागच्छंति। यशं एवैनंमृच्छति। तस्मांदाहुः। यश्चैवं वेद यश्च न। तावुभौ सोम्मागंच्छतः। सोमो हि यशः। तं त्वाऽव यशं ऋच्छ्तीत्यांहुः। यः सोमे सोमं प्राहेतिं। तस्माथ्सोमे सोमः प्रोच्यः। यशं एवैनंमृच्छति॥४९॥

अभिपुण्वन्ति सप्तहोता तर्पयति पङ्काँत्रा निवित्त्वमभूँतिष्ठति प्राहेति द्वे चं॥————[८]

इदं वा अग्रे नैव किं च नाऽऽसींत्। न द्यौरांसीत्। न पृथिवी। नान्तरिक्षम्। तदसंदेव सन्मनोंऽकुरुत् स्यामितिं। तदंतप्यत। तस्मांत्तेपानाद्धूमोंऽजायत। तद्भ्योंऽतप्यत। तस्मांत्तेपानाद्शिरंजायत। तद्भ्योंऽतप्यत॥५०॥

तस्मौत्तेपानाञ्चोतिरजायत। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मौत्तेपाना-द्विरंजायत। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मौत्तेपानान्मरींचयो-ऽजायन्त। तद्भूयोऽतप्यत। तस्मौत्तेपानादुंदारा अंजायन्त। तद्भूयोऽतप्यत। तद्भूमिव समंहन्यत। तद्वस्तिमंभिनत्॥५१॥ स संमुद्रोऽभवत्। तस्मौथ्समुद्रस्य न पिंबन्ति। प्रजनंनिमव हि मन्यन्ते। तस्मौत्पृशोर्जायमानादापः पुरस्तौद्यन्ति। तद्दशंहोताऽन्वंसृज्यत। प्रजापंतिर्वे दशंहोता। य एवं तपंसो वीर्यं विद्वाइस्तप्यंते। भवंत्येव। तद्वा इदमापः सिललमांसीत्। सोऽरोदीत्प्रजापंतिः॥५२॥

स कस्मां अज्ञि। यद्यस्या अप्रंतिष्ठाया इतिं। यद्फ्स्वंवापंद्यत। सा पृंथिव्यंभवत्। यद्यमृष्ट। तद्न्तिरिक्षम-भवत्। यदूर्ध्वमुदमृष्ट। सा द्यौरंभवत्। यदरोदीत्। तद्नयो रोद्स्त्वम्॥५३॥

य एवं वेदं। नास्यं गृहे रुंदिन्ति। एतद्वा एषां लोकानां जन्मं।
य एवमेषां लोकानां जन्म वेदं। नैषु लोकेष्वार्तिमार्च्छंति।
स इमां प्रतिष्ठामंविन्दत। स इमां प्रतिष्ठां वित्वाऽकांमयत्
प्रजायेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सौंऽन्तर्वानभवत्। स
जघनादसुंरानसृजत॥५४॥

तेभ्यों मृन्मये पात्रेऽन्नंमदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासींत्। तामपाहत। सा तिमस्राऽभवत्। सोंऽकामयत् प्रजायेयेतिं। स तपोंऽतप्यत। सोंन्तर्वानभवत्। स प्रजननादेव प्रजा अं- सृजत। तस्मांदिमा भूयिष्ठाः। प्रजनंनाु छोना असृंजत॥५५॥ ताभ्यो दारुमये पात्रे पयोऽदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासीत्। तामपाहत। सा जोथ्स्नांऽभवत्। सोऽकामयत् प्रजांयेयेति। स तपोऽतप्यत। सोऽन्तर्वानभवत्। स उपपृक्षाभ्यांमेवर्तूनं-सृजत। तेभ्यो रज्ते पात्रे घृतमंदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासीत्॥५६॥

तामपांहत। सोंऽहोरात्रयोः सुन्धिरंभवत्। सोंऽकामयत् प्रजांयेयेति। स तपोंऽतप्यत। सोंऽन्तर्वानभवत्। स मुखाँद्देवानंसृजत। तेभ्यो हरिते पात्रे सोमंमदुहत्। याऽस्य सा तुनूरासीत्। तामपांहत। तदहंरभवत्॥५७॥

पृते वै प्रजापंतेर्दोहाः। य एवं वेदं। दुह एव प्रजाः। दिवा वै नोऽभूदितिं। तद्देवानां देवत्वम्। य एवं देवानां देवत्वं वेदं। देववानेव भवति। एतद्वा अहोरात्राणां जन्मं। य एवमहोरात्राणां जन्म वेदं। नाहोरात्रेष्वार्तिमार्च्छति॥५८॥

अस्तोऽधि मनोंऽसृज्यत। मनंः प्रजापंतिमसृजत। प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। तद्वा इदं मनंस्येव पंर्मं प्रतिष्ठितम्। यदिदं किं चं। तदेतच्छ्वोवस्यसन्नाम् ब्रह्मं। व्युच्छन्तींव्युच्छन्त्यस्मै वस्यंसीवस्यसी व्यंच्छति। प्रजांयते प्रजयां पृशुभिः। प्र पंरमेष्ठिनो मात्रांमाप्रोति। य एवं वेदं॥५९॥ धूमौँऽग्निज्योंतिंपुर्चिर्मरींचय उदारास्तद्भ्यः स ज्ञ्यनाथ्सा तमिस्रा स प्रजनंनाथ्सा जोथ्स्रा स उपपक्षाभ्याः सौंऽहोरात्रयौः सन्धिः स मुखात्तदर्हेदवानमुन्मये दारुमये रज्ञते हरिते तेभ्यस्ताभ्यो द्वे तेऽत्रृं पर्यो घृतः सोमम्॥॥——[९]

प्रजापंतिरिन्द्रंमसृजतानुजाव्रं देवानांम्। तं प्राहिणोत्। परेहि। एतेषां देवानामधिपतिरेधीतिं। तं देवा अंब्रुवन्। कस्त्वमिसं। व्यं वे त्वच्छ्रेया १ सः स्मृ इतिं। सोंऽब्रवीत्। कस्त्वमिसं व्यं वे त्वच्छ्रेया १ सः स्मृ इतिं मा देवा अंवोचन्नितिं। अथ् वा इदं तर्हि प्रजापंतौ हरं आसीत्॥६०॥

यदस्मिन्नांदित्ये। तदेनमब्रवीत्। एतन्मे प्रयंच्छ। अथाहमेतेषांं देवानामधिपतिर्भविष्यामीति। कोऽह स्यामित्यंब्रवीत्। एतत्प्रदायेतिं। एतथ्स्या इत्यंब्रवीत्। यदेतद्ववीषीतिं। को ह वै नामं प्रजापंतिः। य एवं वेदं॥६१॥

विदुरेनं नाम्नां। तदंस्मै रुकां कृत्वा प्रत्यंमुश्चत्। ततो वा इन्द्रों देवानामधिपतिरभवत्। य एवं वेदं। अधिपतिरेव संमानानां भवति। सोऽमन्यत। किं किं वा अंकर्मितिं। स चन्द्रं म् आहुरेति प्रालंपत्। तच्चन्द्रमंसश्चन्द्रमुस्त्वम्। य एवं वेदं॥६२॥

चन्द्रवानेव भंवति। तं देवा अंब्रुवन्। सुवीर्यो मर्या यथां गोपायत् इति। तथ्सूर्यस्य सूर्यत्वम्। य एवं वेदं। नैनं दभ्नोति। कश्च नास्मिन्वा इदिमिन्द्रियं प्रत्यंस्थादिति। तदिन्द्रंस्येन्द्रत्वम्। य एवं वेदं। इन्द्रियाव्येव भंवति॥६३॥ अयं वा इदं पंरमों ऽभूदिति। तत्पंरमेष्ठिनः परमेष्ठित्वम्। य एवं वेदं। प्रमामेव काष्ठां गच्छति। तं देवाः संमन्तं पर्यविशन्। वसंवः पुरस्तांत्। रुद्रा दंक्षिणतः। आदित्याः पृश्चात्। विश्वे देवा उत्तर्तः। अङ्गिरसः प्रत्यश्चम्॥६४॥ साध्याः पराश्चम्। य एवं वेदं। उपेन समानाः संविशन्ति। स प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजा आवंयत्। ता अस्मै नातिष्ठन्तान्नाद्यांय। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। दक्षिणतः पर्यायन्। स दंक्षिणतः पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुखं दक्षिणतः॥६५॥

पृश्चात्पर्यायन्। स पृश्चात्पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः।
मुखं दक्षिणतः। मुखं पृश्चात्। उत्तर्तः पर्यायन्। स उत्तर्तः
पर्यवर्तयत। ता मुखं पुरस्तात्पश्यंन्तीः। मुखं दक्षिणतः।
मुखं पृश्चात्॥६६॥

मुखंमुत्तर्तः। ऊर्ध्वा उदांयन्। स उपरिष्टान्त्र्यंवर्तयत। ताः सर्वतांमुखो भूत्वाऽऽवंयत्। ततो वै तस्मैं प्रजा अतिष्ठन्तान्नाद्यांय। य एवं विद्वान्परि च वर्तयंते नि चं। प्रजापंतिरेव भूत्वा प्रजा अत्ति। तिष्ठंन्तेऽस्मै प्रजा अन्नाद्यांय। अन्नाद एव भंवति॥६७॥

प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयांन्थस्यामिति। स एतं दशहोतारमपश्यत्। तं प्रायुंङ्का तस्य प्रयुंक्ति बहोर्भूयांनभवत्। यः कामयेत बहोर्भूयाँन्थ्स्यामितिं। स दर्शहोतारं प्रयंश्चीत। बहोरेव भूयाँन्भवति। सोंऽकामयत वीरो म् आजांयेतेतिं। स दर्शहोतुश्चतुंरहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायंङ्क॥६८॥

तस्य प्रयुक्तीन्द्रोंऽजायत। यः कामयेत वीरो म् आजांयेतेति। स चतुंरहोतारं प्रयुंश्चीत। आऽस्यं वीरो जांयते। सोंऽकामयत पशुमान्थ्स्यामिति। स चतुंरहोतुः पश्चंहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायुंङ्कः। तस्य प्रयुंक्ति पशुमानंभवत्। यः कामयेत पशुमान्थ्स्यामिति। स पश्चंहोतारं प्रयुंश्चीत॥६९॥

प्शुमानेव भंवति। सोंऽकामयत्त्वों मे कल्पेर्न्नितिं। स पश्चेहोतुः षड्ढोतारं निरंमिमीत। तं प्रायुंङ्कः। तस्य प्रयुंत्त्यृतवों-ऽस्मा अकल्पन्त। यः कामयेत्त्वों मे कल्पेर्न्नितिं। स षड्ढोतारं प्रयुंश्चीत। कल्पेन्तेऽस्मा ऋतवः। सोंऽकामयत सोम्पः सोंमयाजी स्यांम्। आ में सोम्पः सोंमयाजी जांयेतेतिं॥७०॥

स षड्ढोतुः सप्तहोतारं निरंमिमीत। तं प्रायंङ्कः। तस्य प्रयंक्ति सोम्पः सोमयाज्यंभवत्। आऽस्यं सोम्पः सोमयाज्यंजायत। यः कामयेत सोम्पः सोमयाजी स्याम्। आ में सोम्पः सोमयाजी जांयेतेति। स सप्तहोतारं प्रयंजीत। सोम्प एव सोमयाजी भंवति। आऽस्यं सोम्पः सोमयाजी जायते। स वा एष पृशुः पंश्रुधा प्रतिं तिष्ठति॥७१॥

पुद्भिर्मुखेन। ते देवाः पुशून् वित्वा। सुवृगं लोकमायन्।

तेंऽमुष्मिं ह्योके व्यंक्षुध्यन्। तेंऽब्रुवन्। अमुतः प्रदानं वा उपंजिजीविमेतिं। ते सप्तहोंतारं यज्ञं विधायायास्यम्। आङ्गीर्सं प्राहिण्वन्। एतेनामुत्रं कल्पयेतिं। तस्य वा इयं कृप्तिः॥७२॥

यदिदं किं चं। य एवं वेदं। कल्पंतेऽस्मे। स वा अयं मंनुष्येषु यज्ञः सप्तहोता। अमुत्रं सुद्धो देवेभ्यो ह्व्यं वहित। य एवं वेदं। उपेनं यज्ञो नमित। यो वै चतुंरहोतृणां निदानं वेदं। निदानंवान्भवित। अग्निहोत्रं वै दर्शहोतुर्निदानम्। दर्शपूर्णमासौ चतुंरहोतुः। चातुर्मास्यानि पर्श्वहोतुः। पृशुबन्धः षङ्कोतुः। सौम्यौऽध्वरः सप्तहोतुः। एतद्वै चतुंरहोतृणां निदानम्। य एवं वेदं। निदानंवान्भवित॥७३॥ अमिमीत व प्रदेश पर्श्वहोताः प्रदेशवाः प्रदेशवाः प्रदेशवाः विष्ठि क्षित्रिंग्वाः स्व वे॥ [११]

प्रजापंतिरकामयत प्रजाः सृंजेयेति प्रजापंतिरकामयत दर्शपूर्णमासौ सृंजेयेति प्रजा-पंतिरकामयत् प्रजायेयेति स तपः स त्रिवृतं प्रजापंतिरकामयत् दर्शहोतार् तेनं दश्धा-ऽऽत्मानं देवा वै वर्रुणमन्तो वै प्रजापंतिस्ताः सृष्टाः समिश्चिष्यं देवा वै चतुंरहोतृभिरिदं वा अग्रें प्रजापंतिरिन्द्रं प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयानेकांदश॥११॥

प्रजापंतिस्तद्ग्रहंस्य प्रजापंतिरकामयतानयैवैनृत्तस्य वा इयं क्रृप्तिस्तस्मात्तेपानाञ्च्योतिर्-यदस्मिन्नांदित्ये स षड्ढोतुः सप्तहोतार् त्रिसंप्ततिः॥७३॥

प्रजापंतिरकामयत निदानंबान्भवति॥

हिर्रः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके

36 द्वितीयः प्रश्नः

द्वितीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥तृतीयः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके तृतीयः प्रपाठकः॥

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। किं चतुंर्होतृणां चतुर्होतृत्वमितिं। यदेवैषु चंतुर्धा होतांरः। तेन चतुंर्होतारः। तस्माचतुंर्होतार उच्यन्ते। तचतुर्रहोतृणां चतुर्होतृत्वम्। सोमो वै चतुंर्होता। अग्निः पश्चंहोता। धाता षड्ढोता। इन्द्रंः सप्तहोता॥१॥

प्रजापंतिर्दशंहोता। य एवं चतुंर्होतृणामृद्धिं वेदे। ऋधोत्येव। य एषामेवं बन्धुतां वेदे। बन्धुंमान्भवति। य एषामेवं ऋधिं वेदे। कल्पंतेऽस्मै। य एषामेवमायतेनं वेदे। आयतेनवान्भवति। य एषामेवं प्रतिष्ठां वेदे॥२॥

प्रत्येव तिष्ठति। ब्रह्मवादिनो वदन्ति। दर्शहोता चतुंरहोता। पर्श्वहोता षड्ढोता सप्तहोता। अथ कस्माचतुंरहोतार उच्यन्त इति। इन्द्रो वै चतुंरहोता। इन्द्रः खलु वे श्रेष्ठो देवतानामुप्-देशनात्। य एविमन्द्रङ् श्रेष्ठं देवतानामुप्देशनाद्वेदं। विसेष्ठः समानानां भवति। तस्माच्छ्रेष्ठमायन्तं प्रथमेनेवानं बुध्यन्ते। अयमागन्। अयमवासादिति। कीर्तिरंस्य पूर्वाऽऽगंच्छिति जनतांमायतः। अथो एनं प्रथमेनेवानं बुध्यन्ते। अयमागन्। अयमवांसादिति॥३॥

समहौता प्रतिश्च वेदं बुध्यने पद्मा———[१]

दक्षिणां प्रतिग्रहीष्यन्थ्सप्तदंशकृत्वोऽपान्यात्। आत्मानमेव समिन्धे। तेजंसे वीर्याय। अथौ प्रजापंतिरेवैनां भूत्वा प्रतिंगृह्णाति। आत्मनोऽनाँत्यै। यद्यंनमार्त्विज्याद्वृतः सन्तं निर्हरेरन्। आग्नींध्रे जुहुयाद्दशंहोतारम्। चुतुर्गृहीतेनाऽऽज्यंन। पुरस्तांत्प्रत्यिङ्गिष्ठन्। प्रतिलोमं विग्राहम्॥४॥

प्राणानेवास्योपं दासयति। यद्येनं पुनंरुप् शिक्षेयुः। आग्नींध्र एव जुंहुयाद्दशंहोतारम्। चृतुर्गृहीतेनाऽऽज्येन। पश्चात्प्राङासीनः। अनुलोममविग्नाहम्। प्राणानेवास्मैं कल्पयति। प्रायंश्चित्ती वाग्घोतेत्यृंतुमुखऋंतुमुखे जुहोति। ऋतूनेवास्मैं कल्पयति। कल्पंन्तेऽस्मा ऋतवंः॥५॥

क्रुप्ता अस्मा ऋतव आयंन्ति। षड्ढांता वै भूत्वा प्रजा-पंतिरिद॰ सर्वमसृजत। स मनोंऽसृजत। मन्सोऽधिं गायत्रीमंसृजत। तद्गांयत्रीं यशं आर्च्छत्। तामाऽलंभत। गायत्रिया अधि छन्दा इंस्यसृजत। छन्दोभ्योऽधि सामं। तथ्साम् यशं आर्च्छत्। तदाऽलंभत॥६॥

साम्रोऽि यजू ईष्यसृजत। यजुर्भ्योऽिष् विष्णुम्ं। तिद्विष्णुं यशं आर्च्छत्। तमाऽलंभत। विष्णोरध्योषंधीर-सृजत। ओषंधीभ्योऽिष् सोमम्ं। तथ्सोमं यशं आर्च्छत्। तमाऽलंभत। सोमादिषं पृशूनंसृजत। पृशुभ्योऽधीन्द्रम्ं॥७॥ तिदन्द्रं यशं आर्च्छत्। तदेनं नाति प्राच्यंवत। इन्द्रं इव यश्स्वी भंवति। य एवं वेदं। नैनं यशोऽित प्रच्यंवते। यद्वा इदं किं चं। तथ्सर्वंमुत्तान एवाऽऽङ्गीरसः प्रत्यंगृह्णात्। तदेनं प्रतिं-

गृहीतं नाहिंनत्। यत्कं चं प्रतिगृह्णीयात्। तथ्सर्वमुत्तानस्त्वां-ऽऽङ्गीर्सः प्रतिंगृह्णात्वित्येव प्रतिंगृह्णीयात्। इयं वा उत्तान आंङ्गीर्सः। अनयेवेनत्प्रतिंगृह्णाति। नैन रे हिनस्ति। बर्हिषा प्रतींयाद्गां वाऽश्वं वा। एतद्वे पंशूनां प्रियं धामं। प्रियेणैवेनं धाम्ना प्रत्येति॥८॥

यो वा अविद्वान्निवर्तयंते। विशीर्षा सपौप्माऽमुिष्मं छोके भेवति। अथ यो विद्वान्निवर्तयंते। सशीर्षा विपौप्मा-ऽमुिष्मं छोके भेवति। देवता वै सप्त पुष्टिकामा न्यंवर्तयन्त। अग्निश्चं पृथिवी चं। वायुश्चान्तरिक्षं च। आदित्यश्च द्यौश्चं चन्द्रमाः। अग्निर्यंवर्तयत। स सांहुस्रमंपुष्यत्॥९॥

पृथिवी न्यंवर्तयत। सौषंधीभिवंनस्पतिभिरपुष्यत्। वायुर्न्यं-वर्तयत। स मरींचीभिरपुष्यत्। अन्तरिक्षं न्यंवर्तयत। तद्वयोभिरपुष्यत्। आदित्यो न्यंवर्तयत। स रृश्मिभिरपुष्यत्। द्यौर्न्यंवर्तयत। सा नक्षंत्रैरपुष्यत्। चन्द्रमा न्यंवर्तयत। सोंऽहोरात्रैरंधमासैर्मासैर्न्ऋतुभिः संवथ्सरेणांपुष्यत्। तान्योषांन्युष्यति। याइस्तेऽपुष्यन्। य एवं विद्वान्नि चं वर्तयंते परि च॥१०॥

तस्य वा अग्नेर्हिरंण्यं प्रतिजग्रहुषंः। अर्धिमिन्द्रियस्यापां- क्रामत्। तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै सोंऽर्धिमिन्द्रिय-

स्याऽऽत्मन्नुपाधंत्त। अर्धिमंन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्ते। य एवं विद्वान् हिरंण्यं प्रतिगृह्णातिं। अथ् योऽविद्वान्प्रतिगृह्णातिं। अर्धमंस्येन्द्रियस्यापंक्रामित। तस्य वै सोमंस्य वासंः प्रतिजग्रहुषंः। तृतींयमिन्द्रियस्यापांक्रामत्॥११॥

तदेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वै स तृतींयमिन्द्रियस्या-ऽऽत्मन्नुपाधंत्त। तृतींयमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्ते। य एवं विद्वान् वासंः प्रतिगृह्णातिं। अथ् योऽविंद्वान्प्रति-गृह्णातिं। तृतींयमस्येन्द्रियस्यापंक्रामति। तस्य वै रुद्रस्य गां प्रंतिजग्रहुषंः। चतुर्थमिन्द्रियस्यापाकामत्। तामेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वै स चतुर्थमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्त॥१२॥ चतुर्थमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्ते। य एवं विद्वान्गां

चृतुर्थिमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधिते। य एवं विद्वान्गां प्रितिगृह्णाति। अथ् योऽविद्वान्प्रतिगृह्णाति। चृतुर्थमस्येन्द्रिय-स्यापंक्रामित। तस्य वे वर्रुणस्याश्वं प्रतिजग्रहुषः। पश्चमिनद्रियस्यापाकामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन् वे स पश्चमिनद्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधित। पश्चमिनद्रियस्या-ऽऽत्मन्नुपाधित। पश्चमिनद्रियस्या-ऽऽत्मन्नुपाधित। य एवं विद्वानश्वं प्रतिगृह्णाति॥१३॥

अथ् योऽविंद्वान्प्रतिगृह्णातिं। पृश्चममंस्येन्द्रियस्यापंक्रामित। तस्य वै प्रजापंतेः पुरुषं प्रतिजग्रहुषः। षृष्ठमिन्द्रिय-स्यापाकामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स षृष्ठमिन्द्रिय-स्याऽऽत्मन्नुपाधंत्त। षृष्ठमिन्द्रियस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्ते। य एवं विद्वान्पुरुषं प्रतिगृह्णातिं। अथ् योऽविंद्वान्प्रतिगृह्णातिं। षष्ठमंस्येन्द्रियस्यापंत्रामति॥१४॥

तस्य वै मनोस्तर्ल्पं प्रतिजग्रहुषंः। सप्तमिन्द्रिय-स्यापानामत्। तमेतेनैव प्रत्यंगृह्णात्। तेन वै स संप्तमिनिद्र्यस्याऽऽत्मन्नुपाधंत्त। सप्तमिनिद्र्यस्या-ऽऽत्मन्नुपाधंत्ते। य एवं विद्वाङ्स्तर्ल्पं प्रतिगृह्णातिं। अथ् योऽविद्वान्प्रतिगृह्णातिं। सप्तममंस्येन्द्र्यस्यापंकामित। तस्य वा उंत्तानस्याऽऽङ्गीर्सस्याप्राणत्प्रतिजग्रहुषंः। अष्ट्रमिनिद्र्यस्यापाकामत्॥१५॥

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यद्दशंहोतारः स्त्रमासंत। केन ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केनं प्रजा असृजन्तेतिं। प्रजा-पंतिना वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेनं प्रजा अंसृजन्त। यचतुंर्होतारः स्त्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केनौषंधीरसृजुन्तेतिं। सोमेन् वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्॥१७॥

तेनौषंधीरसृजन्त। यत्पश्चंहोतारः स्त्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केन्नेभ्यो लोकभ्योऽसुंरान्प्राणुंदन्त। केनेषां पृशूनंवृञ्जतेतिं। अग्निना वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेनेभ्यो लोकभ्योऽसुंरान्प्राणुंदन्त। तेनेषां पृशूनंवृञ्जत। यथ्यङ्कांतारः स्त्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्॥१८॥

केन्तूनंकल्पयन्तेतिं। धात्रा वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेन्तूनंकल्पयन्त। यथ्सप्तहोतारः सत्रमासंत। केन् ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। केन् सुवंरायन्। केन्माँ श्लोकान्थ्समं-तन्वित्रितिं। अर्यम्णा वै ते गृहपंतिनाऽऽर्ध्रुवन्। तेन् सुवंरायन्। तेन्माँ श्लोकान्थ्समंतन्वित्रितिं॥१९॥

पृते वै देवा गृहपंतयः। तान् य पृवं विद्वान्। अप्यन्यस्यं गार्हपते दीक्षते। अवान्तरमेव स्त्रिणांमृभ्नोति। यो वा अर्यमणं वेदं। दानंकामा अस्मै प्रजा भवन्ति। यज्ञो वा अर्यमा। आर्यावस्तिरिति वै तमांहुर्यं प्रशक्ति। आर्यावस्तिर्भवति। य पृवं वेदं॥२०॥

यद्वा इदं किं चं। तथ्सर्वं चतुंर्होतारः। चतुंर्होतृभ्योऽिधं यज्ञो निर्मितः। स य एवं विद्वान् विवदेत। अहमेव भूयों वेद। यश्चतुंर्होतॄन् वेदेतिं। स ह्यंव भूयो वेदं। यश्चतुंर्होतॄन् वेदं। यो वै चतुंर्होतृणा् १ होतृन् वेदं। सर्वां सु प्रजास्वन्नं मित्ता २१॥ सर्वा दिशोऽभि जयति। प्रजापंति वै दर्शहोतृणा् १ होतां। सोमश्चतुंर्होतृणाः १ होतां। अग्निः पश्चंहोतृणाः १ होतां। धाता षड्ढोतृणाः १ होतां। अर्यमा सप्तहोतृणाः १ होतां। एते वै चतुंर्होतृणाः १ होतां। अर्यमा सप्तहोतृणाः १ होतां। एते वै चतुंर्होतृणाः १ होतांरः। तान् य एवं वेदं। सर्वासु प्रजास्वन्नं मित्ति। सर्वा दिशोऽभि जयति॥२२॥ अर्थुव्वर्यकृतिकृत्वेव वेदांति सर्वा विशोऽभि जयति॥२२॥

प्रजापंतिः प्रजाः सृष्ट्वा व्यंस्रश्सत। स हृदंयं भूतोंऽशयत्। आत्मन् हा (३) इत्यह्वंयत्। आपः प्रत्यंशृण्वन्। ता अग्निहोत्रेणैव यंज्ञऋतुनोपं पूर्यावर्तन्त। ताः कुसिन्धुमुपौहन्। तस्मांदग्निहोत्रस्यं यज्ञऋतोः। एकं ऋत्विक्। चृतुष्कृत्वो-ऽह्वंयत्। अग्निर्वायुरांदित्यश्चन्द्रमाः॥२३॥

ते प्रत्यंशृण्वन्। ते दंर्शपूर्णमासाभ्यांमेव यंज्ञकृतुनोपं पूर्यावंतिन्त। त उपौहङ्श्चत्वार्यङ्गानि। तस्माँदर्शपूर्ण-मासयौर्यज्ञकृतोः। चत्वारं ऋत्विजः। पृश्चकृत्वोऽह्वंयत्। पृशवः प्रत्यंशृण्वन्। ते चातुर्मास्येरेव यंज्ञकृतुनोपं पूर्यावंतिन्त। त उपौहं लोमं छुवीं मार्समस्थिं मुज्ञानम्। तस्मांचातुर्मास्यानां यज्ञकृतोः॥२४॥

पश्चर्त्विजंः। षट्कृत्वोऽह्वंयत्। ऋतवः प्रत्यंशृण्वन्। ते पंशुबन्धेनैव यंज्ञऋतुनोपंपूर्यावंर्तन्त। त उपौहुन्थ्स्तनांवाण्डौ शिष्ठमवाश्चं प्राणम्। तस्मौत्पशुबन्धस्यं यज्ञऋतोः। षड्विर्जः। स्प्तकृत्वोऽह्वयत्। होत्राः प्रत्यंशृण्वन्। ताः सौम्येनैवाध्वरेणं यज्ञऋतुनोपंपुर्यावर्तन्त॥२५॥

ता उपौहन्थ्सप्त शीर्षण्यांन्प्राणान्। तस्मांथ्यौम्यस्यांध्वरस्यं यज्ञकृतोः। सप्त होत्राः प्राचीर्वषंद्भुवन्ति। दशकृत्वोऽह्नयत्। तपः प्रत्यंश्वणोत्। तत्कर्मणैव संवथ्सरेण सर्वैयज्ञकृतुभिरुपं पर्यावर्ततः। तथ्सर्वमात्मानमपंरिवर्गमुपौहत्। तस्मांथ्यंवथ्सरे सर्वे यज्ञकृतवोऽवंरुध्यन्ते। तस्माद्दशंहोता चतुंर्होता। पश्चंहोता षङ्कोता सप्तहोता। एकहोत्रे बुलिश हंरन्ति। हर्रन्त्यस्म प्रजा बुलिम्। ऐनुमप्रतिख्यातं गच्छति। य एवं वेदं॥२६॥

चन्द्रमाँश्चातुर्मास्यानाँ यज्ञकृतोरंध्वरेणं यज्ञकृतुनोपं पुर्यावंर्तन्त सुप्तहोता चृत्वारि च॥————[६]

प्रजापंतिः पुरुषमसृजत। सौंऽग्निरंब्रवीत्। ममायमन्नं-मस्त्विति। सोंऽबिभेत्। सर्वं वे माऽयं प्र धंक्ष्यतीति। स एता इश्चतुं रहोतॄनात्मस्परंणानपश्यत्। तानं जुहोत्। तैर्वे स आत्मानं मस्पृणोत्। यदंग्निहोत्रं जुहोतिं। एकंहोतारमेव तद्यं ज्ञुतुं मौप्रोत्यग्निहोत्रम्॥२७॥

कुसिन्धं चाऽऽत्मनः स्पृणोति। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयित। चतुर्होतारमेव तद्यंज्ञकृतुमाँप्रोति दर्शपूर्णमासौ। चत्वारिं चाऽऽत्मनोऽङ्गांनि स्पृणोति। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नयित। स्मित्पंश्चमी। पश्चंहोतारमेव तद्यंज्ञकृतुमाँप्रोति चातुर्मास्यानि। लोमं छुवीं मार्समस्थिं मुज्ञानम्॥२८॥

तानिं चाऽऽत्मनः स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नंयति। द्विर्जुहोति। षङ्कोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्नोति पशुबन्धम्। स्तनांवाण्डौ शिश्ञमवांश्चं प्राणम्। तानिं चाऽऽत्मनः स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नंयति। द्विर्जुहोति॥२९॥

स्मिथ्संप्तमी। स्प्तहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्रोति सौम्यमंध्वरम्। स्प्त चाऽऽत्मनः शीर्षण्याँन्प्राणान्थस्पृणोति। आदित्यस्यं च् सायुंज्यं गच्छति। चतुरुन्नंयति। द्विर्जुहोतिं। द्विर्निमाँष्टिं। द्विः प्राश्ञांति। दशहोतारमेव तद्यंज्ञऋतुमाँप्रोति संवथ्सरम्। सर्वं चाऽऽत्मान्मपंरिवर्गं स्पृणोतिं। आदित्यस्यं च सायुंज्यं गच्छति॥३०॥

अृृिष्रहोत्रं मुज्ञानृन्द्विः जूंहोत्यपंरिवर्गः स्पृणोत्येकं च॥—————————————————[$oldsymbol{9}$]

प्रजापंतिरकामयत् प्रजांयेयेतिं। स तपांऽतप्यत। सौंऽन्तर्वानभवत्। स हरितः श्यावांऽभवत्। तस्माथ्क्र्यंन्तर्वं त्री। हरिणी स्ती श्यावा भवति। स विजायंमानो गर्भेणाताम्यत्। स तान्तः कृष्णः श्यावांऽभवत्। तस्मांतान्तः कृष्णः श्यावां भंवति। तस्यासुरेवाजींवत्॥३१॥

तेनासुनाऽसुंरानसृजत। तदसुंराणामसुर्त्वम्। य एवम-सुंराणामसुर्त्वं वेदं। असुंमानेव भंवति। नैन्मसुंर्जहाति। सोऽसुंरान्थ्सृष्ट्वा पितेवांमन्यत। तदनुं पितॄनंसृजत। तत्पितृणां पितृत्वम्। य एवं पितृणां पितृत्वं वेदं। पितेवैव

स्वानां भवति॥३२॥

यन्त्यंस्य पितरो हवम्। स पितृन्थ्मृष्ट्वाऽऽमंनस्यत्। तदनुं मनुष्यांनसृजता तन्मंनुष्यांणां मनुष्यत्वम्। य एवं मंनुष्यांणां मनुष्यत्वम्। य एवं मंनुष्यांणां मनुष्यत्वम्। य एवं मंनुष्यांणां मनुष्यत्वं वेदं। मृनुस्त्येव भंवति। नैनं मनुर्जहाति। तस्में मनुष्यांन्थ्ससृजानायं। दिवां देवत्राऽभंवत्। तदनुं देवानं-सृजता तद्देवानां देवत्वम्। य एवं देवानां देवत्वं वेदं। दिवां हैवास्यं देवत्रा भंवति। तानि वा एतानिं चत्वार्यम्भारंसि। देवा मंनुष्याः पितरोऽसुराः। तेषु सर्वेष्वम्भो नभं इव भवति। य एवं वेदं॥३३॥

अजीव्धस्वानां भवित देवानंस्जत सप्त चं॥————[८]

ब्रह्मवादिनों वदन्ति। यो वा इमं विद्यात्। यतोऽयं पर्वते। यदिमे पर्वते। यदिभि सम्पर्वते। सर्वमायुरियात्। न पुरा-ऽऽयुषः प्र मीयेत। पृशुमान्थ्स्यौत्। विन्देतं प्रजाम्। यो वा इमं वेदं॥३४॥

यतोऽयं पर्वते। यदंभि पर्वते। यदंभि सम्पर्वते। सर्वमायुरिति। न पुराऽऽयुंषः प्र मीयते। पृशुमान्भवति। विन्दते प्रजाम्। अन्धः पंवते। अपोऽभि पंवते। अपोऽभि सम्पंवते॥३५॥

अस्याः पंवते। इमाम्भि पंवते। इमाम्भि सम्पंवते। अग्नेः पंवते। अग्निम्भि पंवते। अग्निम्भि सम्पंवते। अन्तरिक्षात्पवते। अन्तरिक्षम्भि पंवते। अन्तरिक्षम्भि सम्पंवते। आदित्यात्पंवते॥३६॥ आदित्यम्भि पंवते। आदित्यम्भि सम्पंवते। द्योः पंवते। दिवंम्भि पंवते। दिवंम्भि सम्पंवते। दिग्भ्यः पंवते। दिशोऽभि पंवते। दिशोऽभि सम्पंवते। स यत्पुरस्ताद्वातिं। प्राण एव भूत्वा पुरस्तौद्वाति॥३७॥

तस्मौत्पुरस्ताद्वान्तम्। सर्वाः प्रजाः प्रति नन्दन्ति। प्राणो हि प्रियः प्रजानाम्। प्राण इंव प्रियः प्रजानां भवति। य एवं वेदे। स वा एष प्राण एव। अथ् यद्देक्षिणतो वार्ति। मात्तिरश्चेव भूत्वा देक्षिणतो वांति। तस्मौद्दक्षिणतो वान्तं विद्यात्। सर्वा दिश आ वांति॥३८॥

सर्वा दिशोऽनु वि वांति। सर्वा दिशोऽनु सं वातीति। स वा एष मांतिरश्वेव। अथु यत्पश्चाद्वाति। पर्वमान एव भूत्वा पश्चाद्वांति। पूतमंस्मा आहंरन्ति। पूतमुपंहरन्ति। पूतमंश्ञाति। य एवं वेदं। स वा एष पर्वमान एव॥३९॥

अथ् यदुंतर्तो वातिं। स्वितैव भूत्त्वोत्तर्तो वांति। स्वितेव स्वानां भवति। य एवं वेदं। स वा एष संवितैव। ते य एनं पुरस्तांदायन्तंमुप्वदंन्ति। य एवास्यं पुरस्तांत्पाप्मानंः। ताइस्तेऽपं घ्रन्ति। पुरस्तादितंरान्पाप्मनंः सचन्ते। अथ् य एनं दक्षिण्त आयन्तंमुप्वदंन्ति॥४०॥

य पुवास्यं दक्षिणतः पाप्मानंः। ता इस्तेऽपं घ्रन्ति। दक्षिणत इतरान्पाप्मनंः सचन्ते। अथ् य एनं पृश्चादायन्तेमुप् वदन्ति। य पुवास्यं पृश्चात्पाप्मानंः। ता इस्तेऽपं घ्रन्ति। पृश्चादितंरान्याप्मनः सचन्ते। अथ् य एंनम्तर्त आयन्तंमुप् वदंन्ति। य एवास्योत्तर्तः पाप्मानः। ताङ्स्तेऽपं घ्रन्ति॥४१॥ उत्तर्त इतंरान्याप्मनः सचन्ते। तस्मादेवं विद्वान्। वीवं नृत्येत्। प्रेवं चलेत्। व्यस्येवाक्ष्यो भाषेत। मृण्टयेदिव। ऋाथयेदिव। शृङ्गायतेव। उत मोपं वदेयुः। उत मेपाप्मान्मपं हन्युरिति। स यान्दिश्रं स्निमेष्यन्थस्यात्। यदा तान्दिश्ं वातो वायात्। अथ् प्रवेयात्। प्र वां धावयेत्। स्तातमेव रेदितं व्यूढं गुन्धम्भि प्रच्यंवते। आऽस्य तं जनप्दं पूर्वा कीर्तिर्गच्छति। दानंकामा अस्मै प्रजा भवन्ति। य एवं वेदं॥४२॥
वद् सम्यंवत आवित्यात्वंवते वात्या वांत्येष पवंमान एव विश्वात आयन्तंम् वदंन्युत्वतः प्राप्मानुस्ताः स्तेपं वेदं सम्यंवत आवित्यात्वते वात्या वांत्येष पवंमान एव विश्वात आवन्तम् वदंन्युत्वतः प्राप्मानुस्ताः स्तेपं वेदं सम्यंवत आवित्यात्वेवते वात्या वांत्येष पवंमान एव विश्वात आवन्तम् वदंन्युत्वतः प्राप्मानुस्ताः स्तेपं वेदन्यात्वाः वांत्याः वांत्येष पवंमान एव विश्वातः आवन्ति। य एवं विश्वातः आवित्यात्वेवते वात्या वांत्येष पवंमान एव विश्वातः व्यवन्ताः प्राप्मानुस्ताः स्तेपं विष्यातः आवित्यात्वेवते वात्या वांत्येष पवंमान एव विश्वातः आवन्ति। य प्राप्मानुस्ताः स्तेपं

प्रजापितः सोम् राजानमसृजतः तं त्रयो वेदा

अन्वंसृज्यन्त। तान् हस्तेंऽकुरुत। अथ् ह सीतां सावित्री। सोम् राजांनं चकमे। श्रृद्धामु स चंकमे। साऽऽहं पितरं प्रजापंतिमुपंससार। त॰ होवाच। नमंस्ते अस्तु भगवः।

उपं त्वाऽयानि॥४३॥

प्र त्वां पद्ये। सोमं वै राजांनं कामये। श्रृद्धामु स कांमयत् इति। तस्यां उ ह स्थांग्रमंलङ्कारं केल्पयित्वा। दशहोतारं पुरस्तां द्याख्यायं। चतुंरहोतारं दक्षिणतः। पश्चंहोतारं पृश्चात्। षड्ढोतारमुत्तर्तः। सप्तहोतारमुपरिष्टात्। सम्भारेश्च पत्निभिश्च मुखेंऽलङ्कृत्यं॥४४॥ आऽस्यार्धं वंब्राज। ता होदीक्ष्योवाच। उप मा वंर्तस्वेति। तर होवाच। भोगं तु मृ आचंक्ष्व। एतन्मृ आचंक्ष्व। यत्ते पाणाविति। तस्यां उ ह त्रीन् वेदान्प्रदेदौ। तस्मादुह स्त्रियो भोगमैव हारयन्ते। स यः कामयेत प्रियः स्यामिति॥४५॥ यं वां कामयेत प्रियः स्यादिति। तस्मां एत स्थांग्रमंलङ्कारं कंल्पयित्वा। दश्रंहोतारं पुरस्तां द्याख्यायं। चतुंरहोतारं दक्षिणतः। पश्चंहोतारं पृश्वात्। षङ्कोतारमुत्तरः। स्महोतारमुपरिष्टात्। सम्भारश्च पित्रिभिश्च मुखंऽलङ्कृत्यं। आस्यार्धं व्रजेत्। प्रियो हैव भविति॥४६॥

अयान्युलुङ्कृत्यं स्यामितिं भवति॥————[१०]

ब्रह्मौत्म्नवदंसृजत। तदंकामयत। समात्मनां पद्येयेतिं। आत्मुन्नात्मुन्नित्यामंत्रयत। तस्मै दश्म १ हूतः प्रत्यंश्वणोत्। स दशंहूतोऽभवत्। दशंहूतो हु वै नामैषः। तं वा पृतं दशंहूत १ सन्तम्। दशंहोतेत्याचंक्षते प्रोक्षेण। प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः॥४७॥

आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मै सप्तम हूतः प्रत्यंश्वणोत्। स सप्तहूंतोऽभवत्। सप्तहूंतो हु वै नामैषः। तं वा एत स् सप्तहूंत स् सन्तम्। सप्तहोतेत्याचं क्षते प्रोक्षंण। प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामंत्रयत। तस्मै षष्ठ हूतः प्रत्यंश्वणोत्। स षड्ढुंतोऽभवत्॥४८॥

षड्ढंतो हु वै नामैषः। तं वा एतः षड्ढंतः सन्तम्।

षङ्कोतेत्याचेक्षते प्रोक्षेण। प्रोक्षेप्रिया इव हि देवाः। आत्मन्नात्मन्नित्यामन्त्रयत। तस्मै पश्चम हृतः प्रत्येशृणोत्। स पश्चेहूतोऽभवत्। पश्चेहूतो हु वै नामैषः। तं वा एतं पश्चेहूत् सन्तम्। पश्चेहोतेत्याचेक्षते प्रोक्षेण॥४९॥

प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः। आत्मुन्नात्मृन्नित्यामंत्रयत। तस्में चतुर्थ र हूतः प्रत्यंश्वणोत्। स चतुर्ह्तोऽभवत्। चतुर्हृतो ह् वै नामैषः। तं वा एतं चतुर्हृत् सन्तम्। चतुर्ह्तित्याचंक्षते प्रोक्षंण। प्रोक्षंप्रिया इव हि देवाः। तमंत्रवीत्। त्वं वै में नेदिष्ठ र हूतः प्रत्यंश्रोषीः। त्वयंनानाख्यातार् इतिं। तस्मान्नु हैना अश्वतं हतार् इत्याचंक्षते। तस्मांच्छुश्रूषः पुत्राणा र ह्वांतमः। नेदिष्ठो ह्वांतमः। नेदिष्ठो ब्रह्मंणो भवति। य एवं वेदं॥५०॥

देवाः पड्रूतोऽभवृत्पर्श्वहोतेत्याचेक्षते पुरोक्षेणाश्रोषीः पद्गं॥______[🖁 🖁]

ब्रह्मवादिनः किं दक्षिणां यो वा अविद्वान्तस्य वै ब्रह्मवादिनो यद्दर्शहोतारः प्रजा-पंतिर्व्ययम् प्रजापंतिः पुरुषं प्रजापंतिरकामयत् स तपः सौंऽन्तर्वांन्ब्रह्मवादिनो यो वा ड्रमं विद्यात्प्रजापंतिः सोम् राजानं ब्रह्मांत्मन्वदेकांदश॥११॥

ब्रह्मवादिनस्तस्य वा अग्नेर्यद्वा इदं किं चे प्रजापितिरकामयत् य एवास्ये दक्षिणतः पश्चाशत्॥५०॥

ब्रह्मवादिनो य एवं वेदं॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके

तृतीयः प्रश्नः 51

तृतीयः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥चतुर्थः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः॥

जुष्टो दमूना अतिथिर्दुरोणे। इमं नों यज्ञमुपं याहि विद्वान्। विश्वां अग्नेऽभियुजों विहत्यं। श्रृत्यूयतामा भंरा भोजंनानि। अग्ने शर्धं महते सौभंगाय। तवं द्युम्नान्यंत्तमानिं सन्तु। सञ्जांस्पृत्य स्यम्मा कृणुष्व। शृत्रूयताम्भि तिष्ठा महा स्ति। अग्ने यो नोऽभितो जनंः। वृको वारो जिघा स्ति॥१॥

ताइस्त्वं वृंत्रहं जिहि। वस्वस्मभ्यमा भेर। अग्ने यो नीऽिभदासंति। समानो यश्च निष्ठ्यः। इध्मस्यंव प्रक्षायंतः। मा
तस्योच्छेषि किश्चन। त्विमेन्द्राभिभूरंसि। देवो विज्ञांतवीर्यः।
वृत्रहा पुंरुचेतंनः। अप प्राचं इन्द्र विश्वारं अमित्रान्॥२॥
अपापांचो अभिभूते नुदस्व। अपोदींचो अपंशूराधरा चं ऊरौ।
यथा तव शर्मन्मदेम। तिमन्द्रं वाजयामिस। महे वृत्राय
हन्तवे। स वृषां वृष्भो भुवत्। युजे रथं ग्वेषंण्र हिर्भ्याम्।
उप ब्रह्मांणि जुजुषाणमंस्थुः। विबाधिष्टास्य रोदंसी महित्वा।
इन्द्रों वृत्राण्यंप्रतीजंघन्वान्॥३॥

ह्व्यवाहंमिभमातिषाहम्। रक्षोहणं पृतंनासु जिष्णुम्। ज्योतिष्मन्तं दीद्यंतं पुरंन्धिम्। अग्निः स्विष्टकृतमा हुवेम। स्विष्टमग्ने अभि तत्पृंणाहि। विश्वां देव पृतंना अभि ष्य।

उरुं नः पन्थां प्रदिशन्विभाहि। ज्योतिष्मद्धेह्यजरं न आयुः। त्वामंग्ने हविष्मंन्तः। देवं मर्तास ईडते॥४॥

मन्यैं त्वा जातवेदसम्। स ह्व्या वंक्ष्यानुषक्। विश्वांनि नो दुर्गहां जातवेदः। सिन्धुं न नावा दुरिताऽतिं पर्षि। अग्नें अत्रिवन्मनंसा गृणानः। अस्माकं बोध्यविता तनूनांम्। पूषा गा अन्वेतु नः। पूषा रक्षित्वर्वतः। पूषा वाजर्ं सनोतु नः। पूषेमा आशा अनुवेद सर्वाः॥५॥

सो अस्मार अभयतमेन नेषत्। स्वस्तिदा अघृंणिः सर्ववीरः। अप्रयुच्छन्पुर एंतु प्रजानन्। त्वमंग्ने सप्रथां असि। जुष्टो होता वरेण्यः। त्वयां यज्ञं वितंन्वते। अग्नी रक्षार्रस सेधति। शुक्रशोंचिरमंत्र्यः। शुचिः पावक ईड्यः। अग्ने रक्षां णो अर्ह्सः॥६॥

प्रतिं ष्म देव रीषंतः। तिपिष्ठेरुजरों दह। अग्ने ह॰सि न्यंत्रिणम्ं। दीद्यन्मर्त्येष्वा। स्वे क्षयें शुचिव्रत। आ वांत वाहि भेषजम्। वि वांत वाहि यद्रपंः। त्व॰ हि विश्वभेषजः। देवानांं दूत ईयंसे। द्वाविमौ वातौं वातः॥७॥

आ सिन्धोरा पंरावतः। दक्षं मे अन्य आवातुं। परान्यो वांतु यद्रपः। यद्दो वांत ते गृहे। अमृतंस्य निधिर्हितः। ततों नो देहि जीवसें। ततों नो धेहि भेषजम्। ततों नो महु आवंह। वात् आवांत् भेषजम्। शम्भूमंयोभूनों हृदे॥८॥ प्रण आयूर्षेष तारिषत्। त्वमंग्ने अयासिं। अया सन्मनंसा हितः। अया सन् हृव्यमूहिषे। अया नो धेहि भेषजम्। इष्टो अग्निराहुंतः। स्वाहांकृतः पिपर्तु नः। स्वगा देवेभ्यं इदं नमंः। कामो भूतस्य भव्यंस्य। सुम्राडेको विराजिति॥९॥

स इदं प्रतिं पप्रथे। ऋतूनुथ्मृंजते वृशी। काम्स्तदग्रे समवर्ततार्थि। मनंसो रेतः प्रथमं यदासींत्। स्तो बन्धुमसंति निरंविन्दन्। हृदि प्रतीष्यां क्वयों मनीषा। त्वयां मन्यो स्रथंमारुजन्तः। हर्षमाणासो धृषता मंरुत्वः। तिग्मेषंव आयुंधा स्१शिशांनाः। उप प्रयंन्ति नरों अग्निरूपाः॥१०॥

मन्युर्भगों मन्युरेवासं देवः। मन्युर्होता वर्रुणो विश्ववेदाः। मन्युं विशं ईडते देवयन्तीः। पाहि नों मन्यो तपंसा श्रमेण। त्वमंग्ने व्रत्मृच्छुचिः। देवा असादया इह। अग्ने ह्व्याय वोढंवे। व्रतानुबिभ्रंद्वतपा अदाभ्यः। यजां नो देवा अजर्रः सुवीरः। दध्द्रत्नांनि सुविदानो अग्ने। गोपाय नों जीवसं जातवेदः॥११॥

ज्ञार्सत्यमित्रां अप्रवासीहते सर्ग अरहंसो वातो हुदे राजत्यक्रिस्पाः स्विदानो अंग्र एकं चा——[१] चक्षुंषो हेते मनंसो हेते। वाचों हेते ब्रह्मंणो हेते। यो मां-ऽघायुरिभिदासंति। तमंग्ने मेन्या मेनिं कृण्। यो मा चक्षुंषा यो मनंसा। यो वाचा ब्रह्मंणाऽघायुरिभिदासंति। तयाँऽग्ने त्वं मेन्या। अमुममेनिं कृण्। यत्किं चासौ मनंसा यर्च वाचा।

युज्ञैर्जुहोति यर्जुषा ह्विर्भिः॥१२॥

तन्मृत्युर्निर्ऋंत्या संविदानः। पुरादिष्टादाहुंतीरस्य हन्तु। यातुधाना निर्ऋंतिरादुरक्षः। ते अस्य घ्रन्त्वनृतेन सत्यम्। इन्द्रेषिता आज्यंमस्य मथ्नन्तु। मा तथ्समृद्धि यद्सौ क्रोतिं। हन्मिं तेऽहं कृतः ह्विः। यो में घोरमचींकृतः। अपाँश्रौ त उभौ बाहू। अपंनह्याम्यास्यम्॥१३॥

अपं नह्यामि ते बाहू। अपं नह्याम्यास्यम्। अग्नेर्देवस्य ब्रह्मणा। सर्वं तेऽविधेषं कृतम्। पुराऽमुष्यं वषद्वारात्। यज्ञं देवेषुं नस्कृधि। स्विष्टम्स्माकं भूयात्। माऽस्मान्प्रापन्न-रातयः। अन्तिं दूरे स्तो अंग्ने। भ्रातृंव्यस्याभिदासंतः॥१४॥

रांतयः। अन्तिं दूरे स्तो अग्ने। भ्रातृं व्यस्याभिदासंतः॥१४॥ वृषद्भारेण वर्ष्रेण। कृत्या हिन्म कृतामृहम्। यो मा नक्तं दिवां सायम्। प्रातश्चाह्नां निपीयंति। अद्या तिमंन्द्र वर्ष्रेण। भातृं व्यं पादयामिस। इन्द्रंस्य गृहों ऽसि तन्त्वां। प्रपंद्ये सगुः सार्थः। सह यन्मे अस्ति तेनं। ईडं अग्निं विपश्चितम्॥१५॥ गिरा यृज्ञस्य सार्थनम्। श्रृष्टीवानंन्धितावांनम्। अग्ने श्वकेमं ते वयम्। यमं देवस्यं वाजिनंः। अति द्वेषा स्रेतसो। उभौ मामंवतश्चातवेदसो। शिवौ भंवतमृद्य नंः। स्वयं कृण्वानः सुगमप्रयावम्॥१६॥

तिग्मर्श्वज्ञो वृष्भः शोशुंचानः। प्रत्नः स्थस्थमन् पश्यंमानः।

आ तन्तुंम्गिर्दिव्यं तंतान। त्वन्नस्तन्तुंरुत सेतुंरग्ने। त्वं पन्थां भवसि देवयानः। त्वयांऽग्ने पृष्ठं व्यमारुहेम। अथां देवैः संधुमादं मदेम। उद्ग्तमं मुंमुग्धि नः। वि पाशं मध्यमश्चृत। अवांधुमानि जीवसे॥१७॥

वय सोम व्रते तर्व। मनस्तनूषु बिभ्रंतः। प्रजावंन्तो अशीमिह। इन्द्राणी देवी सुभगां सुपत्नीं। उद शेन पित्विद्यें जिगाय। त्रि श्रिष्टं स्या ज्यमं योजनािन। उपस्थ इन्द्र स्थिवेरं बिभिर्ति। सेनां हु नामं पृथिवी धंनञ्जया। विश्वव्यंचा अदितिः सूर्यत्वक्। इन्द्राणी देवी प्रासहा ददांना॥१८॥

सा नों देवी सुहवा शर्म यच्छत्। आत्वांऽहार्षम्नतरंभूः। ध्रुवस्तिष्ठाविंचाचितः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा त्वद्राष्ट्रमिधं भ्रशत्। ध्रुवा द्यौर्ध्रुवा पृंथिवी। ध्रुवं विश्वंमिदं जगत्। ध्रुवा हु पर्वता इमे। ध्रुवो राजां विशाम्यम्। इहैवैधि मा व्यंथिष्ठाः॥१९॥

पर्वत इवाविचाचितः। इन्द्रं इवेह ध्रुवस्तिष्ठ। इह राष्ट्रम्ं धारय। अभितिष्ठ पृतन्यतः। अधेरे सन्तु शत्रंवः। इन्द्रं इव वृत्रहा तिष्ठ। अपः क्षेत्रांणि सञ्जयन्। इन्द्रं एणमदीधरत्। ध्रुवं ध्रुवेणं हृविषां। तस्मै देवा अधिब्रवन्। अयं च् ब्रह्मंणस्पतिः॥२०॥ हुविर्भिरास्यंमभि दासंतो विपृश्चितुमप्रयावश्चीवसे ददांना व्यथिष्ठा ब्रवन्नेकं च॥______[२]

जुष्टी नरो ब्रह्मणा वः पितृणाम्। अक्षंमव्ययं न किलारिषाथ। यच्छक्षंरीषु बृह्ता रवेण। इन्द्रे शुष्ममदंधाथा वसिष्ठाः। पावका नः सरंस्वती। वाजेभिर्वाजिनीवती। यज्ञं वंष्टु धिया वंसुः। सरंस्वत्यभिनों नेषि वस्यः। मा पंस्फरीः पर्यसा मा न आधंक्। जुषस्वं नः सख्यां वेश्यां च॥२१॥

मा त्वक्षेत्राण्यरंणानि गन्म। वृञ्जे ह्विर्नमंसा ब्र्हिर्ग्रौ। अयांमि सुग्धृतवंती सुवृक्तिः। अम्यंक्षि सद्म सदंने पृथिव्याः। अश्रांिय यज्ञः सूर्ये न चक्षुंः। इहार्वाञ्चमितं ह्वये। इन्द्रं जैत्रांय जेतंवे। अस्माकंमस्तु केवंलः। अर्वाञ्चमिन्द्रंम्मुतों हवामहे। यो गोजिद्धंनुजिदंश्वजिद्यः॥२२॥

इमं नो युज्ञं विंहुवे ज्रुंषस्व। अस्य कुंमीं हरिवो मेदिनं त्वा। असंम्मृष्टो जायसे मातृवोः शुचिः। मृन्द्रः कृविरुदंतिष्ठो विवस्वतः। घृतेनं त्वा वर्धयन्नग्न आहुत। धूमस्ते केतुरंभविद्द्वि श्रितः। अग्निरग्रै प्रथमो देवतांनाम्। संयातानामृत्तमो विष्णुंरासीत्। यज्ञंमानाय परिगृह्यं देवान्। दीक्षयेद १ हविरा गंच्छतन्नः॥२३॥

अग्निश्चं विष्णो तपं उत्तमं महः। दीक्षापालेभ्योऽवनंत् हि शंका। विश्वेदिवैर्यज्ञियैः संविदानौ। दीक्षाम्स्मे यजंमानाय धत्तम्। प्र तिद्वष्णुः स्तवते वीर्याय। मृगो न भीमः कुंचरो गिरिष्ठाः। यस्योरुषुं त्रिषु विक्रमंणेषु। अधि क्षियन्ति भुवनानि

विश्वां। नूमर्तो दयते सिन्घ्यन् यः। विष्णंव उरुगायाय दार्शत्॥२४॥

प्रयः स्त्राचा मनंसा यजांतै। पृतावंन्तृत्रयंमा विवासात्। विचंक्रमे पृथिवीमेष पृताम्। क्षेत्राय विष्णुर्मनुषे दशस्यन्। ध्रुवासो अस्य कीरयो जनांसः। उरुक्षितिः सुजनिंमा चकार। त्रिर्देवः पृथिवीमेष पृताम्। विचंक्रमे शृतर्चंसं महित्वा। प्र विष्णुंरस्तु त्वस्स्तवीयान्। त्वेषः ह्यंस्य स्थविंरस्य नामं॥२५॥

होतांरं चित्ररंथमध्वरस्यं। यज्ञस्यंयज्ञस्य केतु र रुशंन्तम्। प्रत्यंधिं देवस्यंदेवस्य मृह्णा। श्रिया त्वंग्निमितिंथिं जनांनाम्। आ नो विश्वांभिक्तिभिंः स्जोषाः। ब्रह्मं जुषाणो हंर्यश्व याहि। वरीवृज्धस्थविरेभिः सुशिप्र। अस्मे दधद्वृषण् शृष्मंमिन्द्र। इन्द्रः सुवर्षा जनयन्नहांनि। जिगायोशिग्भः पृतंना अभि श्रीः॥२६॥

प्रारोचयन्मनेव केतुमहाँम्। अविन्दुञ्योतिर्बृह्ते रणाय। अश्विनाववंसे निह्नये वाम्। आ नूनं यांतर सुकृतायं विप्रा। प्रात्युक्तेनं सुवृता रथेन। उपागंच्छत्मवसागंतन्नः। अविष्टं धीष्वश्विना न आसु। प्रजावद्रेतो अहंयं नो अस्तु। आवां तोके तनये तूर्तुजानाः। सुरत्नांसो देववीतिं गमेम॥२७॥

त्व सोम् ऋतुंभिः सुऋतुंभूः। त्वं दक्षैः सुदक्षों विश्ववंदाः। त्वं वृषां वृष्त्वेभिर्महित्वा। द्युम्नेभिर्द्युम्यंभवो नृचक्षौः। अषांढं

युथ्सु पृतंनासु पप्रिम्। सुवर्षाम्पस्वां वृजनंस्य गोपाम्। भरेषुजा र संक्षिति र सुश्रवंसम्। जयंन्तं त्वामनं मदेम सोम। भवां मित्रो न शेब्यों घृतासंतिः। विभूतद्यम्न एव या उं सप्रथाः॥२८॥

अधां ते विष्णो विदुषां चिद्दध्यः। स्तोमों युज्ञस्य राध्यों हिवष्मंतः। यः पूर्व्यायं वेधसे नवीयसे। सुमञ्जानये विष्णंवे ददांशित। यो जातमस्य मंहतो महि ब्रवात्। सेदु श्रवोंभिर्युज्यं चिद्दभ्यंसत्। तमुं स्तोतारः पूर्व्यं यथां विद ऋतस्यं। गर्भ हिवषां पिपर्तन। आऽस्यं जानन्तो नामं चिद्विवक्तन। बृहत्तं विष्णो सुमृतिं भंजामहे॥२९॥

इमा धाना घृंतस्रुवंः। हरीं इहोपंवक्षतः। इन्द्र रं सुखतंमे रथें। एष ब्रह्मा प्रतेमहे। विदथें शर्सिष्ट् हरीं। य ऋत्वियः प्रतें वन्वे। वनुषों हर्यतं मदम्ं। इन्द्रो नामं घृतन्नयः। हरिंभिश्चारु सेचंते। श्रुतो गुण आ त्वां विशन्तु॥३०॥

हरिवर्पसङ्गिरंः। आचंर्षणिप्रा वृष्भो जनांनाम्। राजां कृष्टीनां पुंरुहूत इन्द्रंः। स्तुतश्रंवस्यन्नवसोपंमद्रिक्। युक्ता हरी वृष्णायां ह्यर्वाङ्। प्र यथ्सिन्धंवः प्रस्वं यदायन्। आपंः समुद्र रथ्यंव जग्मुः। अतंश्चिदिन्द्रः सदंसो वरीयान्। यदी सोमंः पृणितं दुग्धो अर्श्शः। ह्वयांमिस् त्वेन्द्रं याह्यर्वाङ्॥३१॥

अरंन्ते सोमंस्त्नुवे भवाति। शतंत्रतो मादयंस्वा सुतेष्। प्रास्मा अव पृतंनासु प्रयुथ्स। इन्द्रांय सोमाः प्रदिवो विदांनाः। ऋभुर्येभिवृषंपर्वा विहांयाः। प्रयम्यमाणान्प्रति षू गृंभाय। इन्द्र पिब वृषंधूतस्य वृष्णः। अहेंडमान उपंयाहि यज्ञम्। तुभ्यं पवन्त इन्दंवः सुतासंः। गावो न वंज्रिन्थ्स्वमोको अच्छं॥३२॥

इन्द्रा गंहि प्रथमो यज्ञियांनाम्। या ते काकुथ्सुकृता या विरेष्ठा। यया शश्वत्यिबंसि मध्वं ऊर्मिम्। तयां पाहि प्र ते अध्वर्युरंस्थात्। सन्ते वज्रो वर्ततामिन्द्र गृव्युः। प्रात्युंजा वि बोधय। अश्विनावेह गंच्छतम्। अस्य सोमंस्य पीतये। प्रात्यावांणा प्रथमा यंजध्वम्। पुरा गृध्रादरंरुषः पिबाथः। प्रात्र्यात्रंहि यज्ञमश्विना दधांते। प्रश्रं सन्ति क्वयः पूर्वभाजः। प्रात्यंजध्वमश्विनां हिनोत। न सायमंस्ति देवया अजुंष्टम्। प्रतात्यो अस्मद्यंजते विचायः। पूर्वः पूर्वा यजंमानो वनीयान्॥३३॥

चाुश्वजिद्यो गंच्छतं नो दाशुन्नामांभिश्रीर्गमेम सुप्रथा भजामहे विशन्तु याह्यविङच्छं पिबाथः पर्द्व॥———[3]

नक्तं जाताऽस्योषधे। रामे कृष्णे असिक्रि च। इद र रेजनि रजय। किलासं पिलृतं च यत्। किलासं च पिलृतं च। निरितो नाशया पृषंत्। आ नः स्वो अश्र्जुतां वर्णः। परौ श्वेतानि पातय। असितं ते निलयनम्। आस्थानमसितं तवं॥३४॥ असिंक्रियस्योषधे। निरितो नांशया पृषंत्। अस्थिजस्यं किलासंस्य। तनूजस्यं च यत्त्वचि। कृत्ययां कृतस्य ब्रह्मंणा। लक्ष्मं श्वेतमंनीनशम्। सरूपा नामं ते माता। सरूपो नामं ते पिता। सरूपाऽस्योषधे सा। सरूपमिदं कृधि॥३५॥

शुन १ हुंवेम मुघवांनिमन्द्रम्। अस्मिन्भरे नृतंमं वाजंसातौ। शृण्वन्तंमुग्रमूतये समथ्सं। घ्रन्तं वृत्राणि सञ्जितं धनांनाम्। धूनुथ द्यां पर्वतान्दाशुषे वसं। नि वो वनां जिहते यामं नो भिया। कोपयंथ पृथिवीं पृंश्विमातरः। युधे यदंग्राः पृषंतीरयंग्ध्वम्। प्रवेपयन्ति पर्वतान्। विविश्चन्ति वनस्पतीनं॥३६॥

प्रोवांरत मरुतो दुर्मदां इव। देवांसः सर्वया विशा। पुरुत्रा हि सद्दृङ्गसिं। विशो विश्वा अनुं प्रभु। समथ्सुं त्वा हवामहे। समथ्स्विग्निमवंसे। वाज्यन्तों हवामहे। वाजेषु चित्रराधसम्। सङ्गेच्छध्व संवद्ध्वम्। सं वो मना स्मि जानताम्॥३७॥

देवा भागं यथा पूर्वै। सुञ्जानाना उपासंत। सुमानो मञ्जः सिमितिः समानी। सुमानं मनः सह चित्तमेषाम्। सुमानं केतो अभि स॰ रंभध्वम्। सुंज्ञानेन वो ह्विषां यजामः। समानी व आकूंतिः। सुमाना हृदंयानि वः। सुमानमंस्तु वो मनः। यथां वः सुसहासंति॥३८॥

संज्ञानं नुः स्वैः। संज्ञानुमरंणैः। संज्ञानंमिश्विना युवम्।

इहास्मासु नियंच्छतम्। संज्ञानं मे बृह्स्पतिः। संज्ञानर् सिवता करत्। संज्ञानमिश्वना युवम्। इह मह्यं नि यंच्छतम्। उपं च्छायामिव घृणैः। अगन्म शर्म ते व्यम्॥३९॥

अग्ने हिरंण्यसन्दशः। अदंब्धेभिः सवितः पायुभिष्ट्वम्। शिवेभिर्द्य परिपाहि नो गयम्। हिरंण्यजिह्वः सुविताय् नव्यंसे। रक्षा माकिर्नो अघशर्रस ईशत। मदेमदे हि नो ददुः। यूथा गवांमृजुऋतुः। सङ्गृभाय पुरूश्ता। उभया हस्त्या वसुं। शिशीहि राय आ भर॥४०॥

शिप्रिंन्वाजानां पते। शचींवस्तवं दुर्सनाः। आ तू नं इन्द्र भाजय। गोष्वश्वेषु शुभुषुं। सहस्रेषु तुवीमघ। यद्देवा देवहेर्डनम्। देवांसश्चकृमा वयम्। आदित्यास्तस्मान्मा यूयम्। ऋतस्युर्तेनं मुश्चत। ऋतस्युर्तेनांऽऽदित्याः॥४१॥

यजंत्रा मुश्चतेह माँ। युज्ञैर्वो यज्ञवाहसः। आशिक्षंन्तो न शेकिम। मेदंस्वता यजंमानाः। स्रुचाऽऽज्येन जुह्वंतः। अकामा वो विश्वेदेवाः। शिक्षंन्तो नोपं शेकिम। यदि दिवा यदि नक्तम्। एनं एन्स्योकंरत्। भूतं मा तस्माद्भव्यं च॥४२॥

द्रुपदादिव मुश्रत्। द्रुपदादिवन्म्म्मचानः। स्विन्नः स्नात्वी मलादिव। पूतं पवित्रेणेवाऽऽज्यम्। विश्वे मुश्रन्तु मैनसः। उद्वयं तमस्परि। पश्यन्तो ज्योति्रत्तंरम्। देवं देवत्रा सूर्यम्। अगन्म ज्योतिंरुत्तमम्॥४३॥ विषा सो अर्शः पंवते हिविष्मान्थ्सोमः। इन्द्रंस्य भाग कृत्यः श्वार्यः। स मा वृषांणं वृष्मं कृणोतु। प्रियं विशा सर्ववीर स्वीरम्। कस्य वृषां सुते सर्चां। नियुत्वांनवृष्मो रंणत्। वृत्रहा सोमंपीतये। यस्ते शृङ्ग वृषोनपात्। प्रणंपात्कुण्डपाय्यः। न्यंस्मिन्दध् आ मनः॥४४॥ तर् स्पृत्रीचींकृतयो वृष्णियानि। पौइस्यांनि नियुतंः सश्चुरिन्द्रम्। समुद्रं न सिन्धंव उक्थशुंष्माः। उरुव्यचंसङ्गिर् आ विशन्ति। इन्द्रांय गिरो अनिशितसर्गाः। अपः प्रैरंयन्थ्सगंरस्य बुधात्। यो अक्षेणेव चिक्रया शचींभिः। विष्वंक्त्रस्तम्भं पृथिवीमृत द्याम्। अक्षोदयुच्छवंसा क्षामंबुध्नम्। वार्णवांतुस्तविषीभिरिन्द्रंः॥४५॥

दृढान्यौँघ्रादुशमांन् ओजंः। अवांभिनत्कुकुभः पर्वतानाम्। आ नो अग्ने सुकेतुनाँ। रृयिं विश्वायुंपोषसम्। मार्डीकं धेहि जीवसेँ। त्व॰ सोम महे भगम्ँ। त्वं यूनं ऋतायते। दक्षं दधासि जीवसेँ। रथं युअते मुरुतंः शुभे सुगम्। सूरो न मित्रावरुणा गविंष्टिषु॥४६॥

रजारेसि चित्रा विचंरन्ति तन्यवंः। दिवः संम्राजा पर्यसा न उक्षतम्। वाच्र सुमित्रावरुणाविरावतीम्। पूर्जन्यंश्चित्रां वंदित् त्विषीमतीम्। अभ्रा वंसत मरुतः सुमाययां। द्यां वंर्षयतमरुणामंरेपसम्। अयुंक्त सप्त शुन्ध्युवंः। सूरो रथंस्य न्त्रियंः। ताभियाति स्वयंक्तिभिः। वहिष्ठेभिर्विहरंन् यासि तन्तुम्॥४७॥

अवव्ययन्नसितं देव वस्वंः। दविध्वतो र्ष्मयः सूर्यस्य। चर्मेवावाधुस्तमो अपस्वन्तः। पूर्जन्याय प्र गांयत। दिवस्पुत्रायं मीदुषें। स नो यवसंमिच्छत्। अच्छां वद त्वसं गीर्भिराभिः। स्तुहि पूर्जन्यं नम्साऽऽविवास। कनिक्रदद्वृष्भो जीरदानुः। रेतो दधात्वोषधीषु गर्भम्॥४८॥

यो गर्भमोषंधीनाम्। गवाँ कृणोत्यर्वताम्। पूर्जन्यः पुरुषीणाँम्। तस्मा इदास्ये हुविः। जुहोता मधुंमत्तमम्। इडाँ नः स्ंयतं करत्। तिस्रो यदंग्ने शरद्स्त्वामित्। शुचिं घृतेन शुचयः सप्यन्। नामांनि चिद्दिधिरे युज्ञियांनि। असूदयन्त तुनुवः सुजांताः॥४९॥

इन्द्रंश्च नः शुनासीरौ। इमं युज्ञं मिंमिक्षतम्। गर्भं धत्तक्ष् स्वस्तयैं। ययोरिदं विश्वं भुवंनमा विवेशं। ययोरान्न्दो निहितो महंश्च। शुनांसीरावृतुभिः संविदानौ। इन्द्रंवन्तौ ह्विरिदं जुंषेथाम्। आघाये अग्निमिन्धते। स्तृणन्तिं बर्हिरांनुषक्। येषामिन्द्रो युवा सखाँ। अग्न इन्द्रंश्च मेदिनाँ। हथो वृत्राण्यंप्रति। युव हि वृत्रहन्तंमा। याभ्या ह्युवरजंयन्नग्रं एव। यावांतस्थतुर्भुवंनस्य मध्यैं। प्रचंर्षणी वृषणा वर्ज्ञंबाह्। अग्नी इन्द्रांवृत्रहणां हवे वाम्॥५०॥

म्म इन्द्रे गविष्टिषु वर्षु गर्मुह सुजांक सखां सम वं॥

[५]

उत नेः प्रिया प्रियासुं। सप्तस्वसा सुर्जुष्टा। सरंस्वती स्तोम्यां-ऽभूत्। इमा जुह्वांनायुष्मदा नमोभिः। प्रति स्तोमर्थ सरस्वति जुषस्व। तव शर्मन्प्रियतंमे दर्धानाः। उपस्थेयाम शर्णं न वृक्षम्। त्रीणि पदा विचंत्रमे। विष्णुंर्गोपा अदाँभ्यः। ततो धर्माणि धारयन्॥५१॥

तदंस्य प्रियम्भि पाथो अश्याम्। नरो यत्रं देवयवो मदंन्ति। उरुक्रमस्य स हि बन्धंरित्था। विष्णौः पदे पर्मे मध्व उथ्संः। कृत्वादा अस्थु श्रेष्ठंः। अद्य त्वां वन्वन्थ्सुरेक्णौः। मर्त आनाश सुवृक्तिम्। इमा ब्रंह्म ब्रह्मवाह। प्रिया त आ ब्र्हिः सींद। वीहि सूर पुरोडाशम्॥५२॥

उपं नः सूनवो गिरंः। शृण्वन्त्वमृतंस्य ये। सुमृडीका भंवन्तु नः। अद्या नो देव सवितः। प्रजावंध्सावीः सौभंगम्। परां दुःष्वप्नियः सुव। विश्वांनि देव सवितः। दुरितानि परां सुव। यद्भद्रं तन्म आ सुव। शुचिंमुकैर्बृहस्पतिम्॥५३॥

अध्वरेषुं नमस्यत। अनाम्योज् आ चंके। या धारयंन्त देवा सुदक्षा दक्षंपितारा। असुर्याय प्रमंहसा। स इत् क्षेति सुधित ओकंसि स्वे। तस्मा इडां पिन्वते विश्वदानीं। तस्मै विशंः स्वयमेवानंमन्ति। यस्मिन्ब्रह्मा राजंनि पूर्व एतिं। सक्तिमिन्द्र सच्यंतिम्। सच्यंतिं ज्ञ्घनंच्युतिम्॥५४॥

कुनात्काभान्न आ भेर। प्रयपस्यन्निव सुक्थ्यौ। वि नं

इन्द्रमृधों जिहि। कनींखुनिदव सापयन्। अभि नः सृष्ठितं नय। प्रजापितः स्त्रियां यशः। मुष्कयोरदधाथ्सपम्। कामस्य तृप्तिमान्नदम्। तस्यांग्ने भाजयेह मां। मोदः प्रमोद आंनन्दः॥५५॥

मुष्कयोर्निहितः सपंः। सृत्वेव कामंस्य तृप्याणि। दक्षिणानां प्रतिग्रहे। मनंसिश्चत्तमाकूंतिम्। वाचः सत्यमंशीमिह। पशूना रूपमन्नंस्य। यशः श्रीः श्रयतां मियं। यथाऽहम्स्या अतृप इश्विय पुमान्। यथा स्नी तृप्यंति पुर्सि प्रिये प्रिया। पृवं भगंस्य तृप्याणि॥५६॥

यज्ञस्य काम्यंः प्रियः। ददामीत्यग्निर्वदित। तथेतिं वायुरांह् तत्। हन्तेतिं स्त्यं चन्द्रमाः। आदित्यः सत्यमोमितिं। आपस्तथ्सत्यमा भेरन्। यशों यज्ञस्य दक्षिणाम्। असौ मे कामः समृद्धताम्। न हि स्पश्मिविंदन्नन्यम्स्मात्। वैश्वान्रात्पुंरपृतारंमुग्नेः॥५७॥

अर्थममन्थन्नमृत्ममूराः। वैश्वान्रं क्षेत्रजित्यांय देवाः। येषांमिमे पूर्वे अर्मास् आसन्। अयूपाः सद्म विभृता पुरूणि। वैश्वानर् त्वया ते नुत्ताः। पृथिवीमन्याम्भितंस्थुर्जनांसः। पृथिवीं मातरं महीम्। अन्तरिक्षमुपं ब्रुवे। बृह्तीमूतये दिवम्। विश्वं बिभर्ति पृथिवी॥५८॥

अन्तरिक्षुं वि पंप्रथे। दुहे द्यौर्बृह्ती पर्यः। न ता नंशन्ति न

दंभाति तस्कंरः। नैनां अमित्रो व्यथिरादंधर्षति। देवा ॥ याभिर्यजंते ददांति च। ज्योगित्ताभिः सचते गोपंतिः सह। न ता अर्वा रेणुकंकाटो अश्जुते। न स ॥ स्कृत्त्रमुपं यन्ति ता अभि। उरुगायमभंयं तस्य ता अनुं। गावो मर्त्यंस्य वि चंरन्ति यज्वनः॥ ५९॥

रात्री व्यंख्यदायती। पुरुत्रा देव्यंक्षभिः। विश्वा अधि श्रियोऽधित। उपं ते गा इवाकंरम्। वृणीष्व दुंहितर्दिवः। रात्री स्तोमं न जिग्युषीं। देवीं वाचंमजनयन्त देवाः। तां विश्वरूपाः पृशवों वदन्ति। सा नों मृन्द्रेष्मूर्जं दुहांना। धेनुवागुस्मानुष सुष्टुतैतुं॥६०॥

यद्वाग्वदंन्त्यविचेत्नानिं। राष्ट्रीं देवानों निष्सादं मृन्द्रा। चतंस्र ऊर्जं दुदुहे पयार्श्सा। क्रं स्विदस्याः पर्मं जंगाम। गौरी मिंमाय सलिलानि तक्षंती। एकंपदी द्विपदी सा चतुंष्पदी। अष्टापंदी नवंपदी बभूवुषीं। सहस्राक्षरा पर्मे व्योमन्। तस्यार्श्व समुद्रा अधि विक्षंरन्ति। तेनं जीवन्ति प्रदिशश्चतंस्रः॥६१॥

ततः क्षरत्यक्षरम्। तिष्ठश्वमुपं जीवति। इन्द्रासूरां जनयंन्विश्वकर्मा। मुरुत्वारं अस्तु गुणवान्थ्सजातवान्। अस्य स्रुषा श्वशुंरस्य प्रशिंष्टिम्। सुपत्ना वाचं मनसा उपांसताम्। इन्द्रः सूरों अतरद्रजारंसि। स्रुषा सपत्ना श्वशुंरोऽयमंस्तु। अयः शत्रूंश्वयतु जर्ह्णणः। अयं वार्जं जयतु वार्जसातौ। अग्निः क्षंत्रभृदिनिभृष्टमोर्जः। सहस्रियों दीप्यतामप्रयुच्छन्। विभार्जमानः समिधा न उग्रः। आऽन्तरिक्षमरुहृदगुन्द्याम्॥६२॥

वृषाँ उस्य १ शुर्वृष्मायं गृह्यसे। वृषा उयमुग्रो नृचक्षंसे। दिव्यः कंर्मण्यो हितो बृहन्नामं। वृष्मस्य या ककुत्। विषूवान् विष्णो भवत्। अयं यो मामको वृषाँ। अथो इन्द्रं इव देवेभ्यः। वि ब्रंवीतु जनैभ्यः। आयुंष्मन्तं वर्चस्वन्तम्। अथो अधिंपतिं विशाम्॥६३॥

अस्याः पृथिव्या अध्यक्षम्। इमिन्द्र वृष्मं कृण्। यः सुशृङ्गः सुवृष्मः। कृत्याणो द्रोण् आहितः। कार्षीवल प्रगाणेन। वृष्मेणं यजामहे। वृष्मेण् यजमानाः। अर्कूरेणेव सूर्पिषाः। मृद्धेश्च सर्वा इन्द्रेण। पृतनाश्च जयामसि॥६४॥

यस्यायमृष्भो ह्विः। इन्द्रांय परिणीयतें। जयांति शत्रुंमायन्तम्। अथो हन्ति पृतन्यतः। नृणामहं प्रणीरसंत्। अग्रं उद्भिन्दतामंसत्। इन्द्र शुष्मं तनुवा मेरंयस्व। नीचा विश्वां अभितिंष्ठाभिमांतीः। नि शृंणीह्याबाधं यो नो अस्ति। उरुं नो लोकं कृंणुहि जीरदानो॥६५॥

प्रेह्यभि प्रेहि प्र भंगु सहंस्व। मा विवेनो वि शृंणुष्वा जनेषु।

उदींडितो वृषम् तिष्ठ शुष्मैः। इन्द्र शत्रून्पुरो अस्माकं युध्य। अग्ने जेता त्वं जंय। शत्रून्थ्सहस् ओजंसा। वि शत्रून् विमृधों नुद। एतं ते स्तोमंं तुविजात् विप्रः। रथं न धीरः स्वपां अतक्षम्। यदीदंग्ने प्रतित्वं देव हर्याः॥६६॥

सुवंवतीर्प एंना जयेम। यो घृतेनाभिमांनितः। इन्द्र जैत्रांय जित्रेषे। स नः सङ्कांसु पारय। पृत्नासाह्येषु च। इन्द्रों जिगाय पृथिवीम्। अन्तिरेक्ष्य सुवंर्महत्। वृत्रहा पुंरुवेतंनः। इन्द्रों जिगाय सहंसा सहार्रस। इन्द्रों जिगाय पृतंनानि विश्वा॥६७॥

इन्द्रों जातो वि पुरों रुरोज। स नंः पर्स्पा वरिंवः कृणोतु। अयं कृत्ररगृंभीतः। विश्वजिदुद्भिदिथ्सोमंः। ऋषिर्विप्रः काव्येन। वायुरंग्रेगा यंज्ञप्रीः। साकङ्गन्मनंसा यज्ञम्। शिवो नियुद्भिः शिवाभिः। वायों शुक्रो अयामि ते। मध्वो अग्रं दिविष्ठिषु॥६८॥

आ यांहि सोमं पीतये। स्वा्रुहो देव नियुत्वंता। इमिनंद्र वर्धय क्षित्रयाणाम्। अयं विशां विश्पतिरस्तु राजां। अस्मा इंन्द्र मिह वर्चा १सि धेहि। अवर्चसं कणुिह शत्रुं मस्य। इममा भंज ग्रामे अश्वेषु गोषुं। निर्मुं भंज योऽमित्रों अस्य। वर्ष्मन् क्षत्रस्यं कुकुभें श्रयस्व। ततों न उ्ग्रो वि भंजा वसूंनि॥६९॥ अस्मे द्यांवापृथिवी भूरिं वामम्। सन्दुंहाथां धर्मदुधेव धेनुः। अय राजां प्रिय इन्द्रंस्य भूयात्। प्रियो गवामोषंधीनामुतापाम्। युनिज्मं त उत्तरावंन्तिमन्द्रम्। येन जयांसि न परा जयांसे। स त्वांऽकरेकवृष्भ र स्वानांम्। अथो राजन्नुत्तमं मानवानांम्। उत्तरस्वमधरे ते सपत्नाः। एकंवृषा इन्द्रंसखा जिगीवान्॥७०॥

विश्वा आशाः पृतंनाः स्ञ्जयं जयन्। अभि तिष्ठ शत्र्यतः संहस्व। तुभ्यं भरन्ति क्षितयों यविष्ठ। बिलिमंग्ने अन्तित् ओत दूरात्। आ भन्दिष्ठस्य सुमृतिं चिकिद्धि। बृहत्ते अग्ने मिह् शर्म भूद्रम्। यो देह्यो अनंमयद्वध्स्तैः। यो अर्यपत्नीरुषसंश्वकारं। स निरुध्या नहुंषो यह्वो अग्निः। विशंश्वके बलिहृतः सहोभिः॥७१॥

प्र सद्यो अंग्रे अत्यैष्यन्यान्। आविर्यस्मै चार्रुतरो ब्भूथं। ईडेन्यों वपुष्यों विभावाँ। प्रियो विशामितिंथिमिन्ंषीणाम्। ब्रह्मंज्येष्ठा वीर्या सम्भृतानि। ब्रह्माग्रे ज्येष्ठं दिवमा ततान। ऋतस्य ब्रह्मं प्रथमोत जंज्ञे। तेनांर्हित ब्रह्मंणा स्पर्धितुङ्कः। ब्रह्म सुचों घृतवंतीः। ब्रह्मंणा स्वरंवो मिताः॥७२॥

ब्रह्मं यज्ञस्य तन्तंवः। ऋत्विजो ये हंविष्कृतंः। शृङ्गाणीवेच्छुङ्गिणा सम्दंदिश्रिरे। चषालंवन्तः स्वरंवः पृथिव्याम्। ते देवासः स्वरंवस्तस्थिवा संः। नमः सर्खिभ्यः सन्नान्माऽवंगात। अभिभूरग्निरंतरद्वजा स्सि। स्पृधो विहत्य

पृतंना अभिश्रीः। जुषाणो म् आहुंतिं मामहिष्ट। हुत्वा स्पतान् वरिवस्करनः। ईशानं त्वा भुवनानामभिश्रियम्। स्तौम्यंग्न उर्कृतर् सुवीरम्। हविर्जुषाणः सपतार् अभिभूरसि। जहि शत्रूष्ट्र रप् मृधो नुदस्व॥७३॥
विशां जंयामि जीरदानो हर्या विश्वा दिविष्टिषु वस्नि जिगीवान्थ्यहाँभिर्मिता नश्चलवारि च॥——[७] स प्रत्वन्नवीयसा। अग्नै द्युम्नेने स्यतौ। बृहत्तंतन्थ भानुनौ। नवं नु स्तोमंमग्नयें। दिवः श्येनायं जीजनम्। वसोः कुविद्वनाति नः। स्वा्रुहा यस्य श्रियों दृशे। र्यिर्वीरवंतो यथा। अग्रे यज्ञस्य चेतंतः। अदाँभ्यः पुरपुता॥७४॥ अग्निर्विशां मानुषीणाम्। तूर्णी रथः सदा नवंः। नव् सोमाय वाजिने। आज्यं पर्यसोऽजिन। जुष्टरं शुचितमं वसुं। नवर्र सोम जुषस्व नः। पीयूषंस्येह तृंण्णुहि। यस्तें भाग ऋता वयम्। नवंस्य सोम ते वयम्। आ सुमतिं वृंणीमहे॥७५॥ स नों रास्व सहस्रिणंः। नव १ हविर्जुंषस्व नः। ऋतुभिः सोम भूतंमम्। तदङ्ग प्रतिहर्य नः। राजैन्थ्सोम स्वस्तये। नव्र्स्तोमुत्रवर् हिवः। इन्द्राग्निभ्यां नि वेदय। तज्ज्षेवेतार् सर्चेतसा। शुचिं नु स्तोमं नवंजातम्द्य। इन्द्रांग्री वृत्रहणा जुषेथाँम्॥७६॥

उभा हि वार् सुहवा जोहंवीमि। ता वाजर स्छ उंश्ते धेष्ठां। अग्निरिन्द्रो नवंस्य नः। अस्य ह्व्यस्यं तृप्यताम्। इह देवौ संहुस्निणौं। युज्ञं नु आ हि गच्छंताम्। वसुंमन्तर सुवर्विदम्। अस्य ह्व्यस्यं तृप्यताम्। अग्निरिन्द्रो नवंस्य नः। विश्वान्देवाङ्स्तंर्पयत॥७७॥

ह्विषोऽस्य नवंस्य नः। सुवर्विदो हि जंजिरे। एदं बर्हिः सुष्टरीमा नवंन। अयं यज्ञो यजंमानस्य भागः। अयं बंभूव भुवंनस्य गर्भः। विश्वं देवा इदम्द्यागंमिष्ठाः। इमे नु द्यावांपृथिवी समीचीं। तुन्वाने यज्ञं पुरुपेशंसन्धिया। आऽस्में पृणीतां भुवंनानि विश्वां। प्रजां पृष्टिमृमृतं नवंन॥७८॥

इमे धेनू अमृतं ये दुहातें। पर्यस्वत्युत्तरामेतु पृष्टिः। इमं यज्ञं जुषमाणे नवेन। समीची द्यावापृथिवी घृताचीं। यविष्ठो हव्यवाहेनः। चित्रभानुर्घृतासुंतिः। नवंजातो वि रोचसे। अग्ने तत्ते महित्वनम्। त्वमंग्ने देवताभ्यः। भागे देव न मीयसे॥७९॥

स एंना विद्वान् यंक्ष्यसि। नव् स्तोमं जुषस्व नः। अग्निः प्रंथमः प्राश्ञांतु। स हि वेद यथां ह्विः। शिवा अस्मभ्यमोषंधीः। कृणोतुं विश्वचंर्षणिः। भुद्रान्नः श्रेयः समंनेष्ट देवाः। त्वयांऽवसेन् समंशीमहि त्वा। स नों मयोभूः पिंतो आ विंशस्व। शं तोकायं तनुवें स्योनः। एतमु त्यं मधुना संयुतं यवम्। सरंस्वत्या अधिमनावंचकृषुः। इन्द्रं आसीथ्सीरंपतिः श्तकंतुः। कीनाशां आसन्म्रुतंः सुदानंवः॥८०॥

जुष्टश्चक्षंषुं जुष्टींनरो नक्तञ्चाता वृषास उत नो वृषांंऽस्य्र्षः सप्रंत्ववद्ष्टौ॥८॥ जुष्टों मृन्युर्भगो जुष्टीं नरो हरिवर्पसङ्गिरः शिप्रिंन्वाजानामुत नेः प्रिया यद्वाग्वदंन्ती विश्वा आशा अशींतिः॥८०॥ जुष्टेः सुदानंवः॥

हरिः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके चतुर्थः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥पश्चमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पञ्चमः प्रपाठकः॥

प्राणो रंक्षिति विश्वमेजंत्। इर्यो भूत्वा बंहुधा बहूनिं। स इथ्सर्वं व्यानशे। यो देवो देवेषुं विभूरन्तः। आवृंदूदात् क्षेत्रियंध्वगद्वृषां। तिमत्प्राणं मन्सोपं शिक्षत। अग्रं देवानांमिदमंत्तु नो ह्विः। मनंसृश्चित्तेदम्। भूतं भव्यं च गुप्यते। तिद्धे देवेष्वंग्रियम्॥१॥

आ नं एतु पुरश्चरम्। सह देवैरिम॰ हवम्। मनः श्रेयंसिश्रेयसि। कर्मन् यूज्ञपंतिं दर्धत्। जुषतां मे वागिद॰ ह्विः। विराङ्टेवी पुरोहिता। ह्व्यवाडनंपायिनी। ययां रूपाणि बहुधा वदंन्ति। पेशा॰सि देवाः पंरमे जनित्रें। सा नों विराडनंपस्फुरन्ती॥२॥

वाग्देवी जुंषतामिद १ ह्विः। चक्षुंर्देवानां ज्योतिरमृते न्यंक्तम्। अस्य विज्ञानांय बहुधा निधीयते। तस्यं सुम्नमंशीमिह। मा नो हासीद्विचक्षणम्। आयुरिन्नः प्रतीयताम्। अनन्धाश्चक्षुंषा वयम्। जीवा ज्योतिरशीमिह। सुवर्ज्योतिरुतामृतम्। श्रोत्रेण भद्रमुत शृंणवन्ति सृत्यम्। श्रोत्रेण वाचं बहुधोद्यमानाम्। श्रोत्रेण मोदंश्च महंश्च श्रूयते। श्रोत्रेण सर्वा दिश् आ शृंणोिम। यन प्राच्यां उत देक्षिणा। प्रतीच्यें दिशः शृणवन्त्यंत्तरात्। तदिच्छोत्रं बहुधोद्यमानम्। अरान्न नेिमः परि सर्वं बभूव॥३॥

उदेहिं वाजिन्यो अस्यपस्वंन्तः। इद राष्ट्रमा विंश सूनृतांवत्। यो रोहितो विश्वंमिदं जजानं। स नो राष्ट्रेषु सुधितान्दधातु। रोहर्ररोहर् रोहित आर्ररोह। प्रजाभिवृद्धिं जनुषांमुपस्थम्। ताभिः सर्रस्थो अविद्थ्यडुर्वीः। गातुं प्रपश्यंत्रिह राष्ट्रमाऽहाः। आऽहांर्षीद्राष्ट्रमिह रोहितः। मृधो व्यास्थदभयं नो अस्तु॥४॥

अस्मभ्यं द्यावापृथिवी शक्वंरीभिः। राष्ट्रं दुंहाथामिह रेवतींभिः। विमंमर्श रोहिंतो विश्वरूपः। समाच्काणः प्ररुहो रुहंश्च। दिवं गृत्वायं महृता मंहि्म्ना। वि नो राष्ट्रमुंनत्तु पर्यसा स्वेनं। यास्ते विश्वस्तपंसा सं बभूवुः। गायत्रं वृथ्समनु तास्त आऽगुः। तास्त्वा विंशन्तु महंसा स्वेनं। सं माता पुत्रो अभ्येतु रोहिंतः॥५॥

यूयम्ंग्रा मरुतः पृश्ञिमातरः। इन्द्रेण स्युजा प्रमृणीथ् शत्रून्। आ वो रोहितो अशृणोदभिद्यवः। त्रिसंप्तासो मरुतः स्वादुसम्मुदः। रोहितो द्यावांपृथिवी जंजान। तस्मिड्स्तन्तुं परमेष्ठी तंतान। तस्मिञ्छिश्रिये अज एकंपात्। अद्दर्द्द्यावांपृथिवी बलेन। रोहितो द्यावांपृथिवी अंद्दरहत्। तेन सुवंः स्तिभृतं तेन नाकंः॥६॥

सो अन्तरिक्षे रजंसो विमानंः। तेनं देवाः सुवरन्वंविन्दन्। सुशेवं त्वा भानवों दीदिवा समंग्रासो जुह्वों जातवेदः। उक्षन्तिं त्वा वाजिन्मा घृतेनं। सरसंमग्ने युवसे भोजनानि। अग्ने शर्धं मह्ते सौभंगाय। तवं द्युम्नान्यंत्तमानिं सन्तु। सञ्जास्पत्यर सुयम्मा कृणुष्व। शृत्रूयताम्भि तिष्ठा महार्ससा७॥

अस्त्वेतु रोहिंतो नाको महार्श्स॥———[२]

पुनर्न् इन्द्रो मुघवां ददातु। धनांनि श्रुक्तो धन्यः सुराधाः। अर्वाचीनं कृणुतां याचितो मनः। श्रुष्टी नो अस्य ह्विषों जुषाणः। यानि नोऽजिनं धनांनि। जहर्थं शूर मृन्युनां। इन्द्रानुंविन्द नुस्तानि। अनेनं ह्विषा पुनः। इन्द्र आशांभ्यः परि। सर्वाभ्योऽभंयं करत्॥८॥

जेता शत्रून् विचंर्षणिः। आकूँत्यै त्वा कामांय त्वा सम्धं त्वा। पुरो दंधे अमृत्त्वायं जीवसें। आकूंतिमस्यावंसे। कामंमस्य समृंख्यै। इन्द्रंस्य युअते धियंः। आकूंतिं देवीं मनंसः पुरो दंधे। यज्ञस्यं माता सुहवां मे अस्तु। यदिच्छामि मनंसा सकांमः। विदेयंमेन्द्धृदंये निविष्टम्॥९॥

सेद्गिर्ग्री १ रत्येत्यन्यान्। यत्रं वाजी तनयो वीडुपाणिः। सहस्रंपाथा अक्षरां समेतिं। आशांनां त्वाऽऽशापालेभ्यः। चतुभ्यों अमृतेभ्यः। इदं भूतस्याध्यंक्षेभ्यः। विधेमं ह्विषां वयम्। विश्वा आशा मधुना स१ सृंजामि। अनुमीवा आप् ओषंधयो भवन्तु। अयं यजमानो मृधो व्यंस्यताम्॥१०॥

अगृंभीताः पुशर्वः सन्तु सर्वे। अग्निः सोमो वर्रणो

मित्र इन्द्रेः। बृह्स्पतिः सिवता यः सेह्स्री। पूषा नो गोभिरवंसा सरंस्वती। त्वष्टां रूपाणि समनक्तु युज्ञैः। त्वष्टां रूपाणि दधंती सरंस्वती। पूषा भगर्ं सिवता नो ददातु। बृह्स्पतिर्ददिदन्द्रेः सहस्रम्। मित्रो दाता वर्रुणः सोमो अग्निः॥११॥

आ नों भर् भगंमिन्द्र द्युमन्तम्। नि तें देष्णस्यं धीमहि प्ररेके। उर्व इंव पप्रथे कामों अस्मे। तमापृंणा वसुपते वसूनाम्। इमं कामं मन्दया गोभिरश्वैः। चन्द्रवंता राधंसा पप्रथंश्च। सुवर्यवों मृतिभिस्तुभ्यं विप्राः। इन्द्रांय वाहंः कुशिकासों अक्रन्। इन्द्रंस्य नु वीर्याणि प्रवोचम्। यानिं चकारं प्रथमानिं वज्री॥१२॥

अह्न्नहिमन्वपस्तंतर्व। प्रवृक्षणां अभिनृत्पर्वतानाम्। अह्न्निहिं पर्वते शिश्रियाणम्। त्वष्टां उस्मै वज्र ई स्वर्यन्ततक्ष। वाश्रा इंव धेनवः स्यन्दंमानाः। अञ्जः समुद्रमवं जग्मुरापः। वृषायमाणो-ऽवृणीत् सोमम्। त्रिकंद्रुकेष्वपिबथ्सुतस्यं। आ सायंकं मुघवां दत्त वज्रम्। अहंन्नेनं प्रथमजा महीनाम्॥१३॥

यदिन्द्राहंन्प्रथम्जा महींनाम्। आन्मायिनामिंनाः प्रोत मायाः। आथ्सूर्यं जनयन्द्यामुषासम्। तादीक्रा शत्रूत्र किलांविविथ्से। अहंन्वृत्रं वृत्रतरं व्यश्सम्। इन्द्रो वर्ज्जण महता व्धेनं। स्कन्धारंसीव कुलिशेनाविवृंक्णा। अहिंः शयत उपपृक्पृंथिव्याम्। अयोध्येव दुर्मद् आ हि जुह्वे। महावीरं तुविबाधमृजीषम्॥१४॥

नातांरीरस्य समृंतिं वधानांम्। स॰ रुजानाः पिपिष् इन्द्रंशत्रुः। विश्वो विहाया अर्तिः। वसुंदिधे हस्ते दक्षिणे। त्रणिर्न शिश्रथत्। श्रवस्यया न शिश्रथत्। विश्वंस्मा इदिष्ध्यसे। देवत्रा ह्व्यमूहिषे। विश्वंस्मा इथ्सुकृते वारंमृण्वति। अग्निर्द्वारा व्यृण्वति॥१५॥

उदुशिहांनो अभि कामंमीरयन्। प्रपृश्चित्विश्वा भुवंनानि पूर्वथां। आ केतुना सुषंमिद्धो यिजिष्ठः। कामं नो अग्ने अभिहंर्य दिग्भ्यः। जुषाणो ह्व्यम्मृतेषु दूढ्यः। आ नो र्यिं बंहुलां गोमंतीमिषम्। नि धेहि यक्षंदमृतेषु भूषन्। अश्विना यज्ञमागंतम्। दाशुषः पुरुंद ससा। पूषा रक्षतु नो र्यिम्॥१६॥

इमं यज्ञम्श्विनां वर्धयंन्ता। इमौ र्यिं यजंमानाय धत्तम्। इमौ प्शून्नंक्षतां विश्वतो नः। पूषा नः पातु सद्मप्रंयच्छन्। प्रते महे संरस्वति। सुभंगे वार्जिनीवति। सृत्यवाचे भरे मृतिम्। इदं ते हृव्यं घृतवंथ्सरस्वति। सृत्यवाचे प्रभंरेमा ह्वी १ षिं। इमानि ते दुरिता सौभंगानि। तेभिर्व्य सुभगांसः स्याम॥१७॥ वृज्यहीनामृजीपं व्यंपवि रक्षत् ने प्रवे सोभंगानेव वा—[४]

यज्ञो रायो यज्ञ ईशे वसूनाम्। यज्ञः सस्यानांमुत सुक्षितीनाम्। यज्ञ इष्टः पूर्विचित्तिं दधातु। यज्ञो ब्रह्मण्वा १ अप्येतु देवान्। अयं यज्ञो वर्धतां गोभिरश्वैः। इयं वेदिः स्वपत्या सुवीराँ। इदं बर्हिरतिं बर्ही इष्यन्या। इमं यज्ञं विश्वे अवन्तु देवाः। भगं एव भगंवा अस्तु देवाः। तेनं वयं भगंवन्तः स्याम॥१८॥

तं त्वां भग् सर्व् इज्ञोहवीमि। स नों भग पुरपुता भंवेह। भग् प्रणेत्भग् सत्यंराधः। भगेमां धियमुदंव ददंत्रः। भग् प्र णों जनय् गोभिरश्वैः। भग् प्र नृभिनृवन्तः स्याम। शश्वतीः समा उपयन्ति लोकाः। शश्वतीः समा उपयन्त्यापः। इष्टं पूर्तर शश्वतीनार् समानार शाश्वतेनं। ह्विषेष्वाऽनन्तं लोकं पर्मा रुरोह॥१९॥

इयमेव सा या प्रंथमा व्यौच्छंत्। सा रूपाणि कुरुते पश्चं देवी। द्वे स्वसारौ वयत्स्तन्नंमेतत्। स्नातनं वितंत्र् षण्मंयूखम्। अवान्याङ्स्तन्त्रंन्किरतो धृत्तो अन्यान्। नावंपृज्याते न गंमाते अन्तम्। आ वो यन्तूदवाहासो अद्या वृष्टिं ये विश्वं मुरुतो जुनन्ति। अयं यो अग्निर्मरुतः सिमंद्धः। एतं जुंषध्वं कवयो युवानः॥२०॥

धारावरा मुरुतो धृष्णुवोजसः। मृगा न भीमास्तंविषेभि-रूर्मिभिः। अग्नयो न शुंशुचाना ऋजीषिणः। भ्रुमिन्धमन्त उप गा अवृण्वत। वि चेक्रमे त्रिर्देवः। आ वेधसं नीलंपृष्ठं बृहन्तम्। बृहुस्पिति सदेने सादयध्वम्। सादद्योनिं दम् आ दीदिवा स्मम्। हिरंण्यवर्णमरुष संपेम। स हि शुचिः शृतपंत्रः स शुन्ध्यूः॥२१॥

हिरंण्यवाशीरिष्यः सुंवर्षाः। बृह्स्पितः स स्वविश ऋष्वाः। पूरू सिखंभ्य आसुतिं केरिष्ठः। पूष्ड् स्तवं व्रते व्यम्। निरंष्येम कृदाचन। स्तोतारंस्त इह स्मंसि। यास्ते पूष्त्रा वो अन्तः संमुद्रे। हिर्ण्ययीर्न्तिरेक्षे चरन्ति। याभिर्यासि दूत्या सूर्यस्य। कामेन कृतश्रवं इच्छमानः॥२२॥

अरंण्यान्यरंण्यान्यसौ। या प्रेव नश्यंसि। कथा ग्रामं न पृंच्छसि। न त्वाभीरिंव विन्दती (३)। वृषार्वाय् वदंते। यदुपावंति चिच्चिकः। आघाटीभिरिव धावयन्। अर्ण्यानिर्महीयते। उत गावं इवादन्। उतो वेश्मेंव दृश्यते॥२३॥

उतो अंरण्यानिः सायम्। श्कटीरिंव सर्जति। गामृङ्गेष् आ ह्रंयति। दार्वङ्गेष् उपावधीत्। वसंत्ररण्यान्याः सायम्। अत्रुक्षदिति मन्यते। न वा अंरण्यानिर्हन्ति। अन्यश्चेत्राभिगच्छंति। स्वादोः फलंस्य ज्रग्ध्वा। यत्र कामं नि पंद्यते। आञ्चनगन्धीः सुर्भीम्। बहुत्रामकृषीवलाम्। प्राहं मृगाणां मातरम्। अर्ण्यानीमंशः सिषम्॥२४॥ स्यम् क्रोह युवाः शुन्थरिच्छमां। दृश्ये विषेद्यते वालारि वा——[५]

वार्त्रहत्याय शवंसे। पृत्नासाह्यांय च। इन्द्र त्वा वंर्तयामिस। सुब्रह्मांणं वीरवंन्तं बृहन्तम्। उरुं गंभीरं पृथुबंध्नमिन्द्र। श्रुतर्षिमुग्रमंभिमातिषाहम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण र्रियं दाः। क्षेत्रिये त्वा निर्ऋत्ये त्वा। द्रुहो मुंश्चामि वर्रणस्य पाशांत्। अनागसं ब्रह्मणे त्वा करोमि॥२५॥

शिवं ते द्यावांपृथिवी उभे इमे। शं ते अग्निः सहाद्भिरंस्तु। शं द्यावांपृथिवी सहौषंधीभिः। शम्नतिरंक्ष सह वातेन ते। शं ते चतंस्रः प्रदिशों भवन्तु। या दैवीश्चतंस्रः प्रदिशेः। वातंपत्नीर्भि सूर्यो विच्षे। तासां त्वा जरस् आ दंधामि। प्र यक्ष्मं एतु निर्ऋतिं पराचैः। अमोचि यक्ष्मां दुरितादवंत्ये॥२६॥

द्रुहः पाशान्तिर्ऋत्यै चोदंमोचि। अहा अवंर्तिमविंदथ्स्योनम्। अप्यंभूद्भद्रे सुंकृतस्यं लोके। सूर्यमृतं तमंसो ग्राह्या यत्। देवा अमुंश्चन्नसृजन्व्यंनसः। एवम्हिम्मं क्षेन्त्रियाज्ञांमिश्र्सात्। द्रुहो मुंश्चामि वरुणस्य पाशात्। बृहंस्पते युविमन्द्रेश्च वस्वः। दिव्यस्येशाथे उत पार्थिवस्य। धृत्तः रियः स्तुंवते कीरयेचित्॥२७॥

यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। देवायुधमिन्द्रमा जोहुंवानाः। विश्वावृधंमभि ये रक्षंमाणाः। येनं हृता दीर्घमध्वांनमायन्। अनुन्तमर्थमनिवर्ध्स्यमानाः। यत्तं सुजाते हिमवंथ्सु भेषजम्। मयोभः शन्तंमा यद्धृदोऽसिं। ततो नो देहि सीबले। अदो गिरिभ्यो अधि यत्प्रधावंसि। स्र्शोर्भमाना कृन्यंव शुभ्रे॥२८॥

तां त्वा मुद्गेला हुविषां वर्धयन्ति। सा नः सीबले र्यिमा

भाजयेह। पूर्वं देवा अपरेणानुपश्यं जन्मंभिः। जन्मान्यवंरैः पराणि। वेदानि देवा अयमस्मीति माम्। अह॰ हित्वा शरीरं जरसंः परस्तात्। प्राणापानौ चक्षुः श्रोत्रम्। वाचं मनिस् सम्भृताम्। हित्वा शरीरं जरसंः परस्तात्। आभूतिं भूतिं वयमंश्ववामहै। इमा एव ता उषसो याः प्रथमा व्यौच्छन्। ता देव्यः कुर्वते पश्चरूपा। शश्वतीर्नावंपृज्यन्ति। न गमन्त्यन्तम्॥२९॥

वसूनां त्वाऽधीतेन। रुद्राणांमूर्म्या। आदित्यानां तेजंसा। विश्वेषां देवानां ऋतुंना। मुरुतामेम्नां जुहोमि स्वाहाँ। अभिभूंतिरहमागंमम्। इन्द्रंसखा स्वायुधंः। आस्वाशांसु दुष्यहंः। इदं वर्चो अग्निनां दत्तमागांत्। यशो भर्गः सह ओजो बर्लं च॥३०॥

दीर्घायुत्वायं श्तशांरदाय। प्रतिगृभ्णामि मह्ते वीर्याय। आयुरिस विश्वायुरिस। सर्वायुरिस सर्वमायुरिस। सर्वं म् आयुर्भूयात्। सर्वमायुर्गेषम्। भूर्भुवः सुवंः। अग्निर्धर्मेणान्नादः। मृत्युर्धर्मेणान्नेपितः। ब्रह्मं क्षत्र इस्वाहां॥३१॥

प्रजापंतिः प्रणेता। बृह्स्पतिः पुरपृता। यमः पन्थाः। चन्द्रमाः पुनर्सुः स्वाहाः। अग्निरंन्नादोऽन्नंपतिः। अन्नाद्यंमस्मिन् यज्ञे यजमानाय ददातु स्वाहाः। सोमो राजा राजपितः।

राज्यमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। वर्रणः सम्राट्थ्सम्राद्वंतिः। साम्राज्यमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ॥३२॥

मित्रः क्षुत्रं क्षुत्रपंतिः। क्षुत्रमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। इन्द्रो बलं बलंपतिः। बलंमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। बृह्स्पतिर्ब्रह्म ब्रह्मंपतिः। ब्रह्मास्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। स्विता राष्ट्रश् राष्ट्रपंतिः। राष्ट्रमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। पूषा विशां विदंतिः। विश्नमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। सरंस्वती पृष्टिः पृष्टिंपत्नी। पृष्टिंमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। सरंस्वती पृष्टिः पृष्टिंपत्नी। पृष्टिंमस्मिन् युज्ञे यर्जमानाय ददातु स्वाहाँ। रवष्टां पशूनां मिथुनानाः रूप्पृत्रदूपपंतिः। रूपेणास्मिन् युज्ञे यर्जमानाय पृश्वन्दंदातु स्वाहाँ॥३३॥ व्याहा सम्माज्यम्मिन युज्ञे यर्जमानाय दवातु स्वाहा विश्नमस्मिन युज्ञे यर्जमानाय दवातु स्वाहा व्याहा विश्नमस्मिन युज्ञे यर्जमानाय द्वातु स्वाहा व्याहा विश्वमस्मिन युज्ञे यर्जमानाय द्वातु स्वाहा व्याहा विश्वमस्मिन युज्ञे यर्जमानाय द्वातु स्वाहा व्याहा विश्वमस्मिन युज्ञे यर्जमानाय द्वातु स्वाहा वृत्वारि व

स ईं पाहि य ऋंजीषी तरुंत्रः। यः शिप्रंवान्वृष्भो यो मंतीनाम्। यो गौंत्रभिद्वंज्रभृद्यो हंरिष्ठाः। स इंन्द्र चित्राश् अभि तृंन्धि वाजान्। आ ते शुष्मो वृष्भ एंतु पृश्चात्। ओत्तरादंधरागा पुरस्तात्। आ विश्वतो अभिसमेत्वर्वाङ्। इन्द्रं द्युम्नश् सुवंवद्धेह्यस्मे। प्रोष्वंस्मे पुरोर्थम्। इन्द्रांय शूषमंर्चत॥३४॥

अभीके चिदु लोकुकृत्। सङ्गे समथ्मुं वृत्रहा। अस्माकें बोधि चोदिता। नभन्तामन्यकेषांम्। ज्याका अधि धन्वंसु। इन्द्रं वय १ शुंनासीरम्। अस्मिन् युज्ञे हंवामहे। आ वाजै्रु पं नो गमत्। इन्द्राय शुनासीरांय। सुचा जुंहुत नो हुविः॥३५॥

जुषतां प्रति मेधिरः। प्र ह्व्यानिं घृतवंन्त्यस्मै। हर्यश्वाय भरता स्जोषाः। इन्द्रर्तुभिक्षंह्मंणा वावृधानः। शुनासीरी ह्विरिदं जुंषस्व। वयः सुपूर्णा उपसेदुरिन्द्रम्। प्रियमेधा ऋषयो नाधमानाः। अपं ध्वान्तमूर्णुहि पूर्धि चक्षुः। मुमुग्ध्यंस्मान्निधयेऽव बृद्धान्। बृहदिन्द्रांय गायत॥३६॥

मर्रतो वृत्रहन्तंमम्। येन् ज्योतिरजंनयन्नृतावृधंः। देवं देवाय जागृंवि। कामिहैकाः क इमे पंतुङ्गाः। मान्थालाः कुलिपरिमापतन्ति। अनांवृतैनान्प्रधंमन्तु देवाः। सौपंणं चक्षुंस्तुनुवां विदेय। एवा वन्दस्व वरुणं बृहन्तम्। नमस्याधीरंममृतंस्य गोपाम्। स नः शर्म त्रिवरूथं वियर्सत्॥३७॥

यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः। नाकं सुपूर्णमुप् यत्पतंन्तम्। हृदा वेनंन्तो अभ्यचंक्षत त्वा। हिरंण्यपक्षं वरुणस्य दूतम्। यमस्य योनौं शकुनं भुरण्युम्। शं नों देवीर्भिष्टंये। आपों भवन्तु पीतयैं। शं योर्भि स्रंवन्तु नः। ईशांना वार्याणाम्। क्षयंन्तीश्चर्षणीनाम्॥३८॥

अपो यांचामि भेषुजम्। अपसु मे सोमों अब्रवीत्। अन्तर्विश्वांनि भेषुजा। अग्निं चं विश्वशंम्भुवम्। आपंश्च विश्वभेषजीः। यद्फ्सु ते सरस्वति। गोष्वश्वेषु यन्मधुं। तेनं मे वाजिनीवति। मुखंमङ्गिः सरस्वति। या सरंस्वती वैशम्भल्या॥३९॥

तस्यां मे रास्व। तस्यांस्ते भक्षीय। तस्यांस्ते भूयिष्टभाजों भूयास्म। अहं त्वदंस्मि मदंसि त्वमेतत्। ममांसि योनिस्तव योनिरस्मि। ममैव सन्वहं ह्व्यान्यंग्ने। पुत्रः पित्रे लोंकुकुञ्जांतवेदः। इहैव सन्तत्र सन्तं त्वाऽग्ने। प्राणेनं वाचा मनसा बिभर्मि। तिरो मा सन्तमायुर्मा प्रहांसीत्॥४०॥

ज्योतिषा त्वा वैश्वान्रेणोपितिष्ठे। अयं ते योनिर्ऋत्वियः। यतो जातो अरोचथाः। तं जानन्नंग्र आरोह। अथां नो वर्धया र्यिम्। या ते अग्ने यज्ञियां तुनूस्तयेह्यारोहात्माऽऽत्मानम्। अच्छा वसूनि कृण्वन्नस्मे नर्या पुरूणि। यज्ञो भूत्वा यज्ञमा सींद स्वां योनिम्। जातंवेदो भुव आ जायंमानः सक्षंय एहिं। उपावंरोह जातवेदः पुनस्त्वम्॥४१॥

देवेभ्यों ह्व्यं वंह नः प्रजानन्। आर्युः प्रजार र्यिम्स्मासुं धेहि। अर्जस्रो दीदिहि नो दुरोणे। तिमन्द्रं जोहवीमि मघवानमुग्रम्। स्त्रा दर्धानमप्रतिष्कुत्र शवार्शस। मर्श्हेष्ठो गीर्भिरा चं यज्ञियोऽववर्तत्। राये नो विश्वां सुपर्थां कृणोतु वृज्री। त्रिकंद्रुकेषु महिषो यवांशिरं तुविशुष्मंस्तृपत्। सोमंमिपबृद्धिष्णुंना सुतं यथाऽवंशत्। स ईं ममाद महि

कर्म् कर्तवे मृहामुरुम्॥४२॥

सैन १ सश्चद्देवं देवः स्त्यिमिन्दु १ स्त्य इन्द्रेः। विदय्वतीं स्रमां रुग्णमद्रैः। मिह् पार्थः पूर्व्य १ सिद्ध्यंकः। अग्रं नयथ्सुपद्यक्षंराणाम्। अच्छा रवं प्रथमा जांन्तीगात्। विदद्गव्य १ स्रमां दृढमूर्वम्। येनानुकं मानुषी भोजते विद्। आ ये विश्वाः स्वप्त्यानि चुकुः। कृण्वानासो अमृत्त्वायं गातुम्। त्वं नृभिनृपते देवहूंतौ॥४३॥

भूरीणि वृत्वा हंर्यश्व हश्सि। त्वन्निदंस्युश्चमुंरिम्। धुनिं चा-स्वांपयो द्भीतंये सुहन्तुं। एवा पाहि प्रत्नथा मन्दंत त्वा। श्रुधि ब्रह्मं वावृधस्वोत गीर्भिः। आविः सूर्यं कृणुहि पीपिहीषः। जाहि शत्रूरं रिभे गा इन्द्र तृन्धि। अग्रे बाधंस्व वि मृधो नुदस्व। अपामीवा अप रक्षारंसि सेध। असमाथ्संमुद्राद्वंहतो दिवो नंः॥४४॥

अपां भूमान्मुपं नः सृजेह। यज्ञ प्रतिं तिष्ठ सुमृतौ सुशेवा आ
त्वां। वसूंनि पुरुधा विशन्तु। दीर्घमायुर्यजंमानाय कृण्वन्।
अथामृतेन जरितारंमङ्गि। इन्द्रः शुनावृद्धितंनोति सीरम्ं।
संवथ्सरस्यं प्रतिमाणंमेतत्। अर्कस्य ज्योतिस्तदिदांस्
ज्येष्ठम्। संवथ्सर् शुनवथ्सीरंमेतत्। इन्द्रंस्य राधः प्रयंतं
पुरु त्मनां। तदंर्करूपं विमिमानमेति। द्वादंशारे प्रतिं
तिष्ठतीद्वृषां। अश्वायन्तों गुव्यन्तों वाजयंन्तः। हवांमहे

87

त्वोपंगन्तवा उं। आभूषंन्तस्त्वा सुमृतौ नवांयाम्। व्यमिंन्द्र त्वा शुन १ हुंवेम॥४५॥

अर्चृत् ह्विर्गीयत यश्सवर्षणीनां वैशम्भुल्या हांसील्वमुकं देवहूंती नुस्तमना पद्गा——[८]
प्राण उदेहि पुन्रा नो भर यज्ञो रायो वार्त्रहत्याय वसूना स् स द्वै पाह्यष्टौ॥८॥
प्राणो रेक्षुत्यगृंभीता धाराव्रा मुरुतो दीर्घायुत्वाय ज्योतिषा त्वा पश्चेचत्वारिश्शत्॥४५॥
प्राणः शुन्श हुवेम॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके पश्चमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥षष्ठमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्टः प्रपाठकः॥

स्वाद्वीं त्वौ स्वादुनौ। तीव्रां तीव्रेणी। अमृतांममृतेन। मधुंमतीं मधुंमता। सृजामि स॰ सोमेन। सोमौऽस्यश्विभ्यौ पच्यस्व। सरंस्वत्यै पच्यस्व। इन्द्रांय सुत्राम्णे पच्यस्व। परीतो षिश्चता सुतम्। सोमो य उंत्तम॰ हुविः॥१॥

द्धन्वा यो नर्यो अपस्वंन्तरा। सुषाव सोममिद्रंभिः। पुनातुं ते परिस्नुतम्। सोम् सूर्यस्य दुिह्ता। वारेण् शर्श्वता तना। वायुः पूतः पिवित्रेण। प्राङ्ख्सोमो अतिद्भुतः। इन्द्रंस्य युज्यः सखा। वायुः पूतः पिवित्रेण। प्रत्यङ्ख्सोमो अतिद्भुतः॥२॥ इन्द्रंस्य युज्यः सखा। ब्रह्मं क्षुत्रं पेवते तेजं इन्द्रियम्। सुर्या सोमः सुत आसुतो मदाय। शुक्रेणं देव देवताः पिपृग्धि। रसेनान्नं यजमानाय धेहि। कुविद्ङ्ग यवंमन्तो यवंश्चित्। यथा दान्त्यंनुपूर्वं वि्यूयं। इहेहैंषां कृणुत् भोजनािन। ये ब्रुहिषो नमोवृत्तिं न जग्मः। उपयामगृहीतोऽस्यश्विभ्यां त्वा जुष्टं गृह्णािम॥३॥

सरंस्वत्या इन्द्रांय सुत्राम्णैं। एष ते योनिस्ते जंसे त्वा। वीर्याय त्वा बलांय त्वा। ते जों ऽसि ते जो मियं धेहि। वीर्यमिस वीर्यं मियं धेहि। बलंमिस बलं मियं धेहि। नाना हि वां देवहिंत स् सदं: कृतम्। मा सन्द्रेक्षाथां पर्मे व्योमन्। सुरा त्वमिसं शुष्मिणी सोमं एषः। मा मां हि॰सीः स्वां योनिमाविशन्॥४॥ उपयामगृहीतोऽस्याश्विनं तेजः। सार्स्वतं वीर्यम्। ऐन्द्रं बलम्। एष ते योनिर्मोदाय त्वा। आनन्दायं त्वा महंसे त्वा। ओजोऽस्योजो मियं धेहि। मन्युरंसि मन्युं मियं धेहि। महोऽसि महो मियं धेहि। सहोऽसि सहो मियं धेहि। या व्याघ्रं विषूचिका। उभौ वृकं च रक्षंति। श्येनं पंतृत्रिण र्थं सि॰हम्। सेमं पात्व १ हंसः। सम्पृचंः स्थ सं मां भुद्रेणं पृङ्कः। विपृचंः स्थ वि मां पाप्मनां पृङ्कः॥५॥

सोमो राजाऽमृत र सुतः। ऋजीषेणांजहान्मृत्युम्। ऋतेनं स्त्यिमिंन्द्रियम्। विपान र शुक्रमन्धंसः। इन्द्रंस्थेन्द्रियम्। इदं पयोऽमृतं मधुं। सोमंमुद्धो व्यंपिबत्। छन्दंसा हुर्सः शुंचिषत्। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्। अद्भः क्षीरं व्यंपिबत्॥६॥ कुङ्कः। क्षित्रं ध्या। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्। अन्नात्पिर्सुतो रसम्। ब्रह्मणा व्यंपिबत् क्षत्रम्। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्। रेतो मूत्रं विजंहाति। योनिं प्रविशदिंन्द्रियम्। गर्भो जरायुणा-ऽऽवृंतः। उल्बं जहाति जन्मना। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्॥७॥ वेदंन रूपे व्यंकरोत्। सतासती प्रजापंतिः। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्। सोमेन सोमौ व्यंपिबत्। सुतासुतौ प्रजापंतिः। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्। सोमेन सोमौ व्यंपिबत्। सुतासुतौ प्रजापंतिः। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्। सोमेन सोमौ व्यंपिबत्। सुतासुतौ प्रजापंतिः। ऋतेनं सत्यिमिंन्द्रियम्। हृष्ट्वा रूपे व्याकरोत्। सत्यानुते प्रजापंतिः। अश्रंद्धामनृतेऽदंधात्। श्रद्धार सत्ये

प्रजापंतिः। ऋतेनं स्त्यमिन्द्रियम्। दृष्ट्वा पंरिस्रुतो रसम्। शुक्रेणं शुक्रं व्यंपिबत्। पयः सोमं प्रजापंतिः। ऋतेनं स्त्यमिन्द्रियम्। विपान १ शुक्रमन्धंसः। इन्द्रंस्येन्द्रियम्। इदं पयोऽमृतं मधुं॥८॥

अद्यः क्षीरं व्यंपिवञ्जन्मंनुर्तेनं सुत्यमिंन्द्रियः श्रुद्धाः सुत्ये प्रजापंतिरृष्टौ चं॥______[2]

सुरांवन्तं बर्ह्षिद र्स्वीरम्ं। यज्ञ हिन्वन्ति महिषा नमोभिः। दर्धानाः सोमं दिवि देवतांसु। मदेमेन्द्रं यजमानाः स्वर्काः। यस्ते रसः सम्भृत ओषंधीषु। सोमंस्य शुष्मः सुर्या सुतस्य। तेनं जिन्व यजमानं मदेन। सर्रस्वतीम्श्विन्।विन्द्रंम्ग्निम्। यम्श्विना नमुंचेरासुरादिधं। सर्रस्वत्यसंनोदिन्द्रियायं॥९॥

इमन्तर शुक्रं मध्मन्तिमन्दुम्। सोम्र् राजानिम्ह भंक्षयामि। यदत्रं रिप्तर रिसनः सुतस्यं। यदिन्द्रो अपिंबुच्छचींभिः। अहं तदंस्य मनंसा शिवेनं। सोम्र् राजानिम्ह भंक्षयामि। पितृभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। पितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। प्रपितामहेभ्यः स्वधाविभ्यः स्वधा नमः। अक्षंन्पितरः॥१०॥

अमीमदन्त पितरंः। अतीतृपन्त पितरंः। अमीमृजन्त पितरंः। पितंरः शुन्धंध्वम्। पुनन्तुं मा पितरंः सोम्यासंः। पुनन्तुं मा पितामहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः। प्वित्रेण श्तायुंषा। पुनन्तुं मा पितामहाः। पुनन्तु प्रपितामहाः॥११॥ प्वित्रेण श्तायुंषा। विश्वमायुर्व्यश्ववे। अग्न आयूर्षि पवसेऽग्ने पवंस्व। पवंमानः सुवर्जनः पुनन्तुं मा देवजनाः। जातंवेदः प्वित्रंवद्यत्तं प्वित्रंमुर्चिषि। उभाभ्यां देव सवितर्वेश्वदेवी पुनती। ये संमानाः समनसः। पितरो यम्राज्ये। तेषां लोकः स्वधा नमः। यज्ञो देवेषुं कल्पताम्॥१२॥

ये संजाताः समंनसः। जीवा जीवेषुं मामकाः। तेषा् श्रभीमीयं कल्पताम्। अस्मिँ छोके शत समाः। द्वे स्रुती अशृणवं पितृणाम्। अहं देवानांमृत मर्त्यांनाम्। याभ्यांमिदं विश्वमेज्ञथ्समेति। यदंन्तरा पितरं मातरं च। इद स्ह्विः प्रजनंनं मे अस्तु। दशंवीर स्वर्वगण स्वस्तये। आत्मसिनं प्रजासिनं। पृशुसन्यंभयसिनं लोकसिनं। अग्निः प्रजां बहुलां में करोतु। अत्रं पयो रेतों अस्मासुं धत्त। रायस्पोष्मिष्मूर्जम्समासुं दीधर्थस्वाहाँ॥१३॥ इत्रियां पितरं शतार्थण पुनर्तं मा पितामृहः पुनन्तु प्रपितामहः कल्पताः स्वस्तये पश्च चा—[३]

सीसेन तन्त्रं मनसा मनीषिणंः। ऊर्णासूत्रेणं क्वयो वयन्ति। अश्विनां यज्ञश् संविता सरंस्वती। इन्द्रंस्य रूपं वर्रुणो भिष्ठ्यन्। तदंस्य रूपम्मृतुश् शचीभिः। तिस्रोऽदंधुर्देवताः सश्रराणाः। लोमानि शष्पैबंहुधा न तोकाभिः। त्वगंस्य माश्समभवन्न लाजाः। तदश्विनां भिषजां रुद्रवर्तनी। सरंस्वती वयति पेशो अन्तरः॥१४॥ अस्थि मृज्ञानं मासंरैः। कारोतरेण दर्धतो गवाँ त्वचि। सरंस्वती मनसा पेश्लं वसुं। नासत्याभ्यां वयति दर्श्तं वपुः। रसं परिस्रुता न रोहितम्। नृग्रहुर्धीर्स्तसंर्न्न वमं। पर्यसा शुक्रमृमृतंं जनित्रम्। सुरंया मूत्रांज्ञनयन्ति रेतः। अपामंतिं दुर्मतिं बार्धमानाः। ऊर्वध्यं वातर्रं स्बुवन्तदारात्॥१५॥

इन्द्रेः सुत्रामा हृदेयेन सृत्यम्। पुरोडाशेन सिवृता जंजान। यकृत्क्रोमानं वरुणो भिष्ज्यन्। मतुस्रे वायुव्यैर्न मिनाति पित्तम्। आन्नाणि स्थाली मधु पिन्वमाना। गुदा पात्राणि सुद्धा न धेनुः। श्येनस्य पत्रं न प्लीहा शचीभिः। आसन्दी नाभिरुदरं न माता। कुम्भो विनिष्ठुर्जनिता शचीभिः। यस्मिन्नग्रे योन्यां गर्भो अन्तः॥१६॥

प्राशीर्व्यक्तः श्तधार् उथ्सं। दुहे न कुम्भी स्वधां पितृभ्यं। मुख् सदंस्य शिर् इथ्सदेन। जिह्वा प्वित्रमिश्वना सस् सरंस्वती। चप्पन्न पायुर्भिषगंस्य वालंः। वस्तिर्न शेपो हरंसा तर्स्वी। अश्विभ्यां चक्षुंरमृतं ग्रहाँभ्याम्। छागंन तेजो ह्विषां श्रुतेनं। पक्ष्मांणि गोधूमैः क्रेलेरुतानिं। पेशो न शुक्रमसितं वसाते॥१७॥

अविर्न मेषो नृसि वीर्याय। प्राणस्य पन्थां अमृतो ग्रहाँभ्याम्। सरंस्वृत्युप्वाकैंर्व्यानम्। नस्यांनि बुर्हिर्बदंरैर्जजान। इन्द्रंस्य रूपमृष्भो बलांय। कर्णांभ्याः श्रोत्रंममृतं ग्रहांभ्याम्। यवा न बर्हिर्भुवि केसंराणि। कुर्कन्धं जज्ञे मधुं सार्घं मुखात्। आत्मन्नुपस्थे न वृकंस्य लोमं। मुखे श्मश्रृंणि न व्यांघ्रलोमम्॥१८॥

केशा न शीर्षन् यशंसे श्रिये शिखाँ। सि्ट्हस्य लोम् त्विषिरिन्द्रियाणि। अङ्गाँन्यात्मिन्धिषजा तद्धिनाँ। आत्मान्मङ्गेः समंधाध्मरंस्वती। इन्द्रंस्य रूप॰ श्तमान्मायुः। चन्द्रेण ज्योतिर्मृतं दधांना। सरंस्वती योन्यां गर्भम्नतः। अधिभ्यां पत्नी सुकृतं बिभर्ति। अपा॰ रसेन् वरुणो न साम्नाँ। इन्द्रं श्रिये जनयंत्रपस् राजाँ। तेजंः पश्ना॰ ह्विरिन्द्रियावंत्। परिस्रुता पर्यसा सार्घं मध्ं। अधिभ्यां दुग्धं भिषजा सरंस्वत्या सुतासुताभ्यांम्। अमृतः सोम् इन्द्रं:॥१९॥ अमृतः सोम् इन्द्रं:॥१९॥

मित्रों ऽसि वर्रुणो ऽसि। समहं विश्वैंदेवैः। क्षुत्रस्य नाभिंरसि। क्षुत्रस्य योनिंरसि। स्योनामा सींद। सुषदामा सींद। मा त्वां हिश्सीत्। मा मां हिश्सीत्। निषंसाद धृतव्रंतो वर्रुणः। पस्त्यांस्वा॥२०॥

साम्राज्याय सुऋतुंः। देवस्यं त्वा सिवतुः प्रंस्वे। अश्विनौर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। अश्विनोर्भेषंज्येन। तेजंसे ब्रह्मवर्चसायाभिषिश्चामि। देवस्यं त्वा सिवतुः प्रंस्वे। अश्विनौंर्बाहुभ्यांम्। पूष्णो हस्तांभ्याम्। सरंस्वत्यै भैषंज्येन॥२१॥

वीर्यायान्नाद्यायाभिषिश्चामि। देवस्यं त्वा सवितुः प्रस्वे। अश्विनौर्बाहुभ्याम्। पूष्णो हस्ताभ्याम्। इन्द्रस्येन्द्रियेणं। श्रियै यशंसे बलायाभिषिश्चामि। कोऽसि कत्मोऽसि। कस्मै त्वा कायं त्वा। सुश्लोकाँ(४) सुमंङ्गलाँ(४) सत्यंराजा(३)न्। शिरों मे श्रीः॥२२॥

यशो मुखम्ं। त्विषिः केशांश्च श्मश्रूंणि। राजां मे प्राणों-ऽमृतम्। सम्राद्वक्षुंः। विराद्भोत्रम्। जिह्वा में भद्रम्। वाङ्गहंः। मनो मृन्युः। स्वराङ्गामंः। मोदाः प्रमोदा अङ्गुलीरङ्गांनि॥२३॥

चित्तं मे सहंः। बाहू मे बलंमिन्द्रियम्। हस्तौं मे कर्मं वीर्यम्ं। आत्मा क्ष्रमुरो ममं। पृष्टीर्मे राष्ट्रमुदर्म सौं। ग्रीवाश्च श्रोण्यौं। ऊरू अर्ब्री जानुंनी। विशो मेऽङ्गांनि सूर्वतः। नाभिंमें चित्तं विज्ञानम्ं। पायुर्मेऽपंचितिर्भसत्॥२४॥ आनुन्दन्नदावाण्डौ में। भगः सौभाँग्यं पसंः। जङ्घाँभ्यां पद्मां धर्मोंऽस्मि। विशि राजा प्रतिष्ठितः। प्रतिं क्ष्रत्रे प्रतिं तिष्ठामि राष्ट्रे। प्रत्यश्चेषु प्रतिं तिष्ठामि गोषुं। प्रत्यङ्गेषु प्रतिं तिष्ठाम्यात्मन्। प्रति प्राणेषु प्रतिं तिष्ठामि पृष्टे। प्रति द्यावांपृथिच्योः। प्रतिं तिष्ठामि यज्ञे॥२५॥

त्र्या देवा एकांदश। त्र्यस्त्रि १ शाः सुराधंसः। बृह्स्पतिंपुरो-

हिताः। देवस्यं सिवतुः स्वे। देवा देवैरंवन्तु मा। प्रथमा द्वितीयैः। द्वितीयास्तृतीयैः। तृतीयाः सृत्येनं। सृत्यं युज्ञेनं। युज्ञो यर्जुर्भिः॥२६॥

यजूर्षेषि सामंभिः। सामाँन्यृग्भिः। ऋचों याज्यांभिः। याज्यां वषद्गारेः। वषद्भारा आहुंतिभिः। आहुंतयो मे कामान्थ्समंध्यन्तु। भूः स्वाहाँ। लोमांनि प्रयंतिमंमं। त्वङ्म आनंतिरागंतिः। मार्ष्सं म् उपनितिः। वस्वस्थि। मुज्जा म् आनंतिः॥२७॥

यद्देवा देव्हेर्डनम्। देवांसश्चकृमा वयम्। अग्निर्मा तस्मादेनंसः। विश्वांन्मुश्चत्व १ हंसः। यदि दिवा यदि नक्तम्। एना १ सि चकृमा वयम्। वायुर्मा तस्मादेनंसः। विश्वांन्मुश्चत्व १ हंसः। यदि जाग्रद्यदि स्वप्नें। एना १ सि चकृमा वयम्॥ २८॥

सूर्यो मा तस्मादेनंसः। विश्वान्मुञ्चत्व १ हंसः। यद्ग्रामे यदरंण्ये। यथ्सभायां यदिन्द्रिये। यच्छूद्रे यद्र्ये। एनंश्चकुमा व्यम्। यदेकस्याधि धर्मणि। तस्यांवयजनमिस। यदापो अप्निया वरुणेति शपांमहे। ततो वरुण नो मुञ्जा २९॥

अवंभृथ निचङ्कण निचेरुरंसि निचङ्कण। अवं देवैर्देवकृंतमेनों-ऽयाट। अव मर्त्यैर्मर्त्यंकृतम्। उरोरा नों देव रिषस्पांहि। सुमित्रा न आप ओषंधयः सन्तु। दुर्मित्रास्तस्मैं भूयासुः। योंऽस्मान्द्वेष्टिं। यं चं वयं द्विष्मः। द्रुपदादिवेन्म्ममुचानः। स्विन्नः स्रात्वी मलादिव॥३०॥

पूतं प्वित्रेणेवाऽऽज्यम्। आपः शुन्धन्तु मैनंसः। उद्घयं तमंस्स्पिरं। पश्यंन्तो ज्योतिरुत्तंरम्। देवं देवत्रा सूर्यम्। अगंन्म ज्योतिरुत्तमम्। प्रतियुतो वरुणस्य पाशः। प्रत्यंस्तो वरुणस्य पाशः। प्रत्यंस्तो वरुणस्य पाशः। एधौऽस्येधिषीमिहं। समिदंसि॥३१॥

तेजोंऽसि तेजो मियं धेहि। अपो अन्वंचारिषम्। रसेन् समंसृक्ष्मिह। पर्यस्वा अग्र आगंमम्। तं मा स॰सृंज् वर्चसा। प्रजयां च धनेन च। समावंवित पृथिवी। समुषाः। समु सूर्यः। समु विश्वंमिदं जगत्। वैश्वान्रज्योतिर्भूयासम्। विभुं कामं व्यंश्ववै। भूः स्वाहां॥३२॥ स्वार्णे वक्ष्मा वर्ष सृत्र मुलाहिव सुमिर्विस जग्रीणि वा [६]

होतां यक्षथ्मिमधेन्द्रमिडस्पदे। नाभां पृथिव्या अधि। दिवो वर्ष्म्नश्यमिध्यते। ओजिंष्ठश्चर्षणी सहान्। वेत्वाऽऽज्यस्य होत्यंजं। होतां यक्ष्तत्तनूनपातम्। ऊतिभिर्जेतांर्मपं-राजितम्। इन्द्रं देव॰ सुंवर्विदम्। पृथिभिर्मधुंमत्तमैः। नराश॰सेन तेजंसा॥३३॥

वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्विद्धांभिरिन्द्रंमीडितम्। आजुह्वांन्ममंर्त्यम्। देवो देवैः सवींर्यः। वर्ज्रहस्तः पुरन्द्रः। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यजं। होतांयक्षद्वर्हिषीन्द्रंन्निषद्वरम्। वृष्भं नर्यापसम्। वसुंभीरुद्रैरांदित्यैः। स्युग्भिंर्ब्रहिरा-

संदत्॥३४॥

वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदोजो न वीर्यम्। सहो द्वार् इन्द्रंमवर्धयन्। सुप्रायणा विश्रंयन्तामृतावृधंः। द्वार् इन्द्रांय मीदुषें। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदुषे इन्द्रंस्य धेनू। सुदुषे मातरौं मही। सवातरौ न तेजंसी। वृथ्समिन्द्रंमवर्धताम्॥३५॥

वीतामाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्रद्देव्या होतांरा। भिषजा सखांया। ह्विषेन्द्रं भिषज्यतः। कवी देवौ प्रचेतसौ। इन्द्रांय धत्त इन्द्रियम्। वीतामाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षत्तिस्रो देवीः। त्रयंस्त्रिधातंवोपसंः। इडा सरस्वती भारती॥३६॥

महीन्द्रंपत्नीर्ह्विष्मंतीः। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्ष्त्वष्टांर्मिन्द्रं देवम्। भिषजः सुयजं घृत्श्रियम्। पुरुरूपः सुरेतंसं मुघोनिम्। इन्द्रांय त्वष्टा दधंदिन्द्रियाणि। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्षद्वन्स्पतिम्। शुमितारः श्वतंत्रतुम्। धियो जोष्टारंमिन्द्रियम्॥३७॥

मध्यां सम्अन्पथिभिः सुगेभिः। स्वदांति ह्व्यं मधुना घृतेनं। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यंजं। होतां यक्ष्विन्द्रङ् स्वाहाऽऽज्यंस्य। स्वाहां मेदंसः। स्वाहां स्तोकानांम्। स्वाहां स्वाहांकृतीनाम्। स्वाहां ह्व्यसूक्तीनाम्। स्वाहां देवा १ आंज्यपान्। स्वाहेन्द्र १ होत्राञ्जंषाणाः। इन्द्र आज्यंस्य वियन्तु। होत्र्यंजं॥३८॥ वेत्रसाऽऽसददवर्धतां भार्ततीद्व्यं जुंपाणा हे चं (स्मिथेन्द्रनतृत्वपांत्मिडांभिक्ंपृहिष्योजं उपे देव्यां तिस्तरवर्धां वन्स्पतिमिन्द्रमं॥ समिथेन्द्रं चतुर्वत्वकौ वियन्तु हिर्वत्वकौ वियन्तु हिर्वतिकौ वियन्तु हिर्वत्वकौ वियन्तु हिर्वतिकौ वियन्

सिमंद्ध इन्द्रं उषसामनीके। पुरोरुचां पूर्वकृद्वांवृधानः। त्रिभिर्देवैस्त्रिष्शता वर्ज्ञंबाहुः। ज्ञ्घानं वृत्रं वि दुरों ववार। नराशक्षः प्रतिशूरो मिमानः। तनूनपात्प्रतिं यज्ञस्य धामं। गोभिर्वपावान्मध्ना सम्अन्। हिरंण्यैश्चन्द्री यंजिति प्रचेताः। ईडितो देवैर्हिरंवाक्ष अभिष्टिः। आजुह्वांनो ह्विषा शर्धमानः॥३९॥

पुरन्दरो मघवान् वर्ज्ञबाहुः। आयातु यज्ञमुपनो जुषाणः। जुषाणो बर्हिरहरिवान्न इन्द्रः। प्राचीन स्मीदत्प्रदिशां पृथिव्याः। उरुव्यचाः प्रथमान स्योनम्। आदित्यैर्क्तं वस्निः सजोषाः। इन्द्रं दुरंः कवष्यो धार्वमानाः। वृषाणं यन्तु जनयः सुपत्नीः। द्वारो देवीर्भितो विश्रयन्ताम्। सुवीरां वीरं प्रथमाना महोभिः॥४०॥

उषासानक्तां बृह्ती बृहन्तम्। पर्यस्वती सुदुघे शूरिमन्द्रम्। पेशंस्वती तन्तुंना संव्ययंन्ती। देवानां देवं यंजतः सुरुको। देव्या मिमाना मनसा पुरुत्रा। होतांराविन्द्रं प्रथमा सुवाचां। मूर्धन् यज्ञस्य मधुंना दर्धाना। प्राचीनं ज्योतिर्ह्विषां वृधातः। तिस्रो देवीर्ह्विषा वर्धमानाः। इन्द्रं जुषाणा वृषेणं न पत्नीः॥४१॥

अच्छिन्नं तन्तुं पर्यसा सरम्वती। इडां देवी भारती विश्वतूर्तिः। त्वष्टा दधदिन्द्रांय शुष्मम्। अपाकोचिष्टर्यशसें पुरूणि। वृषा यजन्वृषणं भूरिरेताः। मूर्धन् यज्ञस्य समनक्त

रेवतीनां चत्वारिं च॥

देवान्। वनस्पतिरवंसृष्टो न पाशैंः। त्मन्यां समञ्जञ्छंमिता न देवः। इन्द्रंस्य हब्यैर्जुठरं पृणानः। स्वदांति हब्यं मधुना घृतेनं। स्तोकानामिन्दं प्रति शूर इन्द्रं। वृषायमाणो वृष्भस्तुंराषाट्। घृतुप्रुषा मधुंना हव्यमुन्दन्। मूर्धन् युज्ञस्यं जुषता् ধ स्वाहाँ॥४२॥

शर्धमानो महौभिः पत्नीर्घृतेनं चत्वारि [८]

आचंर्षणिप्रा विवेष यन्मां। त॰ सध्रीचींः। सत्यमित्तन्न त्वावा र अन्यो अस्ति। इन्द्रं देवो न मर्त्यो ज्यायान्। अहन्नहिं परिशयांनुमर्णः। अवांसृजोऽपो अच्छां समुद्रम्। प्रसंसाहिषे पुरुहृत शत्रून्। ज्येष्ठंस्ते शुष्मं इह रातिरंस्तु। इन्द्रा भंर दक्षिणेना वसूंनि। पतिः सिन्धूंनामसि रेवतींनाम्। स शेवृंधमधिं धाद्युम्नम्समे। महिं क्षत्रं जनाषाडिन्द्र तव्यम्। रक्षां च नो मघोनः पाहि सूरीन्। राये चं नः स्वपत्या इषे धाः॥४३॥ -[3]

देवं बर्हिरिन्द्र ५ सुदेवं देवैः। वीरवंथ्स्तीर्णं वेद्यांमवर्धयत्। वस्तौर्वृतं प्राक्तौर्भृतम्। राया ब्रहिष्मृतोऽत्यंगात्। व्सुवने वसुधेयंस्य वेतु यर्जा। देवीर्द्वार् इन्द्रई सङ्घाते। विड्वीर्यामंत्रवर्धयन्। आ वथ्सेन तर्रुणेन कुमारेणं चमीविता अपार्वाणम्। रेणुकंकाटं नुदन्ताम्। वसुवनं वसुधेर्यस्य वियन्तु यजं॥४४॥

देवी उषासानक्तां। इन्ह्रं युज्ञे प्रयत्यंह्वेताम्। दैवीर्विशः प्रायांसिष्टाम्। सुप्रींते सुधिते अभूताम्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजा। देवी जोष्ट्री वसुधिती। देविमन्द्रमवर्धताम्। अयांव्यन्याघा द्वेषा सि। आन्यावांक्षीद्वसु वार्याणि। यजमानाय शिक्षिते॥४५॥

वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवी ऊर्जाहंती दुघें सुदुधैं। पयसेन्द्रंमवर्धताम्। इष्मूर्जम्न्याऽवाँक्षीत्। सिध्र्ः सपीतिम्न्या। नवेन पूर्वं दयंमाने। पुराणेन नवम्। अधातामूर्जमूर्जाहंती वसु वार्याणि। यजंमानाय शिक्षिते। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं॥४६॥

देवा दैव्या होतांरा। देविमन्द्रंमवर्धताम्। हृताघंश श्मावा-भाष्टां वसुवार्याणि। यजंमानाय शिक्षितौ। वसुवनं वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः। पितिमिन्द्रंमवर्धयन्। अस्पृक्षद्भारंती दिवम्। रुद्रैर्य्जश् सरंस्वती। इडा वसुंमती गृहान्॥४७॥

वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यर्जा। देव इन्द्रो नराशर्सः। त्रिव्रूथिस्रिवन्धुरः। देविमिन्द्रमवर्धयत्। शतेनं शिति-पृष्ठानामाहितः। सहस्रेण प्रवर्तते। मित्रावरुणेदंस्य होत्रमर्हतः। बृह्स्पितिः स्तोत्रम्। अश्विनाऽऽध्वर्धवम्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यर्जा॥४८॥

देव इन्द्रो वनस्पतिः। हिरंण्यपर्णो मधुंशाखः सुपिप्पृतः।
देविमन्द्रंमवर्धयत्। दिव्मग्रेणाप्रात्। आऽन्तिरिक्षं
पृथिवीमंद्दश्हीत्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यजे। देवं
बर्हिर्वारितीनाम्। देविमन्द्रंमवर्धयत्। स्वासुस्थिमन्द्रेणासंन्नम्। अन्या बर्ही इष्युभ्यंभूत्। वसुवने वसुधेयस्यं वेतु
यजे। देवो अग्निः स्विष्टकृत्। देविमन्द्रंमवर्धयत्। स्विष्टं
कुर्विन्थ्स्वंष्टकृत्। स्विष्टम्द्यं करोतु नः। वसुवने वसुधेयंस्य
वेतु यजं॥४९॥

वियन्तु यजं शिक्षिते शिक्षिते वंसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं गृहान् वेतु यजांभृष्यद्वं (देवं बृर्हिर्देवीर्द्वारों देवी उपासानक्तां देवी जोष्ट्रीं देवी ऊर्जाहुंती देवा दैव्या होतारा शिक्षितो देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीर्देव इन्झे नराशभ्सों देव इन्झे वनस्पतिंदेवं बुर्हिवीरिंतीनान्देवो अग्निः स्विष्टकुद्देवम्। वेतु वियन्तु चतुर्वीतामेको वियन्तु चतुर्वेत्ववर्धयदवर्धयृत्त्रिरंवर्धतामेकोऽ वर्धयश्र्श्वतुरंवर्धयत्। वस्तोरा वृथ्येन् देवीरयावीषश्रृहताऽस्पृक्षच्छृतेन् दिवश्रं स्वास्त्रस्थश् स्विष्टश् शिक्षिते शिक्षिते शिक्षिते।।।

होतां यक्षथ्समिधाऽग्निमिडस्पदे। अश्विनेन्द्रकृ सरंस्वतीम्। अजो धूम्रो न गोधूमैः क्वंलैर्भेष्जम्। मधु शष्पैर्न तेजं इन्द्रियम्। पयः सोमः पिर्म्नुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्तत्तनूनपाथ्सरंस्वती। अविमेषो न भेष्जम्। पथा मधुंमताभरन्। अश्विनेन्द्रांय वीर्यम्॥५०॥ बदंरैरुप्वाकांभिर्भेष्जं तोकांभिः। पयः सोमः पिर्म्नुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षं नराशक्सं न नम्म्रहुम्। पितृक् सुरांयै भेष्जम्। मेषः सरंस्वती भिषक्। रथो न चन्द्र्यंश्विनौर्वृपा इन्द्रंस्य वीर्यम्॥ बदंरैरुप्वाकांभिर्भेष्जं तोकांभिः। पयः सोमः पिर्म्नुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होतर्यजं॥ इतं मधुं॥ वियन्त्वाज्यंस्य होतर्यजं॥ पृतं मधुं॥ वियन्त्वाज्यंस्य होतर्यजं॥ ५१॥

होतां यक्षदिडेडित आजुह्वांनः सरंस्वतीम्। इन्द्रं बलेन वर्धयन्। ऋष्भेण गवेन्द्रियम्। अश्विनेन्द्रांय वीर्यम्। यवैः कर्कन्धंभिः। मधुं लाजैर्न मासंरम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षद्वर्हिः सुष्टरीमोर्णमदाः। भिषङ्गासंत्या॥५२॥

भिषजाऽश्विनाऽश्वा शिशुंमती। भिषग्धेनुः सरंस्वती। भिषग्दुह इन्द्रांय भेषजम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षद्दुरो दिशंः। कृवष्यों न व्यचंस्वतीः। अश्विभ्यां न दुरो दिशंः। इन्द्रो न रोदंसी दुधं। दुहे कामान्थ्सरंस्वती॥५३॥

अश्विनेन्द्रांय भेषजम्। शुक्रं न ज्योतिरिन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षथ्सुपेशंसोषे नक्तं दिवां। अश्विनां सञ्जानाने। समं जाते सरंस्वत्या। त्विषिमिन्द्रे न भेषजम्। श्येनो न रजंसा हृदा। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं॥५४॥

वियन्त्वाज्यंस्य होत्रयंजं। होतां यक्ष्रद्देव्या होतांरा भिषजा-ऽश्विनां। इन्द्रं न जागृंवी दिवा नक्तं न भेष्जैः। शूष्ट्रं सरंस्वती भिषक्। सीसेन दुह इन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्रयंजं। होतां यक्षित्तस्रो देवीनं भेषजम्। त्रयंस्रिधातंवोऽपसंः। रूपिमन्द्रं हिर्ण्ययम्॥५५॥ अश्विनेडा न भारती। वाचा सरंस्वती। मह इन्द्रांय दध्रिन्द्रियम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मध्रं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्ष्त्त्वष्टांर्मिन्द्रम्श्विनां। भिषजुं न सरस्वतीम्। ओजो न जूतिरिन्द्रियम्। वृको न रेभसो भिषक्। यशः सुरंया भेषजम्॥५६॥

श्रिया न मासंरम्। पयः सोमः पिर्स्नुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजां। होतां यक्षद्वन्स्पितम्। श्रामितार श्रातक्रंतुम्। भीमं न मन्यु र राजांनं व्याघ्रं नमंसाऽश्विना भामम्। सरंस्वती भिषक्। इन्द्रांय दुह इन्द्रियम्। पयः सोमः पिर्स्नुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजां॥५७॥ होतां यक्षद्गि स्वाहाऽऽज्यंस्य स्तोकानांम्। स्वाहा मेदंसां पृथंक्। स्वाहा छागंमश्विभ्यांम्। स्वाहां मेष र सरंस्वत्ये। स्वाहं रूष्भिमन्द्रांय सि इहाय सहंसेन्द्रियम्। स्वाहाऽग्निं न भेषजम्। स्वाहा सोमंमिन्द्रियम्। स्वाहंन्द्र स्वानां प्रियं पाथो न भेषजम्। स्वाहां पेतम्। स्वाहा वनस्पितं प्रियं पाथो न भेषजम्। स्वाहां देवा र आज्यपान्॥५८॥

स्वाह् । ऽग्निश् होत्राञ्जुंषाणो अग्निर्भेषजम्। पयः सोमः परिस्रुतां घृतं मधुं। वियन्त्वाज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदिश्वना सरंस्वतीमिन्द्रश्रं सुत्रामांणम्। इमे सोमाः सुरामांणः। छागैर्न मेषेर्ऋष्भेः सुताः। शष्पैर्न तोकांभिः। लाजैर्महंस्वन्तः। मदा मासंरेण परिष्कृताः। शुक्राः पयंस्वन्तोऽमृताः। प्रस्थिता वो मधुश्चतः। तानृश्विना सरंस्वतीन्द्रः सुत्रामां वृत्रहा। जुषन्ताश्रं

सौम्यं मधुं। पिबंन्तु मदंन्तु वियन्तु सोमम्। होत्यंजं॥५९॥ वीर्यं वियन्त्वाज्यंस्य होत्यंजं॥५९॥ वीर्यं वियन्त्वाज्यंस्य होत्यंज् नासंत्या सरंस्वती मधुं हिर्ण्ययं भेषुजं वियन्त्वाज्यंस्य होत्यंजांज्यपानमृताः पश्चं च (स्मिभ्याऽग्निर पदः। तनृनपांथ्युप्तः। नर्याशरस्मृषिः। इडेडिको यवैर्ष्टौ। बर्हेः सप्तः। दुरोऽश्विना नर्वः। सुपेशुसर्पिः। देव्या होतांग् सीसेन् रसः। तिस्रस्त्वष्टांरमृष्टावंष्टौ। वनस्पतिमृषिः। अग्निश्वयांदशः। अश्विना द्वादंश त्रयोदशः। स्मिभ्याऽग्निं वदंर्रेवंदर्रेवंत्र्थिन्। त्विष्मृश्विना न भेषुजर रूपमृश्विनां भीमं भामम्॥॥———[११]

सिमंद्धो अग्निरंश्विना। तृप्तो घूर्मो विराद्थ्सुतः। दुहे धेनुः सरंस्वती। सोमर् शुक्रमिहेन्द्रियम्। तृनूपा भिषजां सुते। अश्विनोभा सरंस्वती। मध्वा रजारंसीन्द्रियम्। इन्द्रांय पृथिभिर्वहान्। इन्द्रायेन्दुर् सरंस्वती। नराशरसेन न्म्नहुं:॥६०॥

अधांताम्श्विना मधुं। भेषुजं भिषजां सुते। आजुह्वांना सरंस्वती। इन्द्रांयेन्द्रियाणि वीर्यम्। इडांभिरश्विनाविषम्। समूर्जुर् सर र्यिं दंधुः। अश्विना नमुंचेः सुतम्। सोमर्र शुक्रं पंरि्स्रुतां। सरंस्वती तमाभंरत्। बर्हिषेन्द्रांय पातंवे॥६१॥

क्वष्यों न व्यचंस्वतीः। अश्विभ्यां न दुरो दिशः। इन्द्रो न रोदंसी दुधै। दुहे कामान्थ्सरंस्वती। उषासा नक्तंमश्विना। दिवेन्द्र सायमिन्द्रियैः। सञ्जानाने सुपेशंसा। समं जाते सरंस्वत्या। पातं नो अश्विना दिवाँ। पाहि नक्त स् सरस्वति॥६२॥

दैव्यां होतारा भिषजा। पातिमन्द्र सर्चां सुते। तिस्रस्रेधा सरंस्वती। अश्विना भारतीडाँ। तीव्रं परिस्रुता सोमम्। इन्द्रांय सुषवुर्मदम्। अश्विना भेषजं मधुं। भेषजं नः सरंस्वती। इन्द्रे त्वष्टा यशः श्रियम्। रूप र रूपमधः सुते। ऋतुथेन्द्रो वनस्पतिः। शशमानः पंरिस्रुतां। कीलालंमश्विभ्यां मर्धु। दुहे धेनुः सरंस्वती। गोभिर्न सोमंमिश्वना। मासंरेण परिष्कृतौ। समेधाता १ सरेस्वत्या। स्वाहेन्द्रे सुतं मधुं॥६३॥

नुग्रहः पातंवे सरस्वत्यधुः सुतेंऽष्टौ चं॥=

अश्विनां हविरिन्द्रियम्। नमुचेर्धिया सरस्वती। शुक्रमांसुराद्वस्। मुघमिन्द्रांय जिभ्ररे। यमुश्विना सरंस्वती। हिविषेन्द्रमवर्धयन्। स बिंभेद वुलं मुघम्। नमुंचावासुरे सर्चा। तमिन्द्रं पशवः सर्चा। अश्विनोभा सरंस्वती॥६४॥

दर्धाना अभ्यंनूषत। हविषां यज्ञमिन्द्रियम्। य इन्द्रं इन्द्रियं द्धुः। सुविता वर्रणो भर्गः। स सुत्रामां हविष्पंतिः। यजंमानाय सश्चत। सुविता वर्रुणोऽदर्धत्। यजंमानाय दाशुषें। आदेत्त नमुंचेर्वसुं। सुत्रामा बलेमिन्द्रियम्॥६५॥

वर्रणः क्षत्रमिन्द्रियम्। भगेन सविता श्रियम्। सुत्रामा यशंसा बलम्। दधांना यज्ञमांशत। अश्विंना गोभिरिन्द्रियम्। अश्वेभिर्वीर्यं बलम्ं। हविषेन्द्र ५ सर्रस्वती। यर्जमानमवर्धयन्। ता नासंत्या सुपेशंसा। हिरंण्यवर्तनी नरौं। सरंस्वती हविष्मंती। इन्द्र कर्मसु नोऽवत। ता भिषजां सुकर्मणा। सा सुदुघा सरेस्वती। स वृंत्रहा शतक्रंतुः। इन्द्रांय दध्रिन्द्रियम्॥६६॥

देवं ब्रहिः सरंस्वती। सुदेविमन्द्रं अश्विनां। तेजो न चक्षुंरृक्ष्योः। ब्रहिषां दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवीर्द्वारों अश्विनां। भिषजेन्द्रे सरंस्वती। प्राणं न वीर्यन्त्रिसि। द्वारों दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥६७॥

देवी उषासांविश्वनां। भिषजेन्द्रे सरंस्वती। बलं न वार्चमास्यें। उषाभ्यां दधुरिन्द्रियम्। वसुवने वसुधेर्यस्य वियन्तु यर्ज। देवी जोष्ट्री अश्विनां। सुत्रामेन्द्रे सरंस्वती। श्रोत्रं न कर्णयोर्यशंः। जोष्ट्रीभ्यां दधुरिन्द्रियम्। वसुवनें वसुधेर्यस्य वियन्तु यर्ज॥६८॥

देवी ऊर्जाहुंती दुघे सुदुघें। पयसेन्द्र सरंस्वत्यश्विनां भिषजांऽवत। शुक्रं न ज्योतिः स्तनंयोराहुंती धत्त इन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवा देवानांं भिषजां। होतांराविन्द्रंमश्विनां। वषद्भारेः सरंस्वती। त्विष्ं न हृदंये मृतिम्। होतृंभ्यां दध्रिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥६९॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीः। सरंस्वत्यश्विना भारतीडाँ। शूषत्र मध्ये नाभ्यांम्। इन्द्रांय दधुरिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देव इन्द्रो नराशश्संः। त्रिवरूथः सरंस्वत्याऽश्विभ्यांमीयते रथंः। रेतो न रूपमुमृतंं जनित्रम्।

107

इन्द्रांय त्वष्टा दर्धदिन्द्रियाणि। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं॥७०॥

देव इन्द्रो वन्स्पतिः। हिरंण्यपर्णो अश्विभ्याम्। सरंस्वत्याः सुपिप्पलः। इन्द्रांय पच्यते मध्रं। ओजो न जूतिमृष्भो न भामम्। वन्स्पतिंनीं दर्धदिन्द्रियाणि। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवं ब्र्हिर्वारितीनाम्। अध्वरे स्तीर्णमृश्विभ्यांम्। ऊर्णम्रदाः सरंस्वत्याः॥७१॥

स्योनिमेन्द्र ते सदंः। ईशायै मृन्यु राजानं ब्र्हिषां दधुरिन्द्रियम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजा। देवो अग्निः स्विष्टकृत्। देवान् यक्षद्यथायथम्। होतांराविन्द्रंमिश्वनां। वाचा वाच सरंस्वतीम्। अग्नि सोम सिवष्टकृत्। स्विष्ट इन्द्रंः सुत्रामां सिवता वर्रुणो भिषक्। इष्टो देवो वनस्पतिः। स्विष्टा देवा आंज्यपाः। इष्टो अग्निरिग्निनां। होतां होत्रे स्विष्टकृत्। यशो न दधंदिन्द्रियम्। ऊर्ज्मपंचिति स्वधाम्। वसुवनं वसुधेयंस्य वियन्तु यजां॥७२॥

द्वारों दशुरिन्त्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज्ञ जोष्ट्रींभ्यां दशुरिन्त्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज्ञ होतृंभ्यां दशुरिन्त्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज्ञ होतृंभ्यां दशुरिन्त्रियं वंसुवनें वसुधेयंस्य वियन्तु यज्ञ सरंस्वत्याः वनस्पतिः पद्वं (देवं वर्रिहेर्दवीद्वारों देवी उपासांवृश्विनां देवी जोष्ट्रीं देवी उज्जाहृंती देवा देवानां भिषजां वयद्वृगेर्देवीस्तिग्रसित्त्रश्चो देवीदेव इन्द्रो नराष्ट्रश्चो वेत इन्द्रो वनस्पतिदेवं वर्रिहवीरितीनान्द्रवे अग्निः स्विष्टकृद्वेवान्। स्विभाग्राऽग्निं देव बर्रिहः सरंस्वत्यश्विनाः सर्वं वियन्तु। द्वारिस्तुग्नः सर्ववियन्तु। अज्ञ इन्द्रमोजोऽग्निं पर्ः सरंस्वतीम्। नक्तं पूर्वः सरंस्वति। अन्यत्र सरंस्वती। भिषक्पूर्वं दह इन्द्रियम्। अन्यत्रं दश्रिन्द्रियम्। सौत्रामुण्याः स्वंतासुती। अञ्चन्त्रयं यजंमानः॥॥———[१४]

अग्निम् होतांरमवृणीत। अयः सुंतासुती यजंमानः। पर्चन्यक्तीः। पर्चन्पुरोडाशान्। गृह्णन्ग्रहान्। बुध्नन्निभ्यां छागुः सरंस्वत्या इन्द्रांय। बुध्नन्थ्सरंस्वत्यै मेषिनन्द्रांयाश्वि- भ्यांम्। बुध्रन्निन्द्रांयर्षभम्श्विभ्याः सरंस्वत्यै। सूपस्था अद्य देवो वनस्पतिरभवत्। अश्विभ्यां छागेन सरस्वत्या इन्द्रांय॥७३॥

सरंस्वत्यै मेषेणेन्द्रांयािश्विभ्यांम्। इन्द्रांयर्षभेणािश्विभ्याः सरंस्वत्यै। अक्षः स्तान्मेद्स्तः प्रतिपचताग्रंभीषः। अवीवृधन्त ग्रहैंः। अपातामिश्वना सरंस्वतीन्द्रः सुत्रामां वृत्रहा। सोमान्थ्युराम्णः। उपो उक्थामदाः श्रौद्विमदां अदन्। अवीवृधन्ताङ्गूषेः। त्वाम् द्यर्षं आर्षेयर्षीणां नपादवृणीत। अय स्रंतभ्यः। एष मे देवेषु वसु वार्या यक्ष्यत् इति। ता या देवा देवदानान्यदुः। तान्यस्मा आ च शास्वं। आ चं गुरस्व। इषितश्चं होत्रसिं भद्रवाच्यांय प्रेषितो मानंषः। सूक्तवाकायं सूक्ता ब्रंहि॥७४॥ इत्रवाच्यांय प्रेषितो मानंषः। सूक्तवाकायं सूक्ता ब्रंहि॥७४॥ इत्रवाच्यांय प्रेषितो मानंषः। सूक्तवाकायं सूक्ता ब्रंहि॥७४॥

उशन्तंस्त्वा हवामह् आ नों अग्ने सुकेतुनां। त्वर सोम महे भगं त्वर सोम प्रचिंकितो मनीषा। त्वया हि नेः पितरं सोम पूर्वे त्वर सोम पितृभिः संविदानः। बर्हिषदः पितर् आऽहं पितृन्। उपंहूताः पितरोऽग्निष्वात्ताः पितरः। अग्निष्वात्तानृतुमतो हवामहे। नराशरसे सोमपीथं य आशुः। ते नो अर्वन्तः सुहवां भवन्तु। शं नो भवन्तु द्विपदे शं चतुंष्पदे। ये अंग्निष्वात्ता येऽनंग्निष्वात्ताः॥७५॥

अर्होमुर्चः पितरः सोम्यासः। परेऽवंरेऽमृतांसो भवंन्तः।

अधि ब्रुवन्तु ते अंवन्त्वस्मान्। वान्यांयै दुग्धे जुषमांणाः कर्म्भम्। उदीरांणा अवंरे परं च। अग्निष्वात्ता ऋतुभिः संविदानाः। इन्द्रंवन्तो ह्विरिदं जुंषन्ताम्। यदंग्ने कव्यवाहन् त्वमंग्न ईडितो जांतवेदः। मातंली कव्यैः। ये तांतृपुर्देवत्रा जेहंमानाः। होत्रावृधः स्तोमंतष्टासो अर्कैः। आऽग्ने याहि सुविदत्रेभिर्वाङ्। स्त्यैः कव्यैः पितृभिर्घर्मसिद्धेः। ह्व्यवाहंमजरं पुरुप्रियम्। अग्निं घृतेनं ह्विषां सप्यन्। उपांसदं कव्यवाहं पितृणाम्। स नः प्रजां वीरवंती समृण्वतु॥ ७६॥

अनंग्रिष्वात्ता जेहंमानाः सप्त चं॥———[१६]

होतां यक्षिद्रिडस्पदे। समिधानं महद्यशंः। सुषंमिद्धं वरेण्यम्। अग्निमिन्द्रं वयोधसम्। गायत्रीं छन्दं इन्द्रियम्। त्र्यविं गां वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षच्छुचिंव्रतम्। तनूनपातमुद्भिदम्। यं गर्भमदिंतिर्द्धे॥७७॥

शुचिमिन्द्रं वयोधसम्। उष्णिहं छन्दं इन्द्रियम्। दित्यवाहं गां वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यस्य होत्र्यजं। होतां यक्षदीडेन्यम्। ईडितं वृत्रहन्तंमम्। इडांभिरीड्यू सहं। सोम्मिन्द्रं वयोधसम्। अनुष्टुभं छन्दं इन्द्रियम्। त्रिवृथ्सं गां वयो दर्धत्॥७८॥

वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्यंजं। होतां यक्षथ्सुबर्हिषदम्। पूष्णवन्तममंत्र्यम्। सीदंन्तं बर्हिषं प्रिये। अमृतेन्द्रं वयोधसम्। बृह्तीं छन्दं इन्द्रियम्। पश्चांविं गां वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यजं। होतांयक्षुद्धचंस्वतीः। सुप्रायणा ऋतावृधंः॥७९॥

द्वारों देवीर्हिर्ण्ययीः। ब्रह्माण् इन्द्रं वयोधसम्। पृङ्किः छन्दं इहेन्द्रियम्। तुर्यवाहं गां वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यस्य होत्र्यजे। होतां यक्षथ्सुपेशंसे। सुशित्ये बृह्ती उभे। नक्तोषासा न दंर्शते। विश्वमिन्द्रं वयोधसम्। त्रिष्टुभं छन्दं इन्द्रियम्॥८०॥

पृष्ठवाहुं गां वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्यंजी। होतां यक्षत्प्रचेतसा। देवानांमुत्तमं यशः। होतांरा देव्यां क्वी। स्युजेन्द्रं वयोधसम्। जर्गतीं छन्दं इहेन्द्रियम्। अनुङ्गाहुं गां वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्यंजी। होतां यक्षत्पेशंस्वतीः॥८१॥

तिस्रो देवीर्हिर्ण्ययीः। भारतीर्बृह्तीर्म्हीः। पितृमिन्द्रं वयोधसम्। विराजं छन्दं इहेन्द्रियम्। धेनुं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यस्य होत्र्यजं। होतां यक्षथ्सुरेतंसम्। त्वष्टांरं पृष्टिवर्धनम्। रूपाणि बिभ्रंतं पृथंक्। पृष्टिमिन्द्रं वयोधसम्॥८२॥

द्विपदं छन्दं इहेन्द्रियम्। उक्षाणं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यजं। होतां यक्षच्छ्तक्रंतुम्। हिरंण्य-पर्णमुक्थिनम्। रुशुनां बिभ्रंतं वृशिम्। भगुमिन्द्रं वयोधसम्। क्कुमं छन्दं इहेन्द्रियम्। वृशां वेहतं गां न वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्यंजं। होतां यक्ष्यस्वाहांकृतीः। अग्निं गृहपंतिं पृथंक्। वर्रणं भेषजं क्विम्। क्षुत्रमिन्द्रं वयोधसम्। अतिंच्छन्दसं छन्दं इन्द्रियम्। बृहदंष्मं गां वयो दर्धत्। वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्यंजं॥८३॥

द्धे दर्धदत्त्वृष्धं इन्द्रियं पेशंस्वतीर्वयोपम् वेत्वाऽऽज्यंस्य होत्र्यंजं स्प्ता चं (इडस्प्टेंऽग्निङ्गायत्रीङ्यविम्ं। श्रुचित्रतृष् श्रुचित्तृष्णिहन्दित्यवाहम्। ईडेन्य् सोमंमनुष्टुभं त्रिवृथ्सम्। सुब्र्ह्रिषदंमृमृतेन्द्रं वृह्तीं पश्चविम्। व्यवंस्वतीः सुप्रायणा द्वारौं बृह्माणंः पिङ्किम्हि तुर्युवाहम्। सुपेशंसे विश्वमिन्द्रं त्रिष्टुभं पष्टवाहम्। प्रचेतसा स्युजन्द्रं जगंतीमिहानुङ्गाहम्। पेशंस्वतीस्त्रिस्रः पितं विराजांमिह धृनुत्रः। सुरेतंसन्त्वष्टांपुं पुष्टिमिन्द्रं द्विपदंमिहोक्षाण्त्रः। श्रुतकंतुं भगृमिन्द्रं कुकुभीमिह वृशात्रः। स्वाहांकृतीः क्षुत्रमतिंच्छन्दसं बृहदंपुभं गां वयो दर्धदिन्द्रियमृषि वसु नवं द्शेहीन्द्रियमष्टं नव दश् गां न वयो दर्धदिन्द्रयमृषि वसु नवं द्शेहीन्द्रयमष्टं नव दश् गां न वयो दर्धदिन्द्रयम्

सिमंद्धो अग्निः स्मिधां। सुषंमिद्धो वरेंण्यः। गायत्री छन्दं इन्द्रियम्। त्र्यविगीवयो दधुः। तनूनपाच्छुचित्रतः। तनूपाच् सरंस्वती। उष्णिक्छन्दं इन्द्रियम्। दित्यवाङ्गोवयो दधुः। इडांभिरग्निरीड्यः। सोमो देवो अमर्त्यः॥८४॥

अनुष्टुप्छन्दं इन्द्रियम्। त्रिवृथ्सो गौर्वयो दधुः। सुब्र्हिर्गिः पूंषण्वान्। स्तीर्णबंर्हिरमंत्र्यः। बृह्ती छन्दं इन्द्रियम्। पश्चांविगींवयो दधुः। दुरो देवीर्दिशो महीः। ब्रह्मा देवो बृह्स्पितेः। पुङ्किश्छन्दं इहेन्द्रियम्। तुर्यवाङ्गौर्वयो दधुः॥८५॥ उषे यह्वी सुपेशंसा। विश्वं देवा अमंत्र्याः। त्रिष्टुप्छन्दं इन्द्रियम्। पृष्ट्वाद्गौर्वयो दधुः। देव्यां होतारा भिषजा। इन्द्रेण स्युजां युजा। जगंती छन्दं इहेन्द्रियम्। अनुङ्वान्गौर्वयो दधुः। तिस्र इडा सरंस्वती। भारती मुरुतो विशंः॥८६॥ विराद्धन्दं इहेन्द्रियम्। धेनुर्गीर्न वयो दधुः। त्वष्टां तुरीपो विराद्धन्दं इहेन्द्रियम्। धेनुर्गीर्न वयो दधुः। त्वष्टां तुरीपो

अद्भुतः। इन्द्राग्नी पृष्टिवर्धना। द्विपाच्छन्दं इहेन्द्रियम्। उक्षा गौर्न वयो दधः। शृमिता नो वनस्पतिः। स्विता प्रसुवन्भगम्। कुकुच्छन्दं इहेन्द्रियम्। वृशा वेहद्गौर्न वयो दधः। स्वाहां युज्ञं वरुणः। सुक्षत्रो भेषुजं करत्। अतिंच्छन्दाश्छन्दं इन्द्रियम्। बृहदंषुभो गौर्वयो दधुः॥८७॥

अमर्त्यस्तुर्युवाङ्गोर्वयो दधुर्विशो वृशा वेहद्गोर्न वयो दधुश्चत्वारि च॥————[१८]

वसन्तेन्त्र्नां देवाः। वसंविश्चवृतां स्तुतम्। रथन्तरेण् तेर्जसा। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। ग्रीष्मेणं देवा ऋतुनां। रुद्राः पंश्चदशे स्तुतम्। बृह्ता यशंसा बलम्ं। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। वर्षाभिर्ऋतुनांऽऽदित्याः। स्तोमें सप्तदशे स्तुतम्॥८८॥

वैरूपेणं विशौजंसा। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। शार्देन्र्तृनां देवाः। एक्विश्श ऋभवंः स्तुतम्। वैराजेनं श्रिया श्रियम्। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। हेमन्तेन्र्तृनां देवाः। म्रुतंस्त्रिण्वे स्तुतम्। बलेन् शक्तेरीः सहंः। ह्विरिन्द्रे वयों दधुः। शैशिरेण्र्तृनां देवाः। त्र्यस्त्रिप्शेऽमृत एविरिन्द्रे वयों दधुः। शैशिरेण्र्तृनां देवाः। त्र्यस्त्रिप्शेऽमृत एविरिन्द्रे वयों दधुः॥८९॥

स्तोमें सप्तद्शे स्तुत सहीं हुविरिन्द्रे वयां दधुश्चत्वारिं च (वसन्तेनं ग्रीष्मेणं वुर्षाभिः शार्देनं हेम्न्तेनं शैशिरेण् पट्॥)॥———[१९]

देवं ब्र्हिरिन्द्रं वयोधसम्। देवं देवमंवर्धयत्। गायत्रिया छन्दंसेन्द्रियम्। तेज् इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवीर्द्वारों देविमन्द्रं वयोधसम्। देवीर्देवमंवर्धयन्। उष्णिहा छन्दंसेन्द्रियम्। प्राणिमन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेर्यस्य वियन्तु यर्ज॥९०॥

देवी देवं वंयोधसम्। उषे इन्द्रंमवर्धताम्। अनुष्टुभा छन्दंसेन्द्रियम्। वाचमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं। देवी जोष्ट्री देवमिन्द्रं वयोधसम्। देवी देवमवर्धताम्। बृह्त्या छन्दंसेन्द्रियम्। श्रोत्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वीतां यजं॥९१॥

देवी ऊर्जाहुंती देविमन्द्रं वयोधसम्। देवी देवमंवर्धताम्। पृङ्ग्या छन्दंसेन्द्रियम्। शुक्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधयंस्य वीतां यर्जा। देवा दैव्या होतांरा देविमन्द्रं वयोधसम्। देवा देवमंवर्धताम्। त्रिष्टुभा छन्दंसेन्द्रियम्। त्विषिमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधयंस्य वीतां यर्जा॥९२॥

देवीस्तिस्रस्तिस्रो देवीवंयोधसम्। पितिमिन्द्रंमवर्धयन्। जगत्या छन्दंसेन्द्रियम्। बलमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वियन्तु यजं। देवो नराशश्सो देविमन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। विराजा छन्दंसेन्द्रियम्। रेत इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयस्य वेतु यजं॥९३॥

देवो वनस्पतिंर्देविमन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। द्विपदा छन्दंसेन्द्रियम्। भगमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवने वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवं बर्हिर्वारितीनां देविमन्द्रं वयोधसम्। देवं देवमंवर्धयत्। क्कुभा छन्दंसेन्द्रियम्। यश इन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं। देवो अग्निः स्विष्टकृद्देविमन्द्रं वयोधसम्। देवो देवमंवर्धयत्। अतिच्छन्दसा छन्दंसेन्द्रियम्। क्षुत्रमिन्द्रे वयो दर्धत्। वसुवनं वसुधेयंस्य वेतु यजं॥९४॥

वियुन्तु यजं वीतां यजं वीतां यजं वेतु यजं वेतु यजं पश्चं च (देवं बुर्हिरागंयित्रया तेजंः। देवीद्वीरं उण्णिहाँ प्राणम्। देवी देवमुषे अंनुष्टुभा वाचमं। देवी जोष्ट्रीं बृहत्या श्रोत्रमं। देवी ऊर्जाहंती पृङ्क्या शुक्रम्। देवा देव्या होतांरा त्रिष्टुभा त्विषिम्ं। देवीस्तिम्रस्तिम्रो देवीः पितं जगत्या बलमं। देवो नराशश्मों विराजा रेतंः। देवो वनुस्पतिर्द्विपदा भगमं। देवं बुर्हिवीरितीनां कुकुभा यशंः। देवो अग्निः स्विष्टुकृदतिच्छन्दसा क्षुत्रम्। वेतु वियुन्तु चृतुर्वीतामेको वियन्तु चृतुर्वैत्ववर्थयदवर्थयश्चतुर्रवर्धतामेकोऽवर्धयश् श्चतुरवर्धयत्॥)॥

स्वाद्वीं त्वा सोमः सुरांवन्तर् सीसेन मित्रोंऽसि यहेवा होतां यक्षथ्समिधेन्द्रर् सिमंद्ध इन्द्र आचंर्षणिप्रा देवं बर्हिर्होतां यक्षथ्समिधाऽग्निर सिमंद्धो अग्निरिश्वेनाऽश्विनां ह्विरिन्द्रियं देवं बर्हिः सरस्वत्यग्निम्द्योशन्तो होतां यक्षदिडस्पदे सिमंद्धो अग्निः सिमधां वसन्तेन्त्त्नां देवं बर्हिरिन्द्रं वयोधसं विरश्तिः॥२०॥

स्वाद्वीं त्वाऽमीमदन्त पितरः साम्राज्याय पूतं पिवित्रेणोषासानक्ता बदंरैरधातां देव इन्द्रो वनस्पतिः पष्टवाहुङ्गां देवी देवं वयोधसं चतुर्नवितः॥९४॥ स्वाद्वीं त्वां वेतु यर्जा॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके षष्ठः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥सप्तमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः॥

त्रिवृथ्स्तोमों भवति। ब्रह्मवर्चसं वै त्रिवृत्। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्थे। अग्निष्टोमः सोमो भवति। ब्रह्मवर्चसं वा अग्निष्टोमः। ब्रह्मवर्चसम्वावं रुन्धे। रथन्तर सामं भवति। ब्रह्मवर्चसं वै रंथन्तरम्। ब्रह्मवर्चसमेवावं रुन्धे। परिस्रजी होतां भवति॥१॥ अरुणो मिर्मिरस्निशुं ऋः। एतद्वे ब्रह्मवर्चसस्यं रूपम्। रूपेणैव ब्रंह्मवर्चसमवं रुन्धे। बृहस्पतिंरकामयत देवानां पुरोधां गंच्छेयमितिं। स एतं बृहस्पतिसवमंपश्यत्। तमाऽहंरत्। तेनायजत। ततो वै स देवानां पुरोधामंगच्छत्। यः पुरोधाकांमः स्यात्। स बृहस्पतिसवेनं यजेत॥२॥ पुरोधामेव गंच्छति। तस्यं प्रातः सवने सन्नेषुं नाराशृ रसेषुं। एकांदश दक्षिणा नीयन्ते। एकांदश माध्यं दिने सर्वने सन्नेष् नाराश्र्सेषुं। एकांदश तृतीयसवने सन्नेषुं नाराशश्सेषुं। त्रयंस्त्रि रश्यसम्पंद्यन्ते। त्रयंस्त्रि रशृद्धे देवताः। देवतां पुवावं रुन्धे। अश्वंश्चतुस्त्रिष्ट्रशः। प्राजापत्यो वा अर्श्वः॥३॥ प्रजापंतिश्चतुस्त्रि शो देवतांनाम्। यावंतीरेव देवताः। ता एवावं रुन्धे। कृष्णाजिनेंऽभिषिंश्चति। ब्रह्मणो वा एतद्रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मवर्चसेनैवैनु ५ समर्धयति। आज्येनाभिषिश्चति। तेजो वा आज्यम्। तेजं एवास्मिन्दधाति॥४॥

यदाँग्रेयो भवंति। अग्निमुंखा ह्यृद्धिः। अथ यत्पौष्णः। पृष्टिर्वे पूषा। पृष्टिर्वेश्यंस्य। पृष्टिंमेवावं रुन्धे। प्रस्वायं सावित्रः। अथ यत्त्वाष्ट्रः। त्वष्टा हि रूपाणिं विक्रोतिं। निर्वरुणत्वायं वारुणः॥५॥

अथो य एव कश्च सन्थ्सूयतें। स हि वांरुणः। अथ् यद्वैश्वदेवः। वैश्वदेवो हि वैश्यः। अथ् यन्मांरुतः। मा्रुतो हि वेश्यः। स्प्तैतानि ह्वी १ षि भवन्ति। स्प्तगंणा वै म्रुतः। पृश्जिः पष्टौही मांरुत्या लेभ्यते। विश्वे म्रुतः। विश्वं एवैतन्मध्यतोऽभिषिंच्यते। तस्माद्वा एष विशः प्रियः। विशो हि मध्यतोऽभिषिच्यते। ऋष्मचर्मेऽध्यभिषिश्चति। स हि प्रंजनियता। द्वाऽभिषिश्चति। ऊर्ग्वा अन्नाद्यं दिधे। ऊर्जैवनम्नाद्येन् समर्धयति॥६॥

वारुणो विद्वे मुरुतोऽष्टी चं॥ [२]

यदाँग्नेयो भवंति। आग्नेयो वै ब्राँह्मणः। अथ् यथ्सौम्यः। सौम्यो हि ब्राँह्मणः। प्रस्वायैव सांवित्रः। अथ् यद्वारहस्पत्यः। एतद्वे ब्राँह्मणस्यं वाक्पतीयम्। अथ् यदंग्नीषोमीयः। आग्नेयो वै ब्राँह्मणः। तौ यदा सङ्गच्छेते॥७॥

अर्थ वीर्यावत्तरो भवति। अथ् यथ्मारस्वतः। एति प्रत्यक्षं ब्राह्मणस्यं वाक्पतीयम्। निर्वरुणत्वायैव वारुणः। अथो य एव कश्च सन्थ्सूयते। स हि वारुणः। अथ् यद्यांवापृथिव्यः। इन्द्रों वृत्राय वज्रमुदंयच्छत्। तं द्यावापृथिवी नान्वंमन्येताम्।

तमेतेनैव भांगुधेयेनान्वंमन्येताम्॥८॥

वर्ज्रस्य वा एषोऽनुमानायं। अनुमतवज्रः सूयाता इति। अष्टावेतानि ह्वी १ षि भवन्ति। अष्टाक्षेरा गायत्री। गायत्री ब्रह्मवर्च्सम्। गायत्रियेव बंह्मवर्च्समवं रुन्धे। हिरंण्येन घृतमुत्पुंनाति। तेजंस एव रुचे। कृष्णाजिनेऽभिषिश्चिति। ब्रह्मणो वा एतदंख्सामयो रूपम्। यत्कृष्णाजिनम्। ब्रह्मन्नेवनम्ख्सामयोरध्यभिषिश्चिति। घृतेनाभिषिश्चिति। तथां वीर्यावत्तरो भवति॥९॥

न वै सोमंन् सोमंस्य स्वौंऽस्ति। ह्तो ह्येषः। अभिष्तो ह्येषः। न हि हृतः सूयतें। सौमी स्तृतवंशामा लेभते। सोमो वै रेतोधाः। रेतं एव तद्दंधाति। सौम्यर्चाऽभिषिश्चित। रेतोधा ह्येषा। रेतः सोमः। रेतं एवास्मिन्दधाति। यत्किं चं राजसूयंमृते सोमम्। तथ्सवं भवति। अषांढं युथ्सु पृतंनासु पप्रिम्। सुवर्षाम्पस्वां वृजनंस्य गोपाम्। भरेषुजा स्पृति स् सुश्रवंसम्। जयंन्तं त्वामनं मदेम सोम॥१०॥

यो वै सोमेन सूयतें। स देवस्वः। यः पृशुनां सूयतें। स देवस्वः। य इष्ट्यां सूयतें। स मनुष्यस्वः। एतं वै पृथंये देवाः प्रायंच्छन्। ततो वै सोऽप्यांर्ण्यानां पशूनामंसूयत। यावंतीः कियंतीश्च प्रजा वाचं वदंन्ति। तासार् सर्वांसार

स्यते॥११॥

य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। नाराश्र्स्यर्चा-ऽभिषिश्चित। मनुष्यां वै नराश्र्सः। निह्नुत्य वावैतत्। अथाभिषिश्चिति। यित्कं चं राज्सूयंमनुत्तरवेदीकम्। तथ्सर्वं भवित। ये में पश्चाशतं दृदुः। अश्वांना स्प्यस्तुंतिः। द्युमदंग्रे मिह् श्रवंः। बृहत्कृषि मुघोनांम्। नृवदंमृत नृणाम्॥१२॥

एष गोंस्वः। षृद्धिर्श उक्थ्यों बृहथ्सांमा। पर्वमाने कण्वरथन्तरं भवति। यो वै वांज्येयः। स संम्राट्थ्स्वः। यो रांज्सूयः। स वंरुणस्वः। प्रजापंतिः स्वारांज्यं परमेष्ठी। स्वारांज्यं गौरेव। गौरिव भवति॥१३॥

य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। उभे बृंहद्रथन्तरे भंवतः। ति स्वारांज्यम्। अयुतं दक्षिणाः। ति स्वारांज्यम्। प्रतिधुषाऽभिषिश्चिति। ति स्वारांज्यम्। अनुंद्धते वेद्ये दक्षिणत आंहवनीयंस्य बृह्तः स्तोत्रं प्रत्यभिषिश्चिति। इयं वाव रथन्तरम्॥१४॥

असौ बृहत्। अनयोरेवैन्मनंन्तर्हितम्भिषिश्चितः। पृशुस्तोमो वा एषः। तेनं गोस्वः। षृद्गिष्शः सर्वः। रेवज्ञातः सहंसा वृद्धः। क्षत्राणां क्षत्रभृत्तंमो वयोधाः। महान्मंहित्वे तंस्तभानः। क्षत्रे राष्ट्रे चं जागृहि। प्रजापंतेस्त्वा परमेष्ठिनः स्वारांज्येनाभिषिश्चामीत्यांह। स्वारांज्यमेवैनं गमयति॥१५॥ हुव् भ्वृति रुथ्न्तुरमाहेर्कं च॥—————————————————[$oldsymbol{\xi}$]

सि १ हे व्याघ्र उत या पृदांकौ। त्विषि रुग्नौ ब्राँह्मणे सूर्ये या। इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आगुन्वर्चसा संविदाना। या रांजन्ये दुन्दुभावायंतायाम्। अश्वंस्य ऋन्द्ये पुरुषस्य मायौ। इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आगुन्वर्चसा संविदाना। या हस्तिनि द्वीपिनि या हिरंण्ये। त्विष्रश्वंषु पुरुषेषु गोषुं॥१६॥

इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आग्न्वर्चसा संविदाना। रथे अक्षेषुं वृष्भस्य वाजें। वाते पूर्जन्ये वरुणस्य शुष्में। इन्द्रं या देवी सुभगां जजानं। सा न आग्न्वर्चसा संविदाना। राडंसि विराडंसि। सुम्राडंसि स्वराडंसि। इन्द्रांय त्वा तेजंस्वते तेजंस्वन्त श्रीणामि। इन्द्रांय त्वौजंस्वत ओजंस्वन्त श्रीणामि॥१७॥

इन्द्रांय त्वा पर्यस्वते पर्यस्वन्तः श्रीणामि। इन्द्रांय त्वाऽऽयुंष्मत् आयुंष्मन्तः श्रीणामि। तेजोंऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि। तेजंस्वदस्तु मे मुखम्। तेजंस्वच्छिरों अस्तु मे। तेजंस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्क्ष्। तेजंसा सम्पिपृग्धि मा। ओजोंऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि॥१८॥

ओर्जस्वदस्तु मे मुखम्ँ। ओर्जस्वच्छिरों अस्तु मे। ओर्जस्वान् विश्वतः प्रत्यङ्कः। ओर्जसा सं पिंपृग्धि मा। पयोऽसि। तत्ते प्र यंच्छामि। पयंस्वदस्तु मे मुखम्ँ। पयंस्वच्छिरों अस्तु मे। पयंस्वान् विश्वतंः प्रत्यङ्कः। पयंसा सं पिंपृग्धि मा॥१९॥

आयुंरिस। तत्ते प्र यंच्छामि। आयुंष्मदस्तु मे मुखम्ं। आयुंष्मच्छिरों अस्तु मे। आयुंष्मान् विश्वतः प्रत्यङ्कः। आयुंषा सं पिंपृग्धि मा। इममंग्न आयुंषे वर्चसे कृधि। प्रिय॰ रेतों वरुण सोम राजन्। मातेवासमा अदिते शर्म यच्छ। विश्वे देवा जरंदिष्ट्र्यथाऽसंत्॥२०॥

आयुंरिस विश्वायुंरिस। सर्वायुंरिस सर्वमायुंरिस। यतो वातो मनोजवाः। यतः क्षरंन्ति सिन्धंवः। तासाँ त्वा सर्वासार रुचा। अभिषिश्चामि वर्चसा। समुद्र इंवािस गृह्मनाँ। सोमं इवास्यदाँभ्यः। अग्निरिंव विश्वतः प्रत्यङ्कः। सूर्यं इव ज्योतिषा विभूः॥२१॥

अपां यो द्रवंणे रसंः। तमहम्स्मा आंमुष्यायणायं। तेर्जसे ब्रह्मवर्चसायं गृह्णामि। अपां य ऊर्मी रसंः। तमहम्स्मा आं-मुष्यायणायं। ओजंसे वीर्याय गृह्णामि। अपां यो मध्यतो रसंः। तमहम्स्मा आंमुष्यायणायं। पृष्ठौ प्रजनंनाय गृह्णामि। अपां यो यज्ञियो रसंः। तमहम्स्मा आंमुष्यायणायं। आयुंषे दीर्घायुत्वायं गृह्णामि॥२२॥

अभिप्रेहिं वीरयंस्व। उग्रश्चेत्तां सपत्न्हा। आतिष्ठ मित्रवर्धनः। तुभ्यं देवा अधिब्रवन्। अङ्कौ न्यङ्कावभित् आतिष्ठ वृत्रहृत्रथम्ं। आतिष्ठंन्तं परि विश्वं अभूषन्। श्रियं वसानश्चरित स्वरोचाः। महत्तद्स्यासुरस्य नामं। आ विश्वरूपो अमृतानि तस्थौ। अनु त्वेन्द्रों मद्त्वनु बृहुस्पतिः॥२३॥

अनु सोमो अन्वग्निरांवीत्। अनुं त्वा विश्वं देवा अंवन्तु। अनुं सप्त राजांनो य उताभिषिक्ताः। अनुं त्वा मित्रावरुंणाविहावंतम्। अनु द्यावांपृथिवी विश्वशंम्भू। सूर्यो अहोंभिरनुं त्वाऽवतु। चन्द्रमा नक्षंत्रेरनुं त्वाऽवतु। द्यौश्चं त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृहद्दक्षिणा त्वा पिपर्तु। अनुं स्वधा चिकिता सोमो अग्निः। आऽयं पृणक्तु रजंसी उपस्थम्॥२४॥

प्रजापंतिः प्रजा अंसृजत। ता अंस्माथ्सृष्टाः परांचीरायन्। स एतं प्रजापंतिरोदनमंपश्यत्। सोऽन्नं भूतोंऽतिष्ठत्। ता अन्यत्रान्नाद्यमवित्वा। प्रजापंतिं प्रजा उपावंतन्त। अन्नमेवेनं भूतं पश्यंन्तीः प्रजा उपावंतन्ते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। सर्वाण्यन्नांनि भवन्ति॥२५॥

सर्वे पुरुषाः। सर्वांण्येवान्नान्यवं रुन्थे। सर्वान्पुरुषान्। राडंसि विराड्सीत्यांह। स्वारांज्यमेवेनं गमयति। यद्धिरंण्यं ददांति। तेज्सतेनावं रुन्थे। यत्तिंसृथुन्वम्। वीर्यं तेनं। यदष्ट्रांम्॥२६॥ पृष्टिं तेने। यत्कंमण्डलुम्ं। आयुष्टेनं। यद्धिरंण्यमा ब्रध्नातिं। ज्योतिर्वे हिरंण्यम्। ज्योतिरेवास्मिन्दधाति। अथो तेजो वै हिरंण्यम्। तेजं एवाऽऽत्मन्धंत्ते। यदोद्नं प्राश्ञातिं। एतदेव सर्वमवरुध्यं॥२७॥

तदंस्मिन्नेक्धाऽधाँत्। रोहिण्यां कार्यः। यद्ग्राँह्मण एव रोहिणी। तस्मादेव। अथो वर्ष्मैवेन र समानानां करोति। उद्यता सूर्येण कार्यः। उद्यन्तं वा एतर सर्वाः प्रजाः प्रतिनन्दन्ति। दिदृक्षेण्यो दर्श्वनीयो भवति। य एवं वेदं। ब्रह्मवादिनो वदन्ति॥२८॥ अवेत्योऽवभृथा (३) ना (३) इतिं। यद्दर्भपुञ्जीलैः प्वयंति। तथ्वदेवावैति। तन्नावैति। त्रिभिः पंवयति। त्रयं इमे लोकाः। एभिरेवेनं लोकैः पंवयति। अथो अपां वा एतत्तेजो वर्चः। यद्दर्भपुञ्जीलैः प्वयंति। अपामेवेनं तेजंसा वर्चसा-ऽभिषिञ्चति॥२९॥

प्रजापितरकामयत बहोर्भूयाँन्थ्स्यामिति। स एतं पश्चशार्दीयंमपश्यत्। तमाऽहंरत्। तेनांयज्ञत। ततो व स बहोर्भूयांनभवत्। यः कामयंत बहोर्भूयांन्थ्स्यामिति। स पंश्चशार्दीयंन यजेत। बहोर्भूयांनभवति। मुरुथ्स्तोमो वा एषः। मरुतो हि देवानां भूयिष्ठाः॥३०॥

बहुर्भवति। य एतेन् यर्जते। य उंचैनमेवं वेदं। पुश्चशारदीयों भवति। पश्च वा ऋतवंः संवथ्सरः। ऋतुष्वेव संवथ्सरे प्रतिं तिष्ठति। अथो पश्चौक्षरा पङ्किः। पाङ्को यज्ञः। यज्ञमेवावं रुन्धे। सप्तदुशङ् स्तोमा नातिं यन्ति। सप्तदुशः प्रजापंतिः। प्रजा-पंतरास्यै॥३१॥

अगस्त्यो मुरुद्धो उक्ष्णः प्रौक्षंत्। तानिन्द्र आदंत्त। त एनं वर्ज्रमुद्धत्याभ्यायन्त। तानगस्त्यंश्चैवेन्द्रंश्च कयाशुभीयेनाशमयताम्। ताञ्छान्तानुपाँह्वयत। यत्कंयाशुभीयं भवंति शान्त्यैं। तस्मांदेत ऐन्द्रामारुता उक्षाणः सवनीयां भवन्ति। त्रयः प्रथमेऽहुन्ना लेभ्यन्ते। एवं द्वितीयें। एवं तृतीयें॥३२॥

पुवं चंतुर्थे। पश्चौत्तमेऽह्ना लेभ्यन्ते। वर्षिष्ठमिव ह्यंतदहंः। वर्षिष्ठः समानानां भवति। य एतेन यजंते। य उंचैनमेवं वेदं। स्वारौज्यं वा एष युज्ञः। एतेन वा एक्या वां कान्दमः स्वारौज्यमगच्छत्। स्वारौज्यं गच्छति। य एतेन यजंते॥३३॥

य उं चैनमेवं वेदं। मारुतो वा एषः स्तोमंः। एतेन वै मुरुतों देवानां भूयिष्ठा अभवन्। भूयिष्ठः समानानां भवति। य एतेन यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। पृश्चशारदीयो वा एष यज्ञः। आ पश्चमात्पुरुषादन्नमित्ति। य एतेन यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। स्प्तद्शः प्रजापंतिः। प्रजापंतेरेव नैतिं॥३४॥

अस्या जरांसो दमा मृरित्राः। अर्चर्धूमासो अग्नयः पावकाः। श्विचीचर्यः श्वात्रासो भुरण्यवः। वनुर्षदो वायवो न सोमाः। यजां नो मित्रावरुणा। यजां देवा र ऋतं बृहत्। अग्ने यिक्षे स्वन्दमम्। अश्विना पिबंत र सुतम्। दीद्यंग्नी शुचिव्रता। ऋतुनां यज्ञवाहसा॥३५॥

द्वे विरूपे चरतः स्वर्धं। अन्याऽन्यां वृथ्समुपं धापयेते। हरिंर्न्यस्यां भवंति स्वधावान्। शुक्रो अन्यस्यां दहशे सुवर्चाः। पूर्वाप्रं चरतो माययेतौ। शिशू कीर्डन्तौ परिं यातो अध्वरम्। विश्वान्यन्यो भुवंनाऽभि चष्टें। ऋतून्न्यो विदधंज्ञायते पुनः। त्रीणि शता त्रीष्हस्राण्यग्निम्। त्रिष्शचं देवा नवं चाऽसपर्यन्॥३६॥

औक्षं घृतैरास्तृंणन्बर्हिरंस्मै। आदिद्धोतांरं न्यंषादयन्त। अग्निनाऽग्निः समिध्यते। कृविर्गृहपंतिर्युवां। हृव्यवाङ्गुह्वांऽऽस्यः। अग्निर्देवानां जठरम्। पूतदंक्षः कृविक्रंतुः। देवो देवेभिरा गंमत्। अग्निश्रियों मुरुतों विश्वकृष्टयः। आ त्वेषमुग्रमवं ईमहे वयम्॥३७॥

ते स्वानिनों रुद्रियां वर्षिनिर्णिजः। सिर्हा न हेषक्रंतवः सुदानंवः। यदुंत्तमे मंरुतो मध्यमे वाँ। यद्वांऽवमे सुंभगासो दिवि ष्ठ। ततों नो रुद्रा उत वाऽन्वस्यं। अग्ने वित्ताद्धविषो यद्यजांमः। ईडें अग्निः स्ववंस्त्रमोंभिः। इह प्रसप्तो वि चं यत्कृतं नेः। रथैरिव प्रभेरे वाज्यद्भिः। प्रदक्षिणिन्म्रुताः स्तोमंमृद्धाम्॥३८॥

श्रुधि श्रुंत्कर्ण् वह्निंभिः। देवैरंग्ने स्यावंभिः। आसींदन्तु बर्हिषिं। मित्रो वर्रुणो अर्यमा। प्रात्यावांणो अध्वरम्। विश्वेषामदिंतिर्यज्ञियांनाम्। विश्वेषामितिंथिर्मानुंषाणाम्। अग्निर्देवानामवं आवृणानः। सुमृडीको भवतु विश्ववेदाः। त्वे अग्ने सुमितिं भिक्षंमाणाः॥३९॥

दिवि श्रवो दिधरे यज्ञियांसः। नक्तां च चुकुरुषसा विरूपे। कृष्णं च वर्णमरुणं च सन्धुः। त्वामंग्न आदित्यासं आस्यम्। त्वां जिह्वा १ शुचंयश्चकिरे कवे। त्वा १ रांतिषाचो अध्वरेषुं सिश्चरे। त्वे देवा ह्विरंदन्त्याहुंतम्। नि त्वां यज्ञस्य साधंनम्। अग्ने होतांरमृत्विजम्। वनुष्वद्देव धीमिह् प्रचेतसम्। जी्रं दूतममंर्त्यम्॥४०॥

य्ज्ञवाहुसासपुर्य-व्यमृद्धां भिक्षमाणाः प्रचैतस्मेकं च॥———[१२]

तिष्ठा हरी रथ आ युज्यमांना याहि। वायुर्न नियुतों नो अच्छै। पिबास्यन्थों अभिसृष्टो अस्मे। इन्द्रः स्वाहां रिमा ते मदाय। कस्य वृषां सुते सचां। नियुत्वांन्वृष्भो रंणत्। वृत्रहा सोमंपीतये। इन्द्रं वयं महाधने। इन्द्रमर्भे हवामहे। युजं वृत्रेषुं विज्ञणम्॥४१॥

द्विता यो वृत्रहन्तमः। विद इन्द्रेः शतक्रेतुः। उपं नो हरिभिः सुतम्। स सूर आजनयं ज्योतिरिन्द्रम्। अया धिया त्रिण्रिद्रिबर्हाः। ऋतेनं शुष्मी नवंमानो अर्कैः। व्युंस्निधीं अस्रो अद्रिर्बिभेद। उतत्यदाश्वश्वियम्। यदिन्द्र नाहुंषी्ष्वा। अग्रे विक्षु प्रतीदंयत्॥४२॥

भरेष्वन्द्र स्मुहव हिवामहे। अहित्र मुकृतं दैव्यं जनम्। अग्निं मित्रं वर्रण सातये भगम्। द्यावापृथिवी मुरुतः स्वस्तये। मृहि क्षेत्रं पुरुश्चन्द्रं वि विद्वान्। आदिथ्मखिभ्यश्चरथ समैरत्। इन्द्रो नृभिरजन्दीद्यानः साकम्। सूर्यमुषसं गातुमग्निम्। उरुं नो लोकमन् नेषि विद्वान्। सुर्वर्वुङ्योतिरभय स्वस्ति॥४३॥

ऋष्वा तं इन्द्र स्थविंरस्य बाहू। उपंस्थेयाम शर्णा बृहन्तां। आ नो विश्वांभिरूतिभिः स्जोषाः। ब्रह्मं जुषाणो हंर्यश्व याहि। वरीवृज्थस्थविंरेभिः सुशिप्र। अस्मे दधृदृषण् शृष्मंमिन्द्र। इन्द्रांय गावं आशिरम्ं। दुदुह्रे वृज्जिणे मधुं। यथ्सींमुपह्बरे विदत्। तास्ते विज्ञिन्धेनवों जोजयुर्नः॥४४॥

गर्भस्तयो नियतो विश्ववाराः। अहंरहुर्भूय इञ्जोगुंवानाः। पूर्णा इंन्द्र क्षुमतो भोजनस्य। इमां ते धियं प्र भेरे महो महीम्। अस्य स्तोत्रे धिषणा यत्तं आन्जे। तमुंथ्सवे चं प्रस्वे चं सास्हिम्। इन्द्रं देवासः शवंसा मदं ननुं॥४५॥

वृज्ञिणमयथ्स्वृस्ति जोजयुर्नः सुप्त चं॥————[१३]

प्रजापंतिः पृशूनंसृजत। तैंऽस्माथ्मृष्टाः परांं च आयन्। तानंग्निष्टोमेन् नाऽऽप्नोत्। तानुक्थ्येन् नाऽऽप्नोत्। तान्थ्योड्शिना नाऽऽप्नौत्। तान्नात्रिया नाऽऽप्नौत्। तान्थ्यन्धिना नाऽऽप्नौत्। सौऽग्निमंब्रवीत्। इमान्मं ईफ्सेतिं। तानुग्निस्त्रिवृता स्तोमंनु नाऽऽप्नौत्॥४६॥

स इन्द्रंमब्रवीत्। इमान्मं ईफ्सेतिं। तानिन्द्रंः पश्चद्रशेन् स्तोमेन् नाऽऽप्नौत्। स विश्वान्देवानंब्रवीत्। इमान्मं ईफ्सतेतिं। तान् विश्वेदेवाः संप्तद्रशेन् स्तोमेन् नाऽऽप्नुंवन्। स विष्णुंमब्रवीत्। इमान्मं ईफ्सेतिं। तान् विष्णुंरेकविश्शेन् स्तोमेनाऽऽप्नोत्। वार्वन्तीयेनावारयत॥४७॥

इदं विष्णुर्वि चंक्रम् इति व्यंक्रमत। यस्माँत्पृशवः प्रप्रेव् भ्रश्शेरन्। स एतेनं यजेत। यदाप्नोंत्। तद्प्तोर्यामंस्याप्तोर्याम्-त्वम्। एतेन् वे देवा जैत्वांनि जित्वा। यं काम्मकांमयन्त् तमाँऽऽप्नुवन्। यं कामंं कामयंते। तमेतेनाँऽऽप्नोति॥४८॥ स्त्रोमंन् नाऽऽप्रोदवारयत् ववं वा——[१४]

व्याघ्रोऽयम्ग्रौ चंरित प्रविष्टः। ऋषींणां पुत्रो अंभिशस्तिपा अयम्। नमस्कारेण नमंसा ते जुहोमि। मा देवानां मिथुयाकंर्म भागम्। सावीर्हि देव प्रस्वायं पित्रे। वर्ष्माणंमस्मै विर्माणंमस्मै। अथास्मभ्य सिवतः सर्वतांता। दिवेदिव आ सुंवा भूरि पृश्वः। भूतो भूतेषुं चरित प्रविष्टः। स भूतानामधिपतिर्बभूव॥४९॥

तस्यं मृत्यौ चंरित राज्ञसूयम्ं। स राजां राज्यमनुं मन्यतामिदम्। येभिः शिल्पैः पप्रथानामद्दर्श्हत्। येभिर्चाम्भ्यपि रेशत्प्रजापंतिः। येभिर्वाचं विश्वरूपार समव्ययत्। तेनेममंग्र इह वर्चसा समंङ्घि। येभिरादित्यस्तपंति प्र केतुभिः। येभिः सूर्यो दृदृशे चित्रभानः। येभिर्वाचं पुष्कुलेभिरव्ययत्। तेनेममंग्र इह वर्चसा समङ्घि॥५०॥ आऽयं भांतु शवंसा पश्चं कृष्टीः। इन्द्रं इव ज्येष्ठो भंवतु प्रजावान्। अस्मा अंस्तु पुष्कुलं चित्रभांनु। आऽयं पृणक्तु रजंसी उपस्थम्। यत्ते शिल्पं कश्यप रोचनावंत्। इन्द्रियावंत्पुष्कुलं चित्रभांनु। यस्मिन्थ्सूर्या अर्पिताः सप्त साकम्। तस्मिन्राजांन्मिधे विश्वयेमम्। द्यौरेसि पृथिव्यंसि। व्याघ्रो वैयाघ्रेऽिधं॥५१॥

विश्रंयस्व दिशों महीः। विशंस्त्वा सर्वा वाञ्छन्तु। मा त्वद्राष्ट्रमधि भ्रशत्। या दिव्या आपः पर्यसा सम्बभूवुः। या अन्तरिक्ष उत पार्थिवीर्याः। तासाँ त्वा सर्वासार रुचा। अभिषिश्चामि वर्चसा। अभि त्वा वर्चसाऽसिचं दिव्येने। पर्यसा सह। यथासां राष्ट्रवर्धनः॥५२॥

तथाँ त्वा सिवता करत्। इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्। समुद्रव्यंचस्ङ्गिरंः। रथीतंमः रथीनाम्। वाजांनाः सत्पंतिं पितिम्। वसंवस्त्वा पुरस्तांदिभिषिश्चन्तु गायत्रेण् छन्दंसा। रुद्रास्त्वां दक्षिण्तोऽभिषिश्चन्तु त्रैष्टृंभेन् छन्दंसा। आदित्यास्त्वां पश्चादिभिषिश्चन्तु जागंतेन् छन्दंसा। विश्वें त्वा देवा उत्तर्तोऽभिषिश्चं त्वाऽनुंष्टुभेन् छन्दंसा। बृह्स्पतिंस्त्वोपरिंष्टाद्भिषिंश्चतु पाङ्केन् छन्दंसा॥५३॥

अरुणं त्वा वृकंमुग्रङ्कं जङ्करम्। रोचंमानं मुरुतामग्रे अर्चिषंः। सूर्यवन्तं मुघवानं विषासिहम्। इन्द्रंमुक्थेषुं नामहूतंम १ हुवेम। प्र बाहवां सिसृतं जीवसे नः। आ नो गर्व्यातिमुक्षतं घृतेनं। आ नो जने श्रवयतं युवाना। श्रुतं में मित्रावरुणा हवेमा। इन्द्रंस्य ते वीर्युकृतः। बाहू उपावं हरामि॥५४॥ वृश्वाव्यंप्रतेनेममंत्र इह वर्षम् समिष्कृ वैग्रावेश गष्ट्वर्यः पाईन् व्रन्यसेग्रावंहरामि॥——[१५]

अभि प्रेहिं वीरयंस्व। उग्रश्चेत्तां सपब्रहा। आतिष्ठ वृत्रहन्तंमः। तुभ्यं देवा अधिंब्रवन्। अङ्कौ न्यङ्कावभितो रथं यौ। ध्वान्तं वाताग्रमन् स्श्चरंन्तौ। दूरेहंतिरिन्द्रियावांन्यत्त्री। ते नोऽग्नयः पप्रयः पारयन्तु। नमंस्त ऋषे गद। अव्यंथाये त्वा स्वधाये त्वा॥५५॥

मा नं इन्द्राभित्स्त्वदृष्वारिष्टासः। एवा ब्रह्मन्तवेदंस्तु। तिष्ठा रथे अधि यह्वज्रहस्तः। आ र्श्मीन्देव युवसे स्वर्श्वः। आ तिष्ठ वृत्रहन्नातिष्ठंन्तं परिं। अनु त्वेन्द्रों मद्त्वनं त्वा मित्रावर्रुणौ। द्यौश्चं त्वा पृथिवी च प्रचेतसा। शुक्रो बृहद्दक्षिणा त्वा पिपर्तु। अनं स्वधा चिकिता समेमों अग्निः। अनं त्वाऽवतु सविता सवेनं॥५६॥

इन्द्रं विश्वां अवीवृधन्। समुद्रव्यंचस्ङ्गिरंः। र्थीतंम १ रथीनाम्। वाजांना १ सत्पंतिं पतिम्। परिमा सेन्या घोषाः। ज्यानां वृञ्जन्तु गृध्नवंः। मेथिष्ठाः पिन्वंमाना इह। मां गोपंतिम्भि संविंशन्तु। तन्मेऽनुंमित्रन्नं मन्यताम्। तन्माता पृथिवी तित्पता द्यौः॥५७॥

तद्गावाणः सोम्सुतों मयो्भुवंः। तदंश्विना शृणुतः सौभगा युवम्। अवं ते हेड् उदुंत्तमम्। एना व्याघ्रं पंरिषस्वजानाः। सि॰्हः हिन्वन्ति महृते सौभंगाय। समुद्रं न सुहुवंन्तस्थिवाः सम्। मुमृज्यन्ते द्वीपिनंमुफ्स्वंन्तः। उदसावेतु सूर्यः। उदिदं मांमुकं वचंः। उदिहि देव सूर्य। सह वृग्नुना ममं। अहं वाचो विवाचंनम्। मिय वागंस्तु धर्णसिः। यन्तुं नृदयो वर्षंन्तु पूर्जन्याः। सुपिप्पुला ओषंधयो भवन्तु। अन्नवतामोदनवंतामामिक्षंवताम्। एषाः राजां भूयासम्॥५८॥

स्व्यायैं त्वा स्वेन द्योः सूर्य सप्त चं॥_____[१६

ये केशिनंः प्रथमाः स्त्रमासंत। येभिराभृंतं यदिदं विरोचंते। तेभ्यों जुहोमि बहुधा घृतेनं। रायस्पोषंणेमं वर्चसा सः सृंजाथ। नर्ते ब्रह्मण्स्तपंसो विमोकः। द्विनाम्नीं दीक्षा वृशिनी ह्यंग्रा। प्र केशाः सुवतं काण्डिनों भवन्ति। तेषां ब्रह्मेदीशे वपंनस्य नान्यः। आ रोह प्रोष्टं विषंहस्व शत्रून्ं। अवासाग्दीक्षा वृशिनी ह्यंग्रा॥५९॥

देहि दक्षिणां प्रतिरस्वायुः। अथामुच्यस्व वरुणस्य पाशांत्। येनावंपथ्सविता क्षुरेणं। सोमंस्य राज्ञो वरुणस्य विद्वान्। तेनं ब्रह्माणो वपतेदम्स्योर्जेमम्। रय्या वर्चसा स॰ सृंजाथ। मा ते केशानन् गाद्वर्च पृतत्। तथा धाता कंरोतु ते। तुभ्यमिन्द्रो बृहस्पतिः। सुविता वर्च आदंधात्॥६०॥

तेभ्यों निधानं बहुधा व्यैच्छन्। अन्तरा द्यावांपृथिवी अपः सुवंः। दुर्भस्तम्बे वीर्यंकृते निधायं। पौइस्येनेमं वर्चसा सर सृंजाथ। बलं ते बाहुवोः संविता दंधातु। सोमंस्त्वाऽनक्तु पर्यसा घृतेनं। स्त्रीषु रूपमंश्विनैतन्नि धंत्तम्। पौइस्येनेमं वर्चसा सरसृंजाथ। यथ्सीमन्तं कङ्कंतस्ते लिलेखं। यद्वां क्षुरः परिववर्ज् वपईस्ते। स्त्रीषु रूपमंश्विनैतन्नि धंत्तम्। पौइस्येनेमर सर सृंजाथो वीर्यण॥६१॥ अवांसार्थेश वृत्रमे व्यंत्र व्यं स्त्र वे वां व्यं विर्वाण॥६१॥

इन्द्रं वै स्वाविशों मुरुतो नापांचायन्। सोऽनंपचाय्यमान एतं विधनमंपश्यत्। तमाऽहरत्। तेनांयजत। तेनैवासान्तर सर्थ स्तम्भं व्यंहन्। यद्यहन्ं। तिद्वेधनस्यं विधनत्वम्। वि पाप्मानं भ्रातृंव्यर् हते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं॥६२॥

य राजांनं विशो नाप्चायंयुः। यो वां ब्राह्मणस्तमंसा पाप्मना प्रावृतः स्यात्। स एतेनं यजेत। विघनेनैवैनंद्विहत्यं। विशामाधिपत्यं गच्छति। तस्य द्वे द्वांदशे स्तोत्रे भवंतः। द्वे चंतुर्वि १ शे। औद्भिंद्यमेव तत्। एतद्वै क्षुत्रस्यौद्भिंद्यम्। यदंस्मै स्वाविशों बुलि १ हर्रन्ति॥६३॥ हर्गन्त्यस्मै विशो बिलिम्। ऐन्मप्रतिख्यातं गच्छति। य एवं वेदं। प्रबाहुग्वा अग्रे क्षुत्राण्यातेपुः। तेषामिन्द्रः क्षुत्राण्यादेत्त। न वा इमानि क्षुत्राण्यंभूविन्निति। तन्नक्षेत्राणां नक्षत्रत्वम्। आ श्रेयंसो भ्रातृंव्यस्य तेजं इन्द्रियं देत्ते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं॥६४॥

तद्यथां हु वै संचिक्तिणौ कप्लंकावुपावंहितौ स्याताँम्। एवमेतौ युग्मन्तौ स्तोमौँ। अयुक्षु स्तोमेषु क्रियेते। पाप्मनोऽपंहत्यै। अपं पाप्मानं भ्रातृंव्य हते। य एतेन् यजंते। य उं चैनमेवं वेदं। तद्यथां हु वै सूंतग्रामण्यः। एवं छन्दा हिस। तेष्वसावांदित्यो बृंहतीरभ्यूंढः॥६५॥

स्तोबृंहतीषु स्तुवते स्तो बृंहन्। प्रजयां प्शुभिरसानीत्येव। व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तं वे क्षत्रं विशा। विशेवनं क्षत्रेण् व्यतिषजति। व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तो वे ग्रांमणीः संजातेः। स्जातेरेवेनं व्यतिषजति। व्यतिषक्ताभिः स्तुवते। व्यतिषक्तो वे पुरुषः पाप्मभिः। व्यतिषक्ताभिरेवास्यं पाप्मनो नुदते॥६६॥

वेद् हर्रन्त्येनमेवं वेद्गुभ्यूंढः पाप्मभिरेकं च॥——[१८]

त्रिवृद्यदाँग्रेयाँऽग्निम्ंखा ह्यद्धिर्यदाँग्रेय आँग्नेयो न वै सोमेंन् यो वै सोमेंने्ष गोंस्वः सि्र्हेंऽभि प्रेहिं मित्रवर्धनः प्रजापंतिस्ता ओंद्नं प्रजापंतिरकामयत बहोर्भूयांनगस्त्योस्या जरांस्स्तिष्टा हरीं प्रजापंतिः पृश्चन्व्याघ्रोंऽयम्भिप्रेहिं वृत्रहन्तंमो ये केशिन् इन्द्रं वा अष्टादंश॥१८॥

त्रिवृद्यो वै सोमेनायुरिस बहुर्भवित् तिष्ठा हरीरथ आयं भांतु तेभ्यों निधान् षट्थ्यंष्टिः॥६६॥

सप्तमः प्रश्नः 133

त्रिवृत्पाप्मनों नुदते॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके सप्तमः प्रपाठकः समाप्तः॥

॥अष्टमः प्रश्नः॥

॥ तैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः॥

पीवोंन्ना रिय्वृधं सुमेधाः। श्वेतः सिंषिक्त नियुतांमिभिश्रीः। ते वायवे समनसो वितंस्थः। विश्वेन्नरंः स्वपृत्यानि चक्रः। रायेऽनु यञ्जजतू रोदंसी उभे। राये देवी धिषणां धाति देवम्। अधां वायुं नियुतंः सश्चत् स्वाः। उत श्वेतं वसुंधितिन्निरेके। आ वायो प्र याभिः। प्र वायुमच्छां बृह्ती मंनीषा॥१॥

बृहद्रंयिं विश्ववांरा रथप्राम्। द्युतद्यांमा नियुतः पत्यंमानः। कृविः कृविमियक्षसि प्रयज्यो। आ नो नियुद्धिः शृतिनीभिरध्वरम्। सहस्रिणीभिरुपं याहि यज्ञम्। वायो अस्मिन् हृविषिं मादयस्व। यूयं पात स्वस्तिभिः सदां नः। प्रजापते न त्वदेतान्यन्यः। विश्वां जातानि परि ता बंभूव। यत्कांमास्ते जुहुमस्तं नो अस्तु॥२॥

वयः स्यांम् पतंयो रयीणाम्। रयीणां पतिं यज्तं बृहन्तम्। अस्मिन्भरे नृतंम् वाजसातौ। प्रजापंतिं प्रथम्जामृतस्यं। यजांम देवमिधं नो ब्रवीत्। प्रजापते त्वित्रिधिपाः पुराणः। देवानां पिता जंनिता प्रजानांम्। पतिर्विश्वंस्य जगंतः पर्स्पाः। हिवर्नो देव विह्वे जुंषस्व। तवेमे लोकाः प्रदिशो दिश्रंश्च॥३॥

पुरावतो निवतं उद्वतंश्च। प्रजापते विश्वसृज्जीवधंन्य इदं

नो देव। प्रतिहर्य ह्व्यम्। प्रजापितिं प्रथमं यज्ञियांनाम्। देवानामग्रे यज्ञतं यंजध्वम्। स नो ददातु द्रविण १ सुवीर्यम्। रायस्पोषं वि ष्यंतु नाभिमस्मे। यो राय ईशे शतदाय उक्थ्यः। यः पंशूना १ रिक्षेता विष्ठितानाम्। प्रजापितिः प्रथमजा ऋतस्यं॥४॥

स्हस्रंधामा जुषता हिवर्नः। सोमांपूषणेमौ देवौ। सोमांपूषणा रजंसो विमानम्। सप्तचंक्र रथमविश्वमिन्वम्। विष्वृतं मनंसा युज्यमानम्। तं जिन्वथो वृषणा पश्चरिष्टमम्। दिव्यंन्यः सदंनं चक्र उच्चा। पृथिव्यामन्यो अध्यन्तरिक्षे। तावस्मभ्यं पुरुवारं पुरुक्षुम्। रायस्पोषं विष्यंतान्नाभिमस्मे॥५॥

धियं पूषा जिंन्वतु विश्वमिन्वः। र्यि सोमो रियपितिर्दधातु। अवतु देव्यदितिरन्वा। बृहद्वेदेम विदर्थे सुवीराः। विश्वान्यन्यो भुवंना ज्ञानं। विश्वमन्यो अभिचक्षाण एति। सोमापूषणाववंतं धियं मे। युवभ्यां विश्वाः पृतंना जयेम। उद्तुं मं वंरुणास्तं भाष्द्राम्। यत्किं चेदं कित्वासंः। अवं ते हेड्स्तत्त्वां यामि। आदित्यानामवंसा न दंक्षिणा। धारयंन्त आदित्यासंस्तिस्रो भूमीर्धारयन्। यज्ञो देवाना शृचिर्पः॥६॥

मुनीपाऽस्तुं चूर्तस्यास्मे किंतुवासंश्रुत्वारिं च॥———[१]

ते शुक्रासः शुचंयो रश्मिवन्तंः। सीदंन्नादित्या अधिं बुर्हिषिं

प्रिये। कामेन देवाः स्रथं दिवो नंः। आ याँन्तु यज्ञमुपं नो जुषाणाः। ते सूनवो अदितेः पीवसामिषम्। घृतं पिन्वत्प्रति-हर्यन्नृतेजाः। प्र यज्ञिया यजंमानाय येमुरे। आदित्याः कामं पितुमन्तंम्स्मे। आ नंः पुत्रा अदितेर्यान्तु यज्ञम्। आदित्यासंः प्रिथिभिर्देवयानैः॥७॥

अस्मे कामं दाशुषं सन्नमंन्तः। पुरोडाशं घृतवंन्तं जुषन्ताम्। स्कुभायत् निर्ऋति सेधतामंतिम्। प्र रिश्मिभिर्यतंमाना अमृधाः। आदित्याः काम् प्रयंतां वषंद्वृतिम्। जुषध्वं नो ह्व्यदंतिं यजन्नाः। आदित्यान्काम्मवंसे हुवेम। ये भूतानिं जन्यंन्तो विचिख्युः। सीदंन्तु पुत्रा अदितेरुपस्थम्ं। स्तीणं बर्हिर्हंविरद्यांय देवाः॥८॥

स्तीणं बर्हिः सींदता यज्ञे अस्मिन्। ध्राजाः सेधंन्तो अमंतिं दुरेवांम्। अस्मभ्यं पुत्रा अदितेः प्र यर्सता आदिंत्याः कामं हिवधो जुषाणाः। अग्ने नयं सुपथां राये अस्मान्। विश्वांनि देव वयुनांनि विद्वान्। युयोध्यंस्मज्जंहुराणमेनः। भूयिष्ठान्ते नमं उक्तिं विधेम। प्र वंः शुक्रायं भानवे भरध्वम्। हृव्यं मृतिं चाग्नये सुपूतम्॥९॥

यो दैव्यांनि मानुंषा जनूर्षं। अन्तर्विश्वांनि विद्यना जिगांति। अच्छा गिरों मृतयों देवयन्तीः। अग्निं यंन्ति द्रविणं भिक्षंमाणाः। सुसुन्दशर्र सुप्रतींकुर्रु स्वश्रम्॥ ह्व्यवाहंमर्तिं मानुंषाणाम्। अग्ने त्वम्स्मद्युंयोध्यमीवाः। अनिग्नित्रा अभ्यंमन्त कृष्टीः। पुनर्स्मभ्यर् सुवितायं देव। क्षां विश्वेभिरजरंभिर्यजत्र॥१०॥

अग्ने त्वं पारया नव्यों अस्मान्। स्वस्तिभिरतिं दुर्गाणि विश्वां। पूश्चं पृथ्वी बंहुला नं उवीं। भवां तोकाय तनयाय शं योः। प्रकारवो मन्ना वच्यमानाः। देवद्रीचीं नयथ देवयन्तंः। दक्षिणावाङ्वाजिनी प्राच्येति। ह्विभरन्त्यग्नये घृताचीं। इन्द्रं नरों युजे रथम्ं। जुगृभ्णाते दक्षिणिमन्द्र हस्तम्॥११॥

वसूयवो वसुपते वसूनाम्। विद्या हि त्वा गोपंति शूर् गोनाम्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण र्यिन्दाः। तवेदं विश्वंम्भितः पश्व्यम्। यत्पश्यंसि चक्षंसा सूर्यस्य। गवांमसि गोपंतिरेकं इन्द्र। भक्षीमिहं ते प्रयंतस्य वस्वः। सिनंद्र णो मनंसा नेषि गोभिः। सर सूरिभिर्मघवन्थ्स इस्वस्त्या। सं ब्रह्मंणा देवकृतं यदस्ति॥१२॥

सं देवाना र्रं सुमृत्या यृज्ञियांनाम्। आराच्छत्रुमपं बाधस्व दूरम्। उग्रो यः शम्बंः पुरुहूत तेनं। अस्मे धेहि यवंमुद्गोमंदिन्द्र। कुधीधियंं जरित्रे वाजंरलाम्। आ वेधस् सहि शुचिंः। बृह्स्पितिः प्रथमं जायंमानः। महो ज्योतिषः पर्मे व्योमन्। स्प्तास्यंस्तुविजातो रवेण। वि स्प्तरंश्मिरधम्त्तमा र्रस॥१३॥ बृह्स्पतिः समंजयद्वसूंनि। महो व्रजान्गोमंतो देव एषः। अपः सिषांस्न्थ्सुव्रप्रतित्तः। बृह्स्पतिर्हन्त्यमित्रंमकैः। बृहंस्पते पर्येवा पित्रे। आ नो दिवः पावीरवी। इमा जुह्वांना यस्ते स्तनंः। सरंस्वत्यभि नो नेषि। इय शृष्मेभिर्बिस्खा इंवारुजत्। सानुं गिरीणां तंविषेभिरूर्मिभिः। पारावद्ग्रीमवंसे सुवृक्तिभिः। सरंस्वतीमा विवासेम धीतिभिः॥१४॥ विवासेम धीतिभिः॥१४॥

सोमों धेनु सोमो अर्वन्तमाशुम्। सोमों वीरं केर्मण्यं ददातु। सादन्यं विद्थ्य समेयम्। पितुः श्रवंणं यो ददांशदस्मे। अषांढं युथ्सु त्व सोम् ऋतुंभिः। या ते धामांनि ह्विषा यर्जन्ति। त्विममा ओषंधीः सोम् विश्वाः। त्वमपो अंजनयस्त्वङ्गाः। त्वमातंतन्थो्वंन्तिरेक्षम्। त्वं ज्योतिषा वि तमो ववर्थ॥१५॥

या ते धामांनि दिवि या पृथिव्याम्। या पर्वतेष्वोषंधीष्वपस्। तेभिर्नो विश्वैः सुमना अहेडन्। राजैन्थ्सोम् प्रति ह्व्या गृंभाय। विष्णोर्नुकं तदस्य प्रियम्। प्र तिद्वष्णुः। प्रो मात्रया तनुवां वृधान। न ते महित्वमन्वंश्ज्वन्ति। उभे ते विद्य रजंसी पृथिव्या विष्णों देव त्वम्। प्रमस्यं विथ्से॥१६॥

विचंक्रमे त्रिर्देवः। आ ते महो यो जात एव। अभि गोत्राणि। आभिः स्पृधों मिथतीररिषण्यन्। अमित्रस्य व्यथया मृन्युमिन्द्र। आभिर्विश्वां अभियुजो विषूंचीः। आर्याय विशोवंतारीर्दासीः। अय शृंण्वे अध् जयंत्रुत घ्रन्। अयमुत प्र कृंणुते युधा गाः। यदा सृत्यं कृंणुते मृन्युमिन्द्रंः॥१७॥

विश्वं दृढं भंयत् एजंदस्मात्। अनुं स्वधामंक्षर्न्नापों अस्य। अवधित् मध्य आ नाव्यांनाम्। स्प्रीचीनेन मनसा तिमंन्द्र ओजिष्ठेन। हन्मंनाहन्नभिद्यून्। मुरुत्वंन्तं वृष्भं वांवृधानम्। अकंवारिं दिव्य शासिमन्द्रम्। विश्वासाह्मवंसे नूतंनाय। उग्र सहोदामिह त हंवेम। जिनेष्ठा उग्रः सहंसे तुरायं॥१८॥

मन्द्र ओजिष्ठो बहुलाभिमानः। अवर्धित्रिन्द्रं म्रुतंश्चिदत्रं। माता यद्वीरं द्धनृद्धनिष्ठा। क्रंस्यावो मरुतः स्वधाऽऽसीत्। यन्मामेक समर्थत्ताहिहत्ये। अह इ ह्यंग्रस्तंविषस्तुविष्मान्। विश्वंस्य शत्रोरनमं वध्स्रेः। वृत्रस्यं त्वा श्वसथा दीषंमाणाः। विश्वं देवा अंजहुर्ये सर्खायः। म्रुद्धिरिन्द्र सुख्यं ते अस्तु॥१९॥

अथेमा विश्वाः पृतंना जयासि। वधौं वृत्रं मंरुत इन्द्रियेणं। स्वेन भामेन तिवृषो बंभूवान्। अहमेता मनवे विश्वश्चंन्द्राः। सुगा अपश्चंकर् वज्रंबाहुः। स यो वृषा वृष्णियेभिः समोकाः। महो दिवः पृथिव्याश्चं सम्राट्। सतीनसंत्वा हव्यो भरेषु। मरुत्वां नो भवत्विन्द्रं ऊती। इन्द्रो वृत्रमंतरद्वृत्रतूर्ये॥२०॥ अनाधृष्यो मघवा शूर इन्द्रंः। अन्वेनं विशो अमदन्त पूर्वीः। अय राजा जगंतश्चर्षणीनाम्। स एव वीरः स उं वीर्यावान्। स एकराजो जगंतः पर्स्पाः। यदा वृत्रमतंरुच्छूर इन्द्रेः। अथाभवद्दमिताभिक्तंतूनाम्। इन्द्रो यज्ञं वर्धयंन्विश्ववेदाः। पुरोडाशंस्य जुषता रहिवर्नः। वृत्रं तीत्वा दान्वं वर्ज्रंबाहुः॥२१॥

दिशोऽह ५ हृ ६ १ हृता ह ५ हंणेन। इमं युज्ञं वर्धयन्विश्ववेदाः। पुरोडाशं प्रति गृभ्णात्विन्द्रः। यदा वृत्रमतंरच्छूर इन्द्रः। अथैकराजो अभवज्ञनानाम्। इन्द्रो देवाञ्छंम्बर्हत्यं आवत्। इन्द्रो देवानामभवत्पुरोगाः। इन्द्रो युज्ञे हृविषां वावृधानः। वृत्रतूर्नो अभय शर्म य ५ सत्। यः सप्त सिन्धू ५ रदंधात्पृथिव्याम्। यः सप्त लोकानकृणोहिशंश्च। इन्द्रो ह्विष्मान्थ्सगंणो मुरुद्धिः। वृत्रतूर्नो युज्ञमिहोपं यासत्॥ २२॥ वृत्र्यं विष्म इन्द्रेयं व्यव्या वृत्रत्यं व्यव्याविष्

इन्द्रस्तरंस्वानिभमातिहोग्रः। हिरंण्यवाशीरिष्टिरः सुंवर्षाः। तस्यं वय स्प्नितौ यज्ञियंस्य। अपि भद्रे सौमन्से स्याम। हिरंण्यवर्णो अभयं कृणोतु। अभिमातिहेन्द्रः पृतंनासु जिष्णुः। स नः शर्म त्रिवरूथं वि यस्सत्। यूयं पात स्वस्तिभिः सदां नः। इन्द्रई स्तुहि वृज्जिण्ड् स्तोमंपृष्ठम्। पुरोडाशंस्य जुषता स्हिवर्नः॥२३॥ ह्त्वाऽभिमांतीः पृतंनाः सहंस्वान्। अथाभंयं कृणुहि विश्वतो नः। स्तुहि शूरं विज्ञिणमप्रंतीत्तम्। अभिमातिहनं पुरुह्तमिन्द्रम्। य एक इच्छ्तपंतिर्जनेषु। तस्मा इन्द्रांय हिवरा जुंहोत। इन्द्रों देवानांमधिपाः पुरोहिंतः। दिशां पतिरभवद्वाजिनीवान्। अभिमातिहा तंविषस्तुविष्मान्। अस्मभ्यं चित्रं वृषंण र रियन्दांत्॥२४॥

य इमे द्यावांपृथिवी मंहित्वा। बलेनाह ईहदिनिमातिहेन्द्रंः। स नों हिवः प्रतिं गृभ्णातु रातयें। देवानां देवो निंधिपा नों अव्यात्। अनंवस्ते रथं वृष्णे यत्तें। इन्द्रंस्य नु वीर्याण्यहृन्नहिम्। इन्द्रों यातोऽवंसितस्य राजां। शमंस्य च शृङ्गिणो वर्ज्ञंबाहुः। सेदु राजां क्षेति चर्षणीनाम्। अरान्न नेमिः परि ता बंभूव॥२५॥

अभि सिध्मो अंजिगादस्य शत्रून्। वितिग्मेनं वृष्भेणा पुरोभेत्। सं वर्ज्रेणासृजद्वृत्रमिन्द्रंः। प्र स्वां मृतिमंतिर्च्छाशंदानः। विष्णुं देवं वर्रुणमूतये भगम्। मेदंसा देवा वपयां यजध्वम्। ता नो यज्ञमागंतं विश्वधेना। प्रजावंदस्मे द्रविणेह धंत्तम्। मेदंसा देवा वपयां यजध्वम्। विष्णुं च देवं वर्रुणं च रातिम्॥२६॥

ता नो अमीवा अप बार्धमानौ। इमं युज्ञं जुषमांणावुपेतम्। विष्णूवरुणा युवमंध्वरायं नः। विशे जनाय महि शर्म यच्छतम्। दीर्घप्रयञ्ज्यू हुविषां वृधाना। ज्योतिषा-ऽरांतीर्दहत्नन्तमा १सि। ययोरोजंसा स्कभिता रजा १सि। वीर्येभिर्वीरतंमा शविष्ठा। याऽपत्ये ते अप्रतीत्ता सहोभिः। विष्णूं अगुन्वरुणा पूर्वहूंतौ॥२७॥

विष्णूंवरुणावभिशस्तिपावाँम्। देवा यंजन्त हुविषां घृतेनं। अपामीवा स्मेधत र रक्षसंश्च। अथाधत्तं यजमानाय शं योः। अर्होमुचां वृष्मा सुप्रतूर्ती। देवानां देवतंमा शचिष्ठा। विष्णूंवरुणा प्रतिहर्यतन्नः। इदं नरा प्रयंतमूतये हुविः। मही नु द्यावांपृथिवी इह ज्येष्ठें। रुचा भंवता र शुचयंद्भिर्कैः॥२८॥

यथ्मीं वरिष्ठे बृह्ती विंमिन्वन्। नृवज्रोक्षा पंप्रथानेभिरेवैंः। प्रपूर्वजे पितरा नव्यंसीभिः। गीर्भिः कृणुष्वर् सदंने ऋतस्यं। आ नौं द्यावापृथिवी दैव्येन। जनेन यातं मिहं वां वर्रूथम्। स इथ्स्वपा भुवंनेष्वास। य इमे द्यावापृथिवी ज्जानं। उर्वी गंभीरे रजंसी सुमेकैं। अवर्शे धीरः शच्या समैरत्॥२९॥

भूिरं द्वे अचेरन्ती चर्रन्तम्। पृद्वन्तं गर्भम्पदीदधाते। नित्यं न सूनुं पित्रोरुपस्थैं। तं पिपृतः रोदसी सत्यवाचम्ं। इदं द्यांवापृथिवी सत्यमंस्तु। पित्मात्यिदिहोपं ब्रुवे वाम्। भूतं देवानांमवमे अवोभिः। विद्यामेषं वृजनं जीरदांनुम्। उवीं पृथ्वी बंहुले दूरे अन्ते। उपं ब्रुवे नमंसा यज्ञे अस्मिन्। दर्धाते ये सुभगं सुप्रतूर्ती। द्यावा रक्षतं पृथिवी नो अभ्वात्।

या जाता ओषंध्योऽति विश्वाः परिष्ठाः। या ओषंधयः सोमंराज्ञीरश्वावती सोमवतीम्। ओषंधीरितिं मातरोऽन्या वो अन्यामंवतु॥३०॥

हुविनों दाद्धभूव रातिं पूर्वहूंतावुकैरैरदिसम्पर्श्वं च॥—————[४]

शुचिं नु स्तोम् श्र्व्यद्वृत्रम्। उभा वांमिन्द्राग्नी प्र चंर्षणिभ्यः। आ वृंत्रहणा गीर्भिर्विप्रः। ब्रह्मणस्पते त्वमस्य यन्ता। सूक्तस्यं बोधि तन्यं च जिन्व। विश्वं तद्भद्रं यद्वन्तिं देवाः। बृहद्वंदेम विदथें सुवीराः। स ईं स्त्येभिः सर्विभिः शुचद्भिः। गोधायसं विधेन्सैरंतर्दत्। ब्रह्मणस्पतिर्वृषंभिर्वराहैः॥३१॥

घर्मस्वेदिभिद्रिविणं व्यानट्। ब्रह्मण्स्पतेरभवद्यथाव्शम्। सत्यो मन्युर्मिह् कर्मा करिष्यतः। यो गा उदाज्ञथ्स दिवे वि चाभजत्। महीवं रीतिः शवंसा सर्त्पृथंक्। इन्यानो अग्निं वंनवद्वनुष्यतः। कृतब्रह्मा शूशुवद्रातहंच्य इत्। जातेनं जातमित्सृत्प्र सृर्सते। यं यं युजं कृणुते ब्रह्मण्स्पितिः। ब्रह्मणस्पते सुयमंस्य विश्वहाँ॥३२॥

रायः स्यांम रथ्यो विवंस्वतः। वीरेषुं वीरा र उपंपृिङ्क्ष नस्त्वम्। यदीशांनो ब्रह्मणा वेषिं मे हवम्। स इज्जनेन स विशा स जन्मना। स पुत्रैर्वाजं भरते धना नृभिः। देवानां यः पितरंमा विवांसित। श्रुद्धामना हृविषा ब्रह्मणस्पतिम्। यास्ते पूषन्नावो अन्तः। शुक्रं ते अन्यत्पूषेमा आशाः। प्रपंथे प्थामंजिनष्ट

पूषा॥३३॥

प्रपंथे दिवः प्रपंथे पृथिव्याः। उभे अभि प्रियतंमे स्थस्थैं। आ च परां च चरित प्रजानन्। पूषा सुबन्धंदिव आ पृथिव्याः। इडस्पितंम्घवां दस्मवंद्याः। तं देवासो अदंदुः सूर्यायैं। कामेन कृतं त्वस्कृ स्वश्रम्ं। अजाऽश्वः पशुपा वाजंबस्त्यः। धियं जिन्वो विश्वे भुवंने अपितः। अष्ट्रां पूषा शिथिरामुद्धरींवृजत्॥३४॥

स्श्रक्षांणो भुवंना देव ईयते। शुचीं वो ह्व्या मंरुतः शुचींनाम्। शुचिरं हिनोम्यध्वर शुचिंभ्यः। ऋतेनं सृत्यमृत्सापं आयन्। शुचिंजन्मानः शुचंयः पावकाः। प्र चित्रम्कं गृंणते तुरायं। मारुंताय स्वतंवसे भरध्वम्। ये सहार्रस् सहंसा सहंन्ते। रेजंते अग्ने पृथिवी मुखेभ्यः। अरसेष्वा मंरुतः खादयों वः॥३५॥

वक्षंः सुरुक्ता उपं शिश्रियाणाः। वि विद्युतो न वृष्टिभीं रुचानाः। अनुं स्वधामायुंधैर्यच्छंमानाः। या वः शर्मं शशमानाय सन्ति। त्रिधातूंनि दाशुषं यच्छ्ताधि। अस्मभ्यं तानिं मरुतो वियन्त। र्यिं नो धत्त वृषणः सुवीरम्। इमे तुरं मुरुतो रामयन्ति। इमे सहः सहंस् आ नमन्ति। इमे शर्संवनुष्यतो नि पान्ति॥३६॥

गुरुद्वेषो अरंरुषे दधन्ति। अरा इवेदचंरमा अहेंव। प्रप्रं जायन्ते अकंवा महोंभिः। पृश्ञेः पुत्रा उपमासो रभिष्ठाः।

स्वयां मृत्या मृरुतः सं मिमिक्षुः। अनुं ते दायि मृह इंन्द्रियायं। स्त्रा ते विश्वमनुं वृत्रहत्यें। अनुं क्षत्रमनु सहो यजत्र। इन्द्रं देवेभिरनुं ते नृषह्यें। य इन्द्रं शुष्मो मघवन्ते अस्ति॥३७॥ शिक्षा सर्खिभ्यः पुरुहूत नृभ्यः। त्व हि दृढा मघवन्विचेताः। अपांवृधि परिवृतिं न राधः। इन्द्रो राजा जगंतश्चर्षणीनाम्। अधिक्षमि विषुरूपं यदस्ति। ततो ददातु दाशुषे वसूंनि। चोद्द्राध् उपस्तुतिश्चिद्वीक्। तमुष्टुहि यो अभिभूत्योजाः। वन्वन्नवातः पुरुहूत इन्द्रः। अषांढमुग्रह् सहंमानमाभिः॥३८॥

गीर्भिर्वर्ध वृष्मं चंर्षणीनाम्। स्थूरस्यं रायो बृंह्तो य ईशैं। तम् ष्टवाम विदथेष्विन्द्रम्। यो वायुना जयंति गोमंतीष्। प्र धृंष्णुया नंयति वस्यो अच्छं। आ ते शुष्मो वृष्म एतु पृश्चात्। ओत्तरादंधरागा पुरस्तौत्। आ विश्वतो अभिसमैंत्वर्वाङ्। इन्द्रं द्युम्न सुवंवद्धेह्यस्मे॥३९॥

व्राहैंविंश्वहां ऽजिनष्ट पूषोद्वरीं वृज्ञत्खादयों वः पान्त्यस्त्याभिर्नवं च॥————[५]

आ देवो यांतु सिवता सुरह्नं। अन्तरिक्षप्रा वहंमानो अश्वैः। हस्ते दर्धानो नर्या पुरूणिं। निवेशयं च प्रसुवं च भूमं। अभीवृंतं कृशंनैर्विश्वरूपम्। हिरंण्यशम्यं यज्तो बृहन्तम्। आस्थाद्रथर् सिवता चित्रभानुः। कृष्णा रजार्सि तिविषीं दर्धानः। सर्घा नो देवः सिवता स्वायं। आ सांविषद्वसुंपतिर्वसूनि॥४०॥

विश्रयंमाणो अमंतिमुरूचीम्। मूर्तभोजन्मधंरासतेन।

विजनाँ ज्छावाः शितिपादों अख्यन्। रथ् हर्रण्यप्रउगं वहंन्तः। शश्विद्दशंः सिवृतुर्दैव्यंस्य। उपस्थे विश्वा भुवंनानि तस्थुः। वि सुंपूर्णो अन्तरिक्षाण्यख्यत्। गुभीरवेपा असुंरः सुनीथः। क्वेदानी सूर्यः किश्विकेत। कृतमान्द्या रशिमरस्या तंतान॥४१॥

भगं धियं वाजयंन्तः पुरंन्धिम्। नराशश्सो ग्नास्पतिनीं अव्यात्। आ ये वामस्यं सङ्ग्थे रंयीणाम्। प्रिया देवस्यं सिवतः स्यांम। आ नो विश्वे अस्क्रांगमन्तु देवाः। मित्रो अर्यमा वर्रणः सजोषाः। भुवन् यथां नो विश्वे वृधासः। कर्रन्थ्सुषाहां विथुरं न शवंः। शं नो देवा विश्वदेवा भवन्तु। शश् सरंस्वती सह धीभिरंस्तु॥४२॥

शर्मिभ्षाचः शर्मु रातिषाचंः। शं नो दिव्याः पार्थिवाः शं नो अप्याः। ये संवितः सत्यसंवस्य विश्वः। मित्रस्यं व्रते वर्रुणस्य देवाः। ते सौभंगं वीरवृद्गोमृदप्रः। दर्धातन् द्रविणं चित्रम्समे। अग्ने याहि दूत्यं वारिषेण्यः। देवा अच्छाः ब्रह्मकृतां गणेने। सर्रस्वतीं मुरुतो अश्विनाऽपः। युक्षि देवान्नंब्रधेयांय विश्वान्॥४३॥

द्यौः पितः पृथिवि मात्रभ्रंक्। अग्नै भ्रातर्वसवो मृडतां नः। विश्वं आदित्या अदिते स्जोषाः। अस्मभ्य् शर्म बहुलं वि यन्त। विश्वं देवाः शृणुतेम हवंं मे। ये अन्तरिक्षे य उप द्यवि ष्ठ। ये अग्निजिह्वा उत वा यजन्ताः। आसद्यास्मिन्बर्हिषिं मादयध्वम्। आ वां मित्रावरुणा हृव्यजुंष्टिम्। नमंसा देवाववंसाऽऽववृत्याम्॥४४॥

अस्माकं ब्रह्म पृतंनासु सह्या अस्माकम्। वृष्टिर्दिव्या सुंपारा। युवं वस्त्राणि पीवसा वंसाथे। युवोरिच्छंद्रा मन्तंवो हु सर्गाः। अवांतिरतमनृंतानि विश्वाः। ऋतेनं मित्रावरुणा सचेथे। तथ्सु वां मित्रावरुणा महित्वम्। ई्रमा तस्थुषीरहंभिदुंदुह्ने। विश्वाः पिन्वथु स्वसंरस्य धेनाः। अनुं वामेकः प्विरा वंवर्ति॥४५॥

यद्वरहिष्टन्नाति विदे सुदान्। अच्छिंद्रर् शर्म भुवंनस्य गोपा। ततो नो मित्रावरुणाववीष्टम्। सिषांसन्तो जीगिवारसं स्याम। आ नो मित्रावरुणा ह्व्यदांतिम्। घृतैर्गव्यूंतिमुक्षत्मिडांभिः। प्रति वामत्र वर्मा जनांय। पृणीतमुद्रो दिव्यस्य चारौंः। प्र बाहवां सिसृतं जीवसं नः। आ नो गव्यूंतिमुक्षतं घृतेनं॥४६॥

आ नो जर्ने श्रवयतं युवाना। श्रुतं में मित्रावरुणा हवेमा। इमा रुद्रायं स्थिरधंन्वने गिरंः। क्षिप्रेषंवे देवायं स्वधाम्नें। अषांढाय सहंमानाय मीढुषें। तिग्मायंधाय भरता शृणोतंन। त्वादंत्तेभी रुद्र शन्तंमेभिः। श्रुत हिमां अशीय भेषजेभिः। व्यंस्मद्वेषों वितरं व्यःहंः। व्यमीवाइश्चातयस्वा विष्चीः॥४७॥

अर्हंन्बिभर्षि मा नंस्तोके। आ तें पितर्मरुता र सुम्नमेंतु। मा नः सूर्यस्य सुन्दशों युयोथाः। अभि नों वीरो अर्वति क्षमेत। प्र जांयेमिह रुद्र प्रजािभेः। एवा बेभ्रो वृषभ चेकितान।
यथां देव न हंणी्षे न हश्सें। हावनश्रूनों रुद्रेह बोधि।
बृहद्वंदेम विद्थें सुवीराः। पिरं णो रुद्रस्यं हेतिः स्तुिह श्रुतम्।
मीढुंष्ट्रमार्हिन्बिभर्षि। त्वमंग्ने रुद्र आ वो राजांनम्॥४८॥
वस्ति ततानास्तु विश्वानं वव्तां ववितं पूर्वन् विपूर्वाः श्रुतन्द्वे चं॥———[६]

सूर्यो देवीमुषस् रोचंमानामर्यः। न योषांम्भ्यंति पृश्चात्। यत्रा नरो देवयन्तो युगानि। वितन्वते प्रति भृद्रायं भृद्रम्। भृद्रा अश्वां हृरितः सूर्यंस्य। चित्रा एदंग्वा अनुमाद्यांसः। नृमस्यन्तो दिव आ पृष्ठमंस्थुः। परि द्यावांपृथिवी यन्ति सद्यः। तथ्सूर्यस्य देवत्वं तन्मंहित्वम्। मृध्या कर्तोविंतंत्र् सञ्जंभार॥४९॥

यदेदयुंक्त हिरतः स्थस्थात्। आद्रात्री वासंस्तन्ते सिमस्मैं। तिन्मत्रस्य वरुणस्याभिचक्षें। सूर्यो रूपं कृणुते द्योरुपस्थें। अनुन्तमन्यद्रशंदस्य पाजः। कृष्णमन्यद्धरितः सं भेरिन्ति। अद्या देवा उदिता सूर्यस्य। निर॰हंसः पिपृतान्निरंवद्यात्। तन्नो मित्रो वरुणो मामहन्ताम्। अदितिः सिन्धुः पृथिवी उत द्यौः॥५०॥

दिवो रुका उरुचक्षा उदेति। दूरे अर्थस्तरणिर्भाजंमानः। नूनं जनाः सूर्येण प्रसूताः। आयन्नर्थानि कृणवन्नपार्शसा। शं नों भव चक्षंसा शं नो अहाँ। शं भानुना शर हिमा शं घृणेनं। यथा शम्स्मै शमसंदुरोणे। तथ्सूँर्य द्रविणं धेहि चित्रम्। चित्रं देवानामुदंगादनीकम्। चक्षुंर्मित्रस्य वर्रुणस्याग्नेः॥५१॥

आप्रा द्यावांपृथिवी अन्तिरिक्षम्। सूर्यं आत्मा जगंतस्त्स्थुषंश्च। त्वष्टा दध्तन्नंस्तुरीपम्। त्वष्टां वीरं पिशङ्गंरूपः। दश्मन्त्वष्टंर्जनयन्त् गर्भम्। अतंन्द्रासो युवतयो बिभंर्त्रम्। तिग्मानीक्र् स्वयंशसं जनेषु। विरोचंमानं परिषीन्नयन्ति। आविष्ट्यो वर्धते चारुरासु। जिह्मानांमूर्ध्वस्वयंशा उपस्थै॥५२॥

उभे त्वष्टंर्बिभ्यतुर्जायंमानात्। प्रतीची सिन्हं प्रतिजोषयेते। मित्रो जनान्त्र स मित्र। अयं मित्रो नंमस्यः सुशेवः। राजां सुक्षत्रो अंजनिष्ट वेधाः। तस्यं वय र स्मृतौ यज्ञियंस्य। अपि भद्रे सौमन्से स्याम। अनुमीवास् इडंया मदंन्तः। मित्रज्मंवो वरिमृत्रा पृथिव्याः। आदित्यस्यं व्रतम्पृक्ष्यन्तः॥५३॥

वयं मित्रस्यं सुमृतौ स्यांम। मित्रं न ई॰ शिम्या गोषुं गृव्यवंत्। स्वाधियों विदर्थे अपस्वजींजनन्। अरेजयता॰ रोदंसी पाजंसा गिरा। प्रति प्रियं यंजतं जनुषामवंः। महा॰ आंदित्यो नमंसोप्सद्यंः। यात्यज्ञंनो गृणते सुशेवंः। तस्मां पृतत्पन्यंतमाय जुष्टम्ं। अग्नौ मित्रायं ह्विरा जुंहोत। आवा॰ रथो रोदंसी बद्धधानः॥५४॥

हिर्ण्ययो वृषंभिर्यात्वश्वैः। घृतवंर्तनिः प्विभीरुचानः। इषां वोढा नृपतिंर्वाजिनींवान्। स पंप्रथानो अभि पश्च भूमं। त्रिवन्धुरो मन्साऽऽयांतु युक्तः। विशो येन् गच्छंथो देवयन्तीः। कुत्रां चिद्यामंमिश्विना दर्धाना। स्वश्वां यशसा-ऽऽयांतम्वांक्। दस्रां निधिं मधुंमन्तं पिबाथः। वि वार् रथों वध्वां यादंमानः॥५५॥

अन्तांन्दिवो बांधते वर्तिनिभ्यांम्। युवोः श्रियं परि योषांवृणीत। सूरो दुहिता परितिकायायाम्। यद्देवयन्तमवंथः शचींभिः। परिष्रुष्ट्रं सवां मनांवां वयोगाम्। यो ह्स्यवार्ष्ट्रं रथिरावस्तं उस्राः। रथो युजानः परियाति वर्तिः। तेनं नः शं योरुषसो व्यंष्टौ। न्यंश्विना वहतं युज्ञे अस्मिन्। युवं भुज्युमवंविद्धः समुद्रे॥५६॥

उदूंहथुरणंसो अस्रिंधानैः। प्तित्रिभिरश्रमैरेव्यथिभिः। दूरसनांभिरिश्वना पारयंन्ता। अग्नीषोमा यो अद्य वाँम्। इदं वर्चः सप्यितिं। तस्मै धत्तर सुवीर्यम्। गवां पोषुर् स्विश्वयम्। यो अग्नीषोमां हृविषां सप्यति। देवद्रीचा मनसा यो घृतेनं। तस्यं व्रतर रक्षतं पातमरहंसः॥५७॥

विशे जनांय मिह् शर्म यच्छतम्। अग्नीषोमा य आहुंतिम्। यो वां दाशाँद्धविष्कृंतिम्। स प्रजयां सुवीर्यम्। विश्वमायुर्व्यश्ववत्। अग्नीषोमा चेति तद्दीर्यं वाम्। यदमुंष्णीतमव्सं पणिङ्गोः। अवांतिरतं प्रथंयस्य शेषंः। अविंन्दतं ज्योतिरेकं बहुभ्यंः। अग्नीषोमाविमः सु मेऽग्नींषोमा हविषुः प्रस्थितस्य॥५८॥

जुभार् द्यौरुश्रेरुपस्थं उपुक्ष्यन्तौं बद्वधानो बुध्वां यादंमानः समुद्रेऽ९हंसुः प्रस्थितस्य॥ $lue{9}$

अहमंस्मि प्रथम्जा ऋतस्यं। पूर्वं देवेभ्यों अमृतंस्य नाभिः। यो मा ददांति स इदेव माऽऽवाः। अहमन्नमन्नं-मदन्तंमिद्मा। पूर्वम्ग्नेरिपं दहृत्यन्नम्। यृत्तौ हांसाते अहमुत्तरेषुं। व्यात्तंमस्य पृशवः सुजम्भम्। पश्यंन्ति धीराः प्रचंरन्ति पाकाः। जहाँम्यन्यन्न जंहाम्यन्यम्। अहमन्नं वशमिचरामि॥५९॥

समानमर्थं पर्यमि भुञ्जत्। को मामन्नं मनुष्यों दयेत। परांके अन्नं निहितं लोक एतत्। विश्वैदिवैः पितृभिंग्रुप्तमन्नम्। यद्द्यते लुप्यते यत्पंरोप्यतें। शृतत्मी सा तन्में बभूव। महान्तौं चरू संकृद्दुग्धेनं पप्रौ। दिवंं च पृश्चिं पृथिवीं चं साकम्। तथ्सम्पिबंन्तो न मिनन्ति वेधसंः। नैतद्भयो भवंति नो कनींयः॥६०॥

अन्नं प्राणमन्नमपानमांहुः। अन्नं मृत्युं तम्ं जीवातुंमाहुः। अन्नं ब्रह्माणों जरसं वदन्ति। अन्नमाहुः प्रजनंनं प्रजानाम्। मोघमन्नं विन्दते अप्रचेताः। सृत्यं ब्रंवीमि वध इथ्स तस्यं। नार्यमणुं पुर्ष्यति नो सर्खायम्। केवंलाघो भवति केवलादी। अहं मेघः स्तनयन्वर्षन्नस्मि। मामंदन्त्यहमंदयन्यान्॥६१॥

अहर सद्मृतों भवामि। मदांदित्या अधि सर्वे तपन्ति।

देवीं वार्चमजनयन्त् यद्वाग्वदंन्ती। अनुन्तामन्तादिधे निर्मितां महीम्। यस्यां देवा अंदधुर्भीजंनानि। एकांक्षरां द्विपदा्र्ष्ष षद्वंदां च। वार्चं देवा उपं जीवन्ति विश्वं। वार्चं देवा उपं जीवन्ति विश्वं। वार्चं देवा उपं जीवन्ति विश्वं। वार्चं गन्ध्वाः पृशवों मनुष्याः। वार्चीमा विश्वा भुवंनान्यर्पिता॥६२॥

सा नो हवं जुषतामिन्द्रंपत्नी। वागुक्षरं प्रथमजा ऋतस्यं। वेदानां माताऽमृतंस्य नाभिः। सा नो जुषाणोपं यज्ञमागाँत्। अवन्ती देवी सुहवां मे अस्तु। यामृषंयो मञ्चकृतों मनीषिणः। अन्वैच्छं देवास्तपंसा श्रमेण। तान्देवीं वाच र ह्विषां यजामहे। सा नो दधातु सुकृतस्यं लोके। चृत्वारि वाक्परिमिता पदानिं॥६३॥

तानिं विदुर्बाह्मणा ये मंनीषिणंः। गुहा त्रीणि निहिंता नेङ्गंयन्ति। तुरीयंं वाचो मंनुष्यां वदन्ति। श्रृद्धयाऽग्निः सिमंध्यते। श्रृद्धयां विन्दते ह्विः। श्रृद्धां भगंस्य मूर्धनिं। वचसा वेदयामसि। प्रियक् श्रेद्धे ददंतः। प्रियक् श्रेद्धे दिदांसतः। प्रियं भोजेषु यज्वंसु॥६४॥

इदं मं उदितं कृषि। यथां देवा असुरेषु। श्रृद्धामुग्रेषुं चित्रिरे। एवं भोजेषु यज्वंसु। अस्माकंमुदितं कृषि। श्रृद्धां देवा यजमानाः। वायुगोपा उपांसते। श्रृद्धाः हंद्य्यंयाऽऽकूत्या। श्रृद्धयां हूयते ह्विः। श्रृद्धां प्रातर्ह्वामहे॥६५॥ श्रद्धां मध्यन्दिनं परि। श्रद्धाः सूर्यस्य निम्रचि। श्रद्धे श्रद्धांपयेह माँ। श्रद्धा देवानिधं वस्ते। श्रद्धा विश्वंमिदं जगत्। श्रद्धां कार्मस्य मातरम्। हिवषां वर्धयामिस। ब्रह्मं जज्ञानं प्रथमं पुरस्तात्। वि सीमृतः सुरुचो वेन आवः। स बुध्नियां उप मा अस्य विष्ठाः॥६६॥

सृतश्च योनिमसंतश्च विवंः। पिता विराजांमृष्भो रंयीणाम्। अन्तरिक्षं विश्वरूप् आविवेश। तमकैर्भ्यंचिन्त वृथ्सम्। ब्रह्म सन्तं ब्रह्मणा वृधयंन्तः। ब्रह्मं देवानंजनयत्। ब्रह्म विश्वमिदं जगत्। ब्रह्मणः क्षत्रं निर्मितम्। ब्रह्मं ब्राह्मण आत्मना। अन्तरंस्मित्रिमे लोकाः॥६७॥

अन्तर्विश्वंमिदं जगंत्। ब्रह्मैव भूतानां ज्येष्ठम्ँ। तेन कोंऽर्हित् स्पर्धितुम्। ब्रह्मन्देवास्त्रयंस्त्रि श्रात्। ब्रह्मंत्रिन्द्रप्रजापृती। ब्रह्मंन् ह विश्वां भूतानिं। नावीवान्तः समाहिता। चतस्त्र आशाः प्रचरन्त्वग्नयः। इमं नों युज्ञं नयतु प्रजानन्। घृतं पिन्वंन्रजर्शं सुवीरम्ं॥६८॥

ब्रह्मं स्मिद्धंवत्याहुंतीनाम्। आ गावों अग्मत्रुत भ्द्रमंक्रन्। सीदंन्तु गोष्ठे रणयंन्त्वस्मे। प्रजावंतीः पुरुरूपां इह स्युः। इन्द्रांय पूर्वीरुषसो दुहानाः। इन्द्रो यज्वंने पृणते चं शिक्षति। उपेद्दंदाति न स्वं मुंषायति। भूयोभूयो र्यिमिदंस्य वर्धयन्। अभिन्ने खिल्ले नि दंधाति देवयुम्। न ता नंशन्ति न ता अर्वा॥६९॥ गावो भगो गाव इन्द्रों मे अच्छात्। गावः सोमंस्य प्रथमस्यं भक्षः। इमा या गावः सर्जनास इन्द्रंः। इच्छामीखृदा मनसा चिदिन्द्रम्। यूयं गांवो मेदयथा कृशं चित्। अश्लीलं चित्कृणुथा सुप्रतीकम्। भुद्रं गृहं कृणुथ भद्रवाचः। बृहद्वो वयं उच्यते सुभासुं। प्रजावंतीः सूयवंस १ रिशन्तीः। शुद्धा अपः सुप्रपाणे पिबन्तीः। मा वंः स्तेन ईंशत माऽघशर्रसः। परिं वो हेती रुद्रस्यं वृआ्यात्। उपेदमुंपूपर्चनम्। आसु गोषूपंपृच्यताम्। उपंर्ष्यभस्य रेतंसि। उपेन्द्र तवं वीर्ये॥७०॥ च्याम् कर्नायोऽत्यानर्पता प्रदान् यज्वंस हवामहे विष्ठा लोकाः सुवीर्मावां पिवंन्तीः पदं॥———[८] ता सूर्याचन्द्रमसां विश्वभृत्तंमा मृहत्। तेजो वसुंमद्राजतो दिवि। सामौत्माना चरतः सामचारिणौ। ययौर्वृतं न ममे जातुं देवयों:। उभावन्तौ परि यात अर्म्यां। दिवो न रश्मी इस्तंनुतो व्यर्णवे। उभा भुंवन्ती भुवना कविक्रत्। सूर्या न चन्द्रा चंरतो हुतामंती। पतीं द्यमिद्वेश्वविदां उभा दिवः। सूर्या उभा चन्द्रमंसा विचक्षणा॥७१॥

विश्ववारा वरिवोभा वरेण्या। ता नोंऽवतं मित्मन्ता मिहंव्रता। विश्ववपंरी प्रतरंणा तर्न्ता। सुवर्विदां दृशये भूरिरश्मी। सूर्या हि चन्द्रा वसुं त्वेषदंर्शता। मनस्विनोभानुंचरतोनु सन्दिवम्। अस्य श्रवो नद्यः सप्त बिंश्रति। द्यावा क्षामां पृथिवी दंर्शतं वपुः। अस्मे सूर्याचन्द्रमसांऽभिचक्षे। श्रद्धेकिमन्द्र चरतो विचर्तुरम्॥७२॥ पूर्वापुरं चेरतो माययैतौ। शिशू कीर्डन्तौ परि यातो अध्वरम्। विश्वान्यन्यो भुवनाऽभि चष्टैं। ऋतूनन्यो विदर्धन्नायते पुनः। हिरंण्यवर्णाः शुचंयः पावका यासार् राजां। यासां देवाः शिवनं मा चक्षुंषा पश्यत। आपो भूद्रा आदित्पंश्यामि। नासंदासीन्नो सदांसीन्तदानीम्। नासीद्रजो नो व्योमा पुरो यत्। किमावंरीवः कृह कस्य शर्मन्॥७३॥

अम्भः किमांसीद्गहंनं गभीरम्। न मृत्युर्मृतं तर्हि न। रात्रिया अहं आसीत्प्रकेतः। आनीदवातः स्वधया तदेकम्ँ। तस्माद्धान्यं न पुरः किं च नाऽऽसं। तमं आसीत्तमंसा गूढमग्रै प्रकेतम्। स्िलल् सर्वमा इदम्। तुच्छेनाभ्विपिहितं यदासीत्। तमंस्रस्तन्महिना जांयतैकम्ं। कामस्तदग्रे समंवर्तताधि॥७४॥

मनंसो रेतः प्रथमं यदासींत्। स्तो बन्धुमसंति निरंविन्दन्। हृदि प्रतीष्यां क्वयों मनीषा। तिर्श्वीनो वितंतो रिश्मरेषाम्। अधः स्विंदासी(३)दुपरि स्विदासी(३)त्। रेतोधा आंसन्मिह्मानं आसन्। स्वधा अवस्तात्प्रयंतिः प्रस्तांत्। को अद्धा वेंद्र क इह प्र वोंचत्। कृत आजांता कृतं इयं विसृष्टिः। अर्वाग्देवा अस्य विसर्जनाय॥७५॥ अथा को वेंद्र यतं आब्भूवं। इयं विसृष्टिर्यतं आब्भूवं। यदि वा दधे यदि वा न। यो अस्याध्यंक्षः पर्मे व्योमन्। सो अङ्ग वेंद्र यदि वा न वेदं। किङ्खिद्वनङ्क उ स वृक्ष

आंसीत्। यतो द्यावांपृथिवी निष्टतृक्षुः। मनीषिणो मनंसा पृच्छतेदुतत्। यद्ध्यतिष्ठद्भवनानि धारयन्। ब्रह्म वनं ब्रह्म स वृक्ष आंसीत्॥७६॥

यतो द्यावांपृथिवी निष्टतृक्षुः। मनीषिणो मनसा विब्नवीमि वः। ब्रह्माध्यतिष्ठद्भवंनानि धारयन्। प्रातर्गि प्रातिरन्द्र हवामहे। प्रातिम्त्रावरुणा प्रातरिश्वनां। प्रातर्भगं पूषणं ब्रह्मणस्पतिम्। प्रातः सोमंमुत रुद्र हेवेम। प्रातुर्जितं भगंमुग्र हेवेम। व्यं पुत्रमिदेतेयों विधर्ता। आध्रिश्वद्यं मन्यंमानस्तुरिश्वत्॥७७॥

राजां चिद्यं भगं भृक्षीत्याहं। भग प्रणेतुर्भग सत्यंराधः। भगेमां धियमुदेव ददंत्रः। भग प्र णो जनय गोभिरश्वैः। भग प्र नृभिर्नृवन्तः स्याम। उतदानीं भगंवन्तः स्याम। उत प्रपित्व उत मध्ये अह्राम। उतोदिता मघवन्थ्सूर्यस्य। व्यं देवाना समृतौ स्याम। भगं एव भगंवा स्यान देवाः॥७८॥

तेन व्यं भगवन्तः स्याम। तं त्वां भग् सर्व् इञ्जोहवीमि। स नो भग पुर पुता भवेह। समध्वरायोषसो नमन्त। द्धिकावेव शुचेये प्दायं। अर्वाचीनं वंसुविदं भगं नः। रथंमिवाश्वां वाजिन आवंहन्तु। अश्वांवतीर्गोमतीर्न उषासंः। वीरवंतीः सदंमुच्छन्तु भृद्राः। घृतं दहांना विश्वतः प्रपीनाः। यूयं पात स्वस्तिभिः सदां नः॥७९॥

विचक्षणा विचर्तुर शर्मत्रिधं विसर्जनाय ब्रह्म बनं ब्रह्म स वृक्ष आंसीत्तुरिश्चेदेवाः प्रयीना एकं च॥——[γ] पीवौन्नान्ते शुक्तासः सोमों धेनुमिन्द्रस्तरंस्वाञ्छुचिमा देवो यातु सूर्यो देवीमृहमंस्मि ता

अष्टमः प्रश्नः 157

सूँर्याचन्द्रमसा नवं॥९॥ पीवौँत्रामग्रे त्वं पांरयानाधृष्यः शुचिं नु विश्रयंमाणो दिवो रुक्मोऽत्रें प्राणमत्रन्ता सूँर्याचन्द्रमसा नवंसप्ततिः॥७९॥ पीवौँत्रां यूयं पांत स्वस्तिभिः सदां नः॥

हरिंः ओम्॥ ॥इति श्रीकृष्णयजुर्वेदीयतैत्तिरीयब्राह्मणे द्वितीयाष्टके अष्टमः प्रपाठकः समाप्तः॥ Begin generated on April 6, 2025

Downloaded from

 $\begin{tabular}{lll} \begin{tabular}{lll} \begin{tabular}{lll$